Bu kitaba sığmayan daha neler var!

2023 Eğitim Vizyonu

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-5700-3

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ TEMEL HUKUK DERS KİTABI

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

TEMEL HUKUK
DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

TEMEL HUKUK

DERS KİTABI

YAZARLAR

Deniz Fatma PINARBAŞI

Mustafa ERKEN

Mustafa KAYA

Yunus BİNİCİ

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DEVLET KİTAPLARI

ÇAĞLAYAN BASIM YAYIN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ..... -7569
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ ..... -1609

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

DİL UZMANI	Hüseyin ARAS
PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI	Seçil YILDIRIM PALABIYIK
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI	İlkay ÜÇGÜL ÖCAL
REHBERLİK UZMANI	Zahide Merve KÜÇÜKÇELİK
GÖRSEL TASARIM UZMANLARI	Abdullah KILIÇ Tuba YAMAN YURTMAN

ISBN: 978-975-11-5700-3

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce öğretim materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

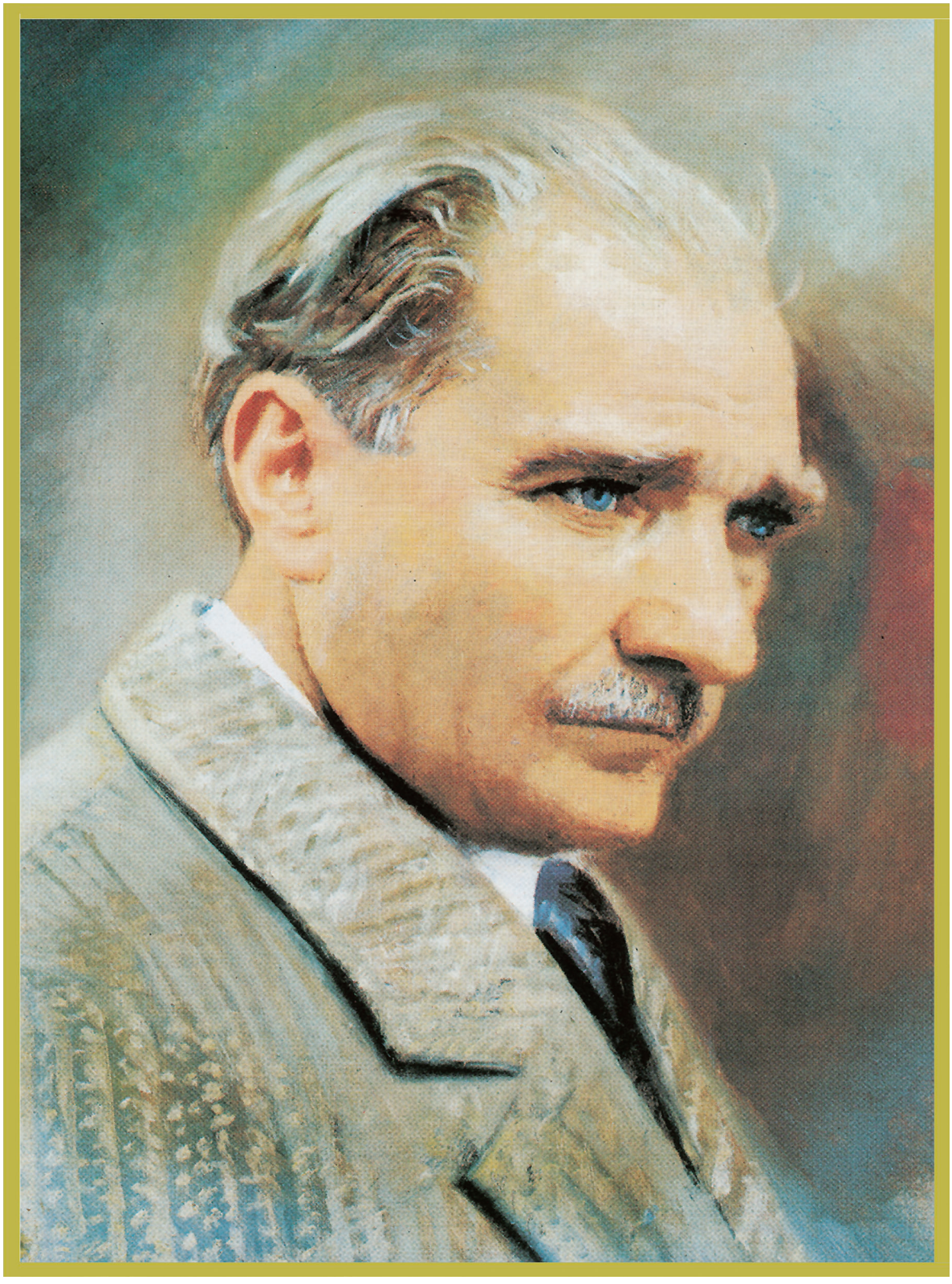
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KİTABIMIZI TANIYALIM 14

ÖĞRENME BİRİMİ 1

HUKUKA GİRİŞ

1. HUKUK KAVRAMI 18
2. TOPLUMSAL HAYATI DÜZENLEYEN KURALLAR 21
   - 2.1. Toplumsal Kuralların Çeşitleri 22
     - 2.1.1. Din Kuralları 22
     - 2.1.2. Ahlak Kuralları 23
     - 2.1.3. Görgü Kuralları 24
     - 2.1.4. Hukuk Kuralları 25
   - 2.2. Hukuk Kurallarını Diğer Toplumsal Kurallardan Ayıran Farklar 25
3. HUKUKUN BÖLÜMLERİ 26
   - 3.1. Özel Hukuk 26
     - 3.1.1. Medeni Hukuk 27
     - 3.1.2. Ticaret Hukuku 27
     - 3.1.3 Devletler Özel Hukuku 27
   - 3.2. Kamu Hukuku 28
     - 3.2.1.Anayasa Hukuku 28
     - 3.2.2. İdare Hukuku 29
     - 3.2.3. Ceza Hukuku 29
     - 3.2.4. Devletler Hukuku (Uluslararası Hukuk) 29
     - 3.2.5. Yargılama Hukuku 29
     - 3.2.6. İcra ve İflas Hukuku 29
     - 3.2.7. Vergi Hukuku 29
   - 3.3. Karma Hukuk 29
     - 3.3.1. Fikir Hukuku 30
     - 3.3.2. İş Hukuku 30
     - 3.3.3. Hava Hukuku 30
     - 3.3.4. Toprak Hukuku 30
     - 3.3.5. Banka Hukuku 30
4. HUKUKUN KAYNAKLARI 30
   - 4.1. Yazılı Kaynaklar 31
   - 4.2. Yazısız Kaynaklar 34
   - 4.3. Yardımcı Kaynaklar 34

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 36

Sayfa

ÖĞRENME BİRİMİ 2

KİŞİ, HUKUKİ EHLİYET VE MÜLKİYET KAVRAMLARI

1. KİŞİ KAVRAMI 40
2. KİŞİ TÜRLERİ 40
2.1. Gerçek Kişiler 41
2.1.1. Gerçek Kişiliğin Başlangıcı 41
2.1.2. Gerçek Kişiliğin Sona Ermesi 41
2.1.3. Gerçek Kişilerde Hukuki Ehliyet 43
2.1.3.1. Hak Ehliyeti 43
2.1.3.2. Fiil Ehliyeti 43
2.2. Tüzel Kişiler 46
2.2.1. Tüzel Kişilerin Türleri 46
2.2.2. Tüzel Kişiliğin Başlangıcı 46
2.2.3. Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi 47
3. MÜLKİYET KAVRAMI 47
3.1. Mülkiyet Hakkı 48
3.2. Eşya Hukukunda Mülkiyet Hakkının Kapsamı 49
3.3. Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılması 49
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 50

ÖĞRENME BİRİMİ 3

BORÇLAR HUKUKU

1. BORÇ KAVRAMI 54
1.1. Borç İlişkisi Kavramı 55
1.1.1. Alacaklı 55
1.1.2. Borçlu 55
1.1.3. Edim 55
2. BORCU DOĞURAN OLAY 56
2.1. Hukuksal İşlemlerden Doğan Borçlar 56
2.1.1. Tek Taraflı Hukuksal İşlemler 57
2.1.2. Çok Taraflı İşlemler 57
2.2. Haksız Fiil ve Benzerlerinden Doğan Borç 57
2.3. Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borçlar 58
2.3.1. Sebepsiz Zenginleşmenin Unsurları 59
2.3.2. Sebepsiz Mal Kazanmadan Doğan Borcun Talebi 59
2.3.3. Sebepsiz Mal Kazanmada Zaman Aşımı 60
3. BORCUN İFASI 60

Sayfa

3.1. İfa Yeri 61
3.2. İfa Zamanı 61
3.3. Alacaklının Temerrüdü 62
3.4. Borçların İfasının Yerine Getirilmemesinin Sonuçları 62
3.4.1. Kusurlu İmkânsızlık 62
3.4.2. Borcun Gereği Gibi İfa Edilmemesi 63
3.4.3. Borçlunun Temerrüdü 63
4. BORCUN SONA ERMESİ 63
4.1. İfa 64
4.2. İbra 64
4.3. Yenileme 64
4.4. Alacaklı-Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi 65
4.5. Kusursuz İfa İmkânsızlığı 65
4.6. Takas 65
4.7. Zaman Aşımı 66
4.7.1. Borcun Muaccel Olması 66
4.7.2. Kanunun Belirlediği Sürenin Geçmiş Olması 66
4.7.3. Zaman Aşımının Durmamış Olması 67
4.7.4. Zaman Aşımının Kesilmemiş Olması 67
5. BORÇLARLA İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR 68
5.1. Müteselsil Borçlar 68
5.2. Şarta Bağlı Borçlar 69
5.3. Alacaklının Değişmesi 69
5.4. Borçlunun Değişmesi 70
5.5. Müteselsil Alacaklı 71
5.6. Cayma Parası 71
5.7. Bağlanma Parası 71
5.8. Vade (Ecel) 71
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 72

ÖĞRENME BİRİMİ 4

SÖZLEŞME ÇEŞİTLERİ

1. SÖZLEŞME KAVRAMI 76
1.1. Sözleşmelerin Özellikleri 77
1.2. Sözleşme Özgürlüğü 78
1.3. Sözleşmelerin Geçerlilik Kuralları 79
1.4. Sözleşmede Şekil 79
2. SÖZLEŞME ÇEŞİTLERİ 80
3. MÜLKİYET HAKKINI GEÇİRMEYE YÖNELİK SÖZLEŞMELER 79
3.1. Satış Sözleşmesi 81
3.2. Bağışlama Sözleşmesi 82

Sayfa

3.3. Trampa (Mal Değişimi) Sözleşmesi 83
4. KULLANDIRMAYA YÖNELİK SÖZLEŞMELER 83
4.1. Kira Sözleşmesi 84
4.2. Kullanma Ödüncü (Ariyet) Sözleşmesi 85
4.3. Tüketim Ödüncü (Karz) Sözleşmesi 86
5. İŞ GÖRME SÖZLEŞMELERİ 87
5.1. Hizmet Sözleşmesi 87
5.2. Eser (İstisna) Sözleşmesi 88
5.3. Vekâlet Sözleşmesi 88
5.4. Emanet (Vedia) Sözleşmesi 89
5.5. Neşir (Yayım) Sözleşmesi 90
6. TEMİNAT AMACINA YÖNELİK SÖZLEŞMELER 90
6.1. Garanti Sözleşmesi 91
6.2. Kefalet Sözleşmesi 91
7. KANUNLARDA DÜZENLENMEMİŞ SÖZLEŞMELER 92
7.1. Bileşik Sözleşmeler 92
7.2. Karma Sözleşmeler 92
7.3. Yeni Tür Sözleşmeler 92
OKUMA METNİ 93
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 94

ÖĞRENME BİRİMİ 5

TİCARET HUKUKU

1. TİCARET HUKUKU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR 98
1.1. Türk Ticaret Kanunu 98
1.2. Ticari İşletme 98
1.3. Ticari İş 100
1.3.1. Ticari İşin Kapsamı 100
1.3.2. Ticari İşe Bağlanan Sonuçlar 100
1.4. Tacir 101
1.4.1. Gerçek Kişilerde Tacir Sıfatı 101
1.4.2. Tüzel Kişilerde Tacir Sıfatı 102
1.5. Tacir Yardımcıları 103
1.5.1. Bağımlı Tacir Yardımcıları 103
1.5.2. Bağımsız Tacir Yardımcıları 103
1.6. Ticaret Unvanı, İşletme Adı ve Marka Kavramları 104
1.7. Ticari Defterler 106
1.7.1. Ticari Defterlerin Tutulması ve Saklanması 107
1.7.2. Ticari Defterlerin Sınıflandırılması 107
2. ŞİRKETLER HUKUKU 108
2.1. Şirket (Ortaklık) Kavramı 108

Sayfa

2.2. Şirket (Ortaklık) Türleri 109
2.2.1. Adi Ortaklık 110
2.2.2. Şahıs Şirketleri 110
2.2.3. Sermaye Şirketleri 111
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 112

ÖĞRENME BİRİMİ 6

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

1. KIYMETLİ EVRAK KAVRAMI 116
2. KIYMETLİ EVRAKLARIN SINIFLANDIRILMASI 117
2.1. Devir Açısından Sınıflandırma 117
2.1.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak 118
2.1.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak 118
2.1.3. Hamile Yazılı Kıymetli Evrak 119
2.2. Kambiyo Senetleri 119
2.2.1. Poliçe 120
2.2.2. Bono 121
2.2.3. Çek 122
2.3. Malları Temsil Eden Senetler 126
2.3.1. Makbuz Senedi ve Varant 126
2.3.2. Konşimento 126
2.4. Taşıma Senedi 127
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 128

ÖĞRENME BİRİMİ 7

SİGORTA HUKUKU

1. SİGORTA KAVRAMI 132
2. SİGORTA ÇEŞİTLERİ 137
2.1. Mal Sigortaları 138
2.2. Can Sigortaları 140
2.3. Sorumluluk Sigortaları 141
2.4. Kamusal Sigortalar ve Özel Sigortalar Arasındaki Farklar 143
OKUMA METNİ 145
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 146
CEVAP ANAHTARI 148
SÖZLÜK 149
KAYNAKÇA 149
GÖRSEL KAYNAKÇA 152

KİTABIMIZI TANIYALIM

Öğrenme biriminin giriş kapağını gösterir.

Öğrenme biriminin adını gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan konuları gösterir.

Sayfa numarasını gösterir.

Öğrenme biriminde neler öğreneceğinizi gösterir.

İlgili öğrenme biriminin adını gösterir.

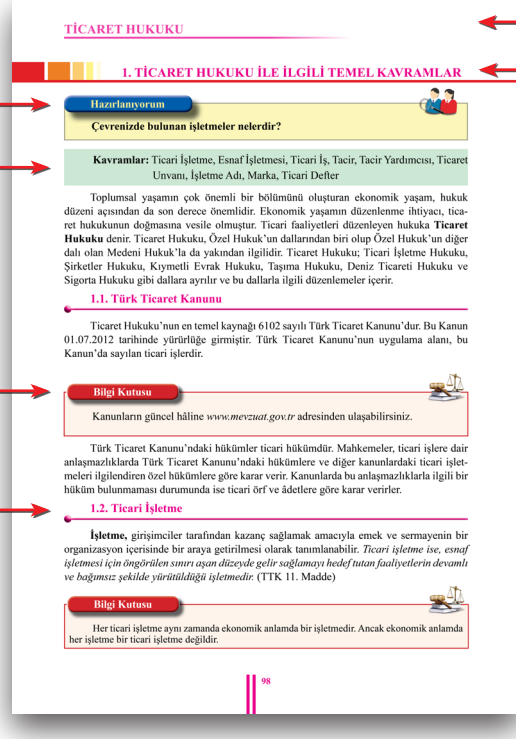
Bu öğrenme biriminde yer alan konu başlıklarını gösterir.

Konuyla ilgili hazırlık çalışmasını gösterir.

Konularda geçen kavramları gösterir.

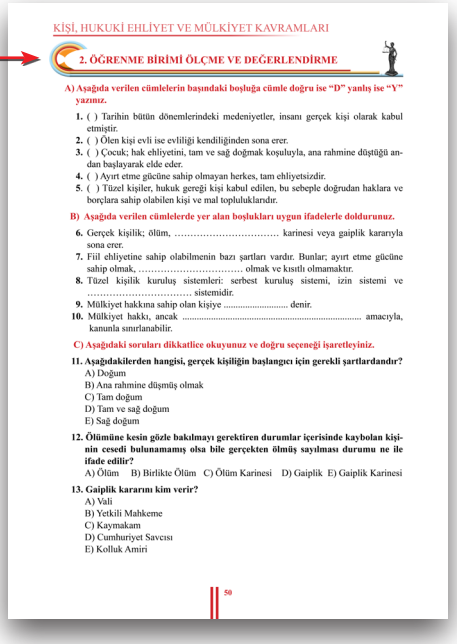
Konuyla ilgili ilginç bilgileri gösterir.

Konuyla ilgili alt başlıkları gösterir.

Her öğrenme birimi sonunda ölçme ve değerlendirme sorularını gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan okuma metinlerini gösterir.

KİŞİ, HUKUKİ EHLİYET VE MÜLKİYET KAVRAMLARI

2. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Tarihin bütün dönemlerindeki medeniyetler, insanı gerçek kişi olarak kabul etmiştir.
2. ( ) Ölen kişi evli ise evliliği kendiliğinden sona erer.
3. ( ) Çocuk; hak ehliyetini, tam ve sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.
4. ( ) Ayırt etme gücüne sahip olmayan herkes, tam ehliyetsizdir.
5. ( ) Tüzel kişiler, hukuk gereği kişi kabul edilen, bu sebeple doğrudan haklara ve borçlara sahip olabilen kişi ve mal topluluklarıdır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Gerçek kişilik; ölüm, ... karinesi veya gaiplik kararıyla sona erer.
7. Fiil ehliyetine sahip olabilmenin bazı şartları vardır. Bunlar; ayırt etme gücüne sahip olmak, ... olmak ve kısıtlı olmamaktır.
8. Tüzel kişilik kuruluş sistemleri: serbest kuruluş sistemi, izin sistemi ve ..... sistemidir.
9. Mülkiyet hakkına sahip olan kişiye ..... denir.
10. Mülkiyet hakkı, ancak ..... amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi, gerçek kişiliğin başlangıcı için gerekli şartlardandır?
A) Doğum
B) Ana rahmine düşmüş olmak
C) Tam doğum
D) Tam ve sağ doğum
E) Sağ doğum

12. Ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içerisinde kaybolan kişinin cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılması durumu ne ile ifade edilir?
A) Ölüm B) Birlikte Ölüm C) Ölüm Karinesi D) Gaiplik E) Gaiplik Karinesi

13. Gaiplik kararını kim verir?
A) Vali
B) Yetkili Mahkeme
C) Kaymakam
D) Cumhuriyet Savcısı
E) Kolluk Amiri

50

SİGORTA HUKUKU

OKUMA METNİ

Bedeli Çanakkale'de Altın Olarak Tesviye Olunacaktır.

Çanakkale Savaşı'na İstanbul'da lise öğrencisiyken gönüllü olarak katılan on yedi yaşındaki Asteğmen Mehmet Muzaffer, komutanı tarafından İstanbul'dan araç lastiği getirmesi için görevlendirilir. Komutanı Asteğmen Muzaffer'e lastiklerin çok önemli olduğunu, ne pahasına olursa olsun bu görevi mutlaka başarmasını emreder.

Asteğmen evraklarla her kurumu dolaşır ama aldığı cevap hep aynıdır. "Biz askerin ayağına postal, sırtına kaput alacak parayı bulamıyoruz. Sen araç lastiğinden bahsediyorsun, para yok!" Gerçekten de devlet yıllarca savaşta olduğu için çok zor durumdadır. Muzaffer, vatan evlatları şehit olurken başarısız olarak cepheye dönmeyi kabullenemez ve Yahudi bir tüccarla anlaşır. Tüccara: "Paranın ödeme işlemleri akşamüstü bitecek. Yarın sabah ezanında geleceğim. Malları mutlaka hazır edin… Altın para vermiyorlar, kâğıt para verecekler." der. (Ticaret, altın ve gümüş ile yapılırken savaşın başlaması üzerine **"Harpten sonra, karşılığı altın olarak ödenecektir."** yazan **"evrak-ı nakdiye"** denilen kâğıt paralar çıkarılmaya başlanmıştır.)

Asteğmen Muzaffer sabah erkenden lastikleri teslim alır. Alaca karanlıkta aceleyle tüccara yüz altın lira değerindeki kâğıt parayı verir. Görevi yerine getirmenin gururuyla cepheye döner. Üç gün sonra tüccar, Osmanlı Bankasına gider; fakat paranın karşılığını alamaz. Çünkü elindeki para devletin bastığı gerçek para değildir. Muzaffer bütün gece çini mürekkebi ve boya ile gerçeğinden bir bakışta ayırt edilemeyecek derecede taklit bir para yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin o dönemde bastığı paraların üzerinde **"Bedeli Dersaadet'te altın olarak ödenecektir."** yazısı bulunurken Muzaffer **"Bedeli Çanakkale'de kan olarak ödenecektir."** yazmıştır. Yahudi tüccar parayı mesele yapmaz; ancak olay bütün İstanbul'da duyulur. Devlet tarafından Yahudi tüccara bedeli ödenir.

Bu emsalsiz el yapımı para özenle İstanbul Polis Okulundaki Emniyet Müzesinde korunarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Mehmet Muzaffer, birliği ile gittiği Gazze'de İngiliz kuvvetlerine karşı savaşırken 1917'de şehit düşer. Şehit Muzaffer 50 liralık kâğıt parayı taklit etmiştir. Fakat bu kâğıt paraların en büyük kıymeti 50 liralıklardır. 100 lira olarak bu tipte hiçbir para basılmamıştır.

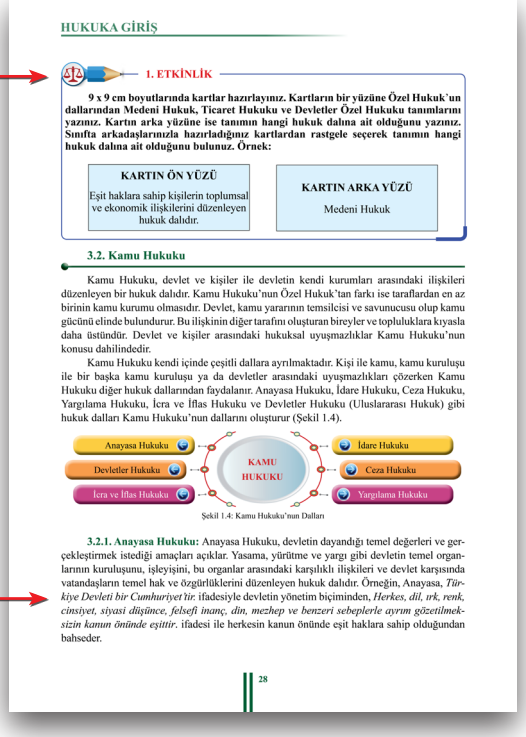
Devlet kâğıt paraların karşılığını daha sonra altın olarak ödeyeceğini sigorta etmiştir. Bir Asteğmen tarafından taklit olarak yapılan bu kâğıt paranın da karşılığı şehit kanı ve altın olarak ödenmiştir.

http://oygm.meb.gov.tr/kitap/kitap/16/files/basic-html/page38.html (Düzenlenmiştir)

145

İşlenen konuları pekiştiren ve uygulamayı sağlayan etkinlikleri gösterir.

İtalik yazılan metinler ilgili kanun maddelerinden aynen alınan metinleri gösterir.

HUKUKA GİRİŞ

1. ETKİNLİK

9 x 9 cm boyutlarında kartlar hazırlayınız. Kartların bir yüzüne Özel Hukuk'un dallarından Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Devletler Özel Hukuku tanımlarını yazınız. Kartın arka yüzüne ise tanımın hangi hukuk dalına ait olduğunu yazınız. Sınıfta arkadaşlarınızla hazırladığınız kartlardan rastgele seçerek tanımın hangi hukuk dalına ait olduğunu bulunuz. Örnek:

KARTIN ÖN YÜZÜ	KARTIN ARKA YÜZÜ
Eşit haklara sahip kişilerin toplumsal ve ekonomik ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır.	Medeni Hukuk

3.2. Kamu Hukuku

Kamu Hukuku, devlet ve kişiler ile devletin kendi kurumları arasındaki ilişkileri düzenleyen bir hukuk dalıdır. Kamu Hukuku'nun Özel Hukuk'tan farkı ise taraflardan en az birinin kamu kurumu olmasıdır. Devlet, kamu yararının temsilcisi ve savunucusu olup kamu gücünü elinde bulundurur. Bu ilişkinin diğer tarafını oluşturan bireyler ve topluluklara kıyasla daha üstündür. Devlet ve kişiler arasındaki hukuksal uyuşmazlıklar Kamu Hukuku'nun konusu dahilindedir.

Kamu Hukuku kendi içinde çeşitli dallara ayrılmaktadır. Kişi ile kamu, kamu kuruluşu ile bir başka kamu kuruluşu ya da devletler arasındaki uyuşmazlıkları çözerken Kamu Hukuku diğer hukuk dallarından faydalanır. Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Yargılama Hukuku, İcra ve İflas Hukuku ve Devletler Hukuku (Uluslararası Hukuk) gibi hukuk dalları Kamu Hukuku'nun dallarını oluşturur (Şekil 1.4).

Şekil 1.4: Kamu Hukuku'nun Dalları

3.2.1. Anayasa Hukuku: Anayasa Hukuku, devletin dayandığı temel değerleri ve gerçekleştirmek istediği amaçları açıklar. Yasama, yürütme ve yargı gibi devletin temel organlarının kuruluşunu, işleyişini, bu organlar arasındaki karşılıklı ilişkileri ve devlet karşısında vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen hukuk dalıdır. Örneğin, Anayasa, *Türkiye Devleti bir Cumhuriyet'tir.* ifadesiyle devletin yönetim biçiminden, *Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.* ifadesi ile herkesin kanun önünde eşit haklara sahip olduğundan bahseder.

28

1. ÖĞRENME BİRİMİ

HUKUKA GİRİŞ

KONULAR

1. HUKUK KAVRAMI
2. TOPLUMSAL HAYATI DÜZENLEYEN KURALLAR
3. HUKUKUN BÖLÜMLERİ
4. HUKUKUN KAYNAKLARI

Bu öğrenme biriminde;

- Hak kavramını,
- Hukuk kavramını,
- Toplumsal hayatı düzenleyen kuralları,
- Hukukun bölümlerini,
- Hukukun kaynaklarını

öğreneceksiniz.

1. HUKUK KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Hak ve hukuk kavramları toplumlar için neden önemlidir?

Kavramlar: Hak, Hukuk

İnsan sosyal bir varlıktır. İnsanın, yaşamını devam ettirebilmesi için diğer insanlarla bir arada olması gerekir. Toplu hâlde yaşamak ise bir düzen ihtiyacı gerektirir. İşte bu sebepledir ki; toplum içinde yaşayan kuvvetlilerin zayıfları ezmemesi, barış ortamı sağlanarak topluma dirlik ve düzen gelmesi için kurallara ihtiyaç vardır. Toplumsal hayatı yasalarla koruma altına alarak kişilerin haklarını koruyan bu kurallar bütününe **hukuk** denir. Hukukun kaynağı ise insanın doğuştan getirdiği temel hak ve özgürlükler ile yükümlülüklerdir. Haklar ve yükümlülükler aynı zamanda toplumların kendi ilişkilerini de düzenler. Bilimsel olarak düşünüldüğünde hukuk, aslında bir haklar disiplinidir.

Bilgi Kutusu

Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.

Türk Medeni Kanunu (8. Madde)

Eski tarihlerde de toplumsal düzen için oluşturulan kurallar yazılı hâle dönüştürülmüş ve hukuk kuralı olarak o dönemlerde uygulanmıştır. Bilinen ilk yazılı hukuk kuralları Sümerler tarafından yapılmıştır. Sümerler aynı zamanda ilk hukuk devleti olarak bilinmektedir. Fidye ve bedel üzerine kurulan ilk hukuk sistemini Lagaş kralı Urukagina oluşturmuştur. Urukagina Kanunları taş tabletlere yazılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Hammurabi Yasaları ise Babil toplumundaki toplumsal sınıflar arasındaki hukuksal ilişkileri düzenlemek amaçlı oluşturulmuştur. MÖ 1760 yıllarında Mezopotamya'da ortaya çıkan tarihin en eski ve en iyi şekilde korunmuş yazılı kanunları olarak bilinir (Görsel 1.1, Görsel 1.2).

Görsel 1.1: Hammurabi Kanunları

Hukuk ile ilgili en temel kavramlardan biri de hak kavramıdır. Adalet ve hukuka uygunluk anlamlarına gelen "hak" kavramı Arapça "hukuk" kelimesinin tekil hâlidir. Verilmiş bir emekten dolayı maddi ve manevi

yetkidir. **Hak,** yasalar ve anlaşmaların insana tanıdığı yetkilerin toplamıdır. Kişiler haklarını kullanıp kullanmama iradesine sahiptirler. Bir hakkın kullanımı ise Medeni Kanun'a göre Dürüstlük İlkesi dâhilinde olmalıdır. Hak sahibi özel ya da tüzel kişiler olabilir. Sağ ve tam doğmak koşulu ile ana rahmine ilk düştüğü andan itibaren insanlar hak ehliyetini kazanırlar.

Bilgi Kutusu

Görsel 1.2: Fidye ve Bedel Üzerine Kurulan Hukuk Kurallarının Sümer Çivi Yazısı ile Yazılan Urukagina Kanunları

Haklar kanunlarla düzenlenir ve koruma altına alınır. Her hak aslında hukuk kuralına dayanır. Toplum içinde yaşayan herkesin üstlenmesi gereken belirli görevleri, rolleri bulunur. Aynı zamanda devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından güvence altına alınmış haklar da bulunmaktadır. Din ve vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti, özel hayatın gizliliği hakkı, sahip olduğumuz haklardan bazılarıdır.

Kişilerin hukuk düzeni tarafından korunmaya değer bulunmuş menfaatlerini ifade eden hak kavramı, hukuk kavramı ile iç içedir. Bilimsel bir disiplin sistemi olarak hukuk, kişiler arası ilişkileri, kişiler ile devlet veya devleti oluşturan kurumlar arası ilişkileri ve devlet ile devletler arası ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür.

Bilgi Kutusu

1. **Pozitif hukuk (dogmatik hukuk):** Bir ülkede belli bir dönemde yürürlükte olan hukuktur. Yürürlükteki hukuk, yazılı kaynakları (Anayasa, Uluslararası Antlaşmalar, Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Yönetmelik, Yönerge, Genelge) ve yazısız kaynakları (Örf ve Âdet Hukuku) içerir.
2. **Mevzu hukuk:** Belirli bir zamanda belirli bir toplumda yürürlükte olan yazılı hukuk kurallarıdır.
3. **Tabii hukuk (ideal hukuk):** Toplumun ihtiyaçları doğrultusunda akıl yoluyla ulaşılabilen ve adalet fikrine dayanan kurallardır. Toplumdaki olması gereken hukuku ifade eder.
4. **Tarihî hukuk:** Yürürlükten kalkmış olan hukuktur.

Hukuk, kişilere yetki verebileceği gibi yaptırım da uygulayabilir. **Yaptırım (müeyyide),** yasaya ve kurala aykırı davranılması hâlinde hukuk düzenince öngörülen sonuçtur.

Yaptırımın amacı ise kişilerin hukuka uygun davranmasını sağlayarak toplumsal düzene aykırı davranışın meydana getirdiği olumsuz sonuçları düzeltmektir. Örneğin, trafikte kırmızı ışıkta durması gereken bir aracın yoluna devam etmesi durumunda aracı kullanan kişiye ve araç sahibine trafik cezası yaptırımı uygulanması, borcunu zamanında ödemeyen kişinin malına hukuki yollarla el konularak alacaklıya hakkının verilmesi, bir mala zarar veren kişiye bu malın değerinin ödettirilmesi gibi.

Hukuk sisteminin en önemli özelliği, yasaların açık, anlaşılır ve kesin olmasıdır. Yazının icat edilmesinden sonra bütün yasalar yazılı hâle getirilmiştir. Yasal kurallar sistemli şekilde toplanmış, açıklık ve kesinlik kazanmış ve kolayca başvurulacak kaynak hâline getirilmişlerdir.

Hukuk gelişirken bazı esaslar üzerinde durulur. Bütün hukuk kurallarının amacı "kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapmamak" üzerine kuruludur. Zaten insanlar huzur ve güven için hukuka ihtiyaç duymuşlardır.

Hukuk kurallarının toplumsal düzeni bozan bireylere uyguladığı yaptırımlara aşağıdaki örnekler de gösterilebilir:

> *Başkasının taşınır veya taşınmaz malını kısmen veya tamamen yıkan, tahrip eden, yok eden, bozan, kullanılamaz hâle getiren veya kirleten kişi, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır* (TCK 151. Madde).
>
> *İlgili kanunlarla belirlenen yükümlülüklere aykırı olarak, başka bir kimsenin sağlığının zarar görmesine elverişli bir şekilde gürültüye neden olan kişi, iki aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır* (TCK 151. Madde).
>
> *Çevrenin kasten kirletilmesi hâlinde; ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır* (TCK 151. Madde).

Örneklerde de belirtildiği gibi kişiler suç fiili oluşturacak eylemlerinden sorumludurlar. Bir hakkın korunmasına, haklı ile haksızın ayırt edilmesine **adalet** denir. Yasalarla koruma altına alınmış hakların herkes tarafından kullanılması hukuk devletlerinin özelliklerindendir. Devlet, toplumu ilgilendiren hakları kanunlarla koruma altına alarak adaleti sağlar. Toplumun olduğu yerde hukukun ve adaletin gerekliliği ön plandadır. Düzenleyici, yasaklayıcı ve izin verici kurallar, kişiler arasında güven duygusu ihtiyacını karşılayarak dirlik ve düzen içerisinde yaşayabilmeyi sağlar. Hz. Ömer tarafından söylendiği bilinen "Adalet mülkün temelidir." sözünde "mülk" kavramının devlet anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Adalet devletin temelidir anlamında kullanılarak hak ve hukukun devlet için önemi belirtilmiştir (Görsel 1.3).

Görsel 1.3: Adalet Simgelerinden Hukuk Kitabı ve Tokmak

ETKİNLİK

Öğrendiklerinizden hareketle hak, hukuk, adalet ve yaptırım ile ilgili düşüncelerinizi örnekteki gibi değerlendiriniz.

Hak, kişilerin kanunlar tarafından korunmasıdır.
Adalet, ...
Hukuk, ...
Yaptırım, ...

2. TOPLUMSAL HAYATI DÜZENLEYEN KURALLAR

Hazırlanıyorum

Toplumsal düzen için insanların nasıl davranması gerekir?

Kavramlar: Din Kuralları, Ahlak Kuralları, Görgü Kuralları, Hukuk Kuralları

İnsan, toplum denilen sosyal çevre içinde yaşamaktadır. Toplumda yaşayan insanların birbirleriyle sosyal, siyasal, ekonomik veya hukuki yönlü ilişkilerine **toplumsal ilişkiler** denir. Her toplumda sosyal ilişkiler var olduğuna göre o toplumun huzur ve refahı için de bazı kurallara ihtiyaç duyulmuştur. Toplumlarda **sosyal yaşama** ilişkin düzenleyici, yasaklayıcı ve izin verici kurallar bulunur. Toplumsal hayatı düzenlemek için getirilen, çeşitli emir ve yasaklardan oluşan davranış normlarına **kural** denir. Yasa, töre, ahlak gibi kuralların yerine getirilmemesi durumunda ise bireylerin ve toplumun refahı için yaptırım gücü devreye girer.

Kuralların ortaya çıkma sebebi, yapılacak olan iş veya hareketin bir düzen içinde kargaşaya meydan verilmeden yapılmasını sağlamaktır.

Toplumsal kurallara ihtiyaç duyulmasının nedenleri:

- Sosyal düzenin sağlanması
- Adaletin gerçekleşmesi
- Barış, huzur ortamının oluşması
- Güven ortamının sağlanması
- Haksızlığın önlenmesi
- Toplumda birlik ve beraberliğin sağlanması
- İnsanların özel ve genel işlerinin kolaylaştırılması

Toplumsal kurallar birlikte yaşayan insan topluluklarının barış, eşitlik, güven ve düzen içinde yaşamalarını sağlar. Büyük İslam filozofu Farabi'nin "Toplum sevgi ile kaynaşır, adaletle yaşar, dürüstlükle ayakta kalır." sözü ile toplumların birbirlerine karşı duydukları

sevgi, ahlaki değer olarak tanımlanabilir. Ahlaki değerlere sahip toplumlar doğruluk ve dürüstlükle ayakta kalır. Farabi'ye göre çoğunlukla iyi davranış sergileyen herkes âdildir (Görsel 1.4).

Bilgi Kutusu

"Sevginin kurduğu devleti adalet devam ettirir."
Farabi

Görsel 1.4: İslam Filozofu ve Bilim Adamı Farabi

Genel kabul gören bir yaklaşıma göre sosyal düzen kuralları; din kuralları, ahlak kuralları, görgü kuralları, hukuk kuralları şeklinde sınıflandırılmaktadır. En önemli kural ise hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarına uymayan bireye maddi yaptırım uygulanır ve kuralın yerine getirilmesi sağlanır.

2.1. Toplumsal Kuralların Çeşitleri

İnsan toplum denilen sosyal çevre içinde doğar, yaşar ve ölür. Tek tek insanlar yani bireyler geçicidir, toplum süreklidir. Her insan topluluğunda, bireyler bir araya gelerek sosyal ilişkiler kurarlar. Kişilerin evde, okulda, iş yerinde yaşadıkları ilişkiler sosyal ilişkilerden bazılarıdır. Bazen bu ilişkilerde çatışma ortamı oluşabilir. Örneğin, aile içerisinde yaşanan olumsuzluklar, arkadaşlarla olan sorunlar gibi. Toplumsal düzenin herkesin üstüne yüklediği ödevler ve yükümlülükler vardır. Toplum içerisinde yaşayan bireylerin haklarını ve yetkilerini düzenleyen toplumsal kurallar dört başlık altında incelenecektir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1: Toplumsal Kuralların Çeşitleri

2.1.1. Din Kuralları: Yaratıcının emir ve yasaklarını içeren kurallar bütününe **din kuralları** denir. Din kuralları, sosyal toplum düzeninin oluşumunda önemli bir yer tutmuştur. Evreni yaratan ve yöneten ilahi yaratıcıya inanmayı ve ibadet etmeyi gerektiren din kuralları bazı toplumların yaşantılarını da düzenlediği için hukuk kuralı niteliği taşımaktadır. Toplumsal ilişkileri düzenleyen din kuralları genellikle bütün dinlerde benzerlik gösterir. Din kurallarında yalan söylemek, hırsızlık yapmak yanlış davranışlar olarak kabul edilirken; dürüstlük ve yardımseverlik doğru davranışlar olarak kabul edilmektedir. Toplumda,

din kurallarına uyulmadığı takdirde ahirette cezaya uğratılmak düşüncesi din kurallarının manevi yaptırımına örnek gösterilebilir.

Hukuk kurallarında dinle ilgili hükümler de olabilir. Örneğin, Medeni Kanun'a göre kişiler resmî nikâhla evlenir ama eşler isterse buna ilaveten dinî nikâh da yaptırabilirler. Din kurallarının toplumsal yaşamla ilgili davranışlar üzerinde etkili olması hukuk kurallarını da etkilemiştir. Hukuk kuralları, insani ilişkilerde dürüst olmayı gerektiren davranışları konu edindiği için din kurallarını destekler.

Bilgi Kutusu

Anayasada dinî inanç özgürlüğüne ilişkin hükümler de bulunmaktadır.
Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir (Anayasa 24. Madde).

2.1.2. Ahlak Kuralları: İnsanın doğuşundan itibaren getirdiği ve sonradan kazandığı tutum ve davranışların tümüne **ahlak** denir. Bireyin toplum içindeki davranışları hakkında "doğru" ya da "yanlış" diye nitelendirilen değerlendirmeler "ahlak"ı oluşturur. Ahlak, insanın varlıkla ve bireylerle ilişkilerinde nasıl davranması ya da davranmaması gerektiğini gösteren değer yargılarıdır. Ahlak kuralları toplumların birlik, beraberlik ve huzur içinde yaşaması için uyulması gereken davranış biçimleridir (Görsel 1.5). Bu kurallara uyulmadığı takdirde kişi, toplum tarafından ayıplanır ve dışlanır. Ahlak kurallarına uymamanın yaptırımı manevidir. Hukuk kuralları gibi maddi bir yaptırım içermez. Örneğin, başkaları hakkında kötü düşünmek, arkalarından konuşmak, verilen sözü tutmamak ahlaken uygun olmayan davranışlardandır. Ancak bir ahlak kuralı hukuk kuralları kapsamında değerlendirilmişse ve birey bu kurala uymamışsa maddi yaptırıma tabi tutulabilir. Örneğin, hakaret eden bir insan hakaret fiiline maruz kalan kişi tarafından kanun yoluna başvuruda bulunulup şikâyet edilirse hukuk kuralları kapsamında fiili gerçekleştiren kişi hakkında maddi yaptırım uygulanır. Yine aynı şekilde çevreye zarar veren kişiler de ahlaki olmayan davranışlarından dolayı maddi yaptırıma tabi tutulabilirler.

Ahlak kuralları genel olarak evrenseldir. İnsan grupları kalabalıklaştıkça iş bölümü daha karmaşık bir hâl alır. Bireylerin birbirlerine karşı sadakat, uyum ve kültürel aidiyet beklemeleri olağandır. Bu beklentiler karşısında ise iyi davranış, ahlaklı; kötü davranış ise ahlaksızlık olarak değerlendirilmiştir.

Bilgi Kutusu

Tasavvuf ve halk şairi Yunus Emre; sabır, kanaat, hoşgörü, cömertlik, iyilik gibi ahlaki değerlerin benimsenmesi için yüzyıllardır insanlığa öğütleri ile yol gösterir. Toplumlarda ırk, renk, cinsiyet, dil, din, zenginlik, fakirlik gibi ayrımlar yapılmadan tüm insanlara nasıl davranılması gerektiğini şiirleri ile anlatır. Yunus Emre'ye göre insan; ahlak, akıl ve olgunlukla değer kazanır.

Görsel 1.5: Yunus Emre

Toplumumuzdaki bazı ahlak kuralları şu şekildedir:

- Hoşgörülü ve iyimser olmak
- Verilen sözleri tutmak
- İnsanlara yardımcı olmak
- Erdemli bir insan olmak, özür dilemeyi bilmek
- Alçak gönüllü davranmak
- Toplum kurallarına uymak
- Küçüklere sevgiyle, büyüklere saygıyla yaklaşmak
- Emanetlere sahip çıkıp korumak (Görsel 1.6)
- Şefkat sahibi olmak
- Nezaket kurallarına uymak
- Bağırarak konuşmamak
- İnsanlara karşı şiddet göstermemek
- Dinî ibadetlere saygılı davranmak
- Başkalarına ait eşyaları izinsiz kullanmamak
- Toplu taşıma araçlarında büyüklere, yaşlılara, hastalara, hamile ve gazilere yer vermek

Bilgi Kutusu

Görsel 1.6: Atatürk ve Bayrak

Bir millet zenginliğiyle değil ahlak değerleriyle ölçülür.

M. Kemal ATATÜRK

2.1.3. Görgü Kuralları: Toplumlar inanç, eğitim, ekonomik güç, teknolojik seviye, örf ve âdetlerine göre farklılıklar gösterir. Her toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik kurallarına **görgü (nezaket)** denir.

Görgü, bireylerin sosyal çevrede tavır ve hareket biçimlerinden oluşan davranışlarıdır. Toplum hayatının düzenlenmesinde etkili olan genel görgü kurallarına uyan kişileri; terbiyeli, saygılı, nazik olarak nitelemek mümkündür. Toplumda bireyler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ile alakalı olarak, din kuralları ve ahlak kuralları gibi görgü kuralları da yazılı olmayan kurallardandır. Başkası konuşurken dinlemek, el öpmek, selam vermek, misafir ağırlamak, yaşlı insanlara yardımcı olmak görgü kurallarına örnek gösterilebilir. Bireyin görgü kurallarına uymaması onun sosyal çevrede manevi yaptırıma uğramasına sebep olur. Görgü kuralları bazen hukuksal kurala tabi olabilir. Askerlik görevinde selam vermek görgü kurallarının hukuksal kural boyutu ile değerlendirilir.

Görgü kurallarının bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Konuşmaya başlamadan önce diğerlerinin konuşmasının bitmesini beklemek
- Eleştiriyi yerinde ve zamanında yapmak ve eleştiriye açık olmak
- Başkalarını rahatsız edici davranışlardan kaçınmak
- Büyüklerine karşı saygılı olmak
- Hasta olan tanıdıklarını ziyaret etmek
- Başarılı olan kişileri kutlayıp takdir etmek
- Toplum içerisinde fısıltıyla konuşmamak
- Hatasını anladığında özür dilemek
- Yaşlılara yardımcı olmak (Görsel 1.7)
- Özel konuşanları dinlememek
- Uygun olmayan el ve söz şakası yapmamak
- Yemek yerken konuşmamak
- Temiz ve düzenli olmak
- Selamlaşmak
- Yüksek sesle konuşmamak

Görsel 1.7: Yaşlı İnsana Yardım Eden Genç

2.1.4. Hukuk Kuralları: Toplum hâlinde yaşayan insanların uymak zorunda oldukları ve kabul ettikleri kuralların en önemlisi hukuk kurallarıdır. Hukuk kuralları, toplum içerisinde bireylerin ilişkilerini düzenleyerek dayanışma, huzur ve barışı sağlar. Bu bakımdan hukuk kuralları toplumsal hayatı düzenleyen diğer kurallarla da ilişkilidir. Örneğin, hırsızlık yapmak veya kişilere zarar vermek ahlaki ve dinî olarak da yanlış davranışlar olarak değerlendirilir.

Hukuk kurallarının temel özellikleri:

- Geneldir (Herkese uygulanır).
- Soyuttur (Tek bir olay için hazırlanmamıştır).
- Devlet otoritesine dayalıdır.
- Maddi yaptırım içerir.

2.2. Hukuk Kurallarını Diğer Toplumsal Kurallardan Ayıran Farklar

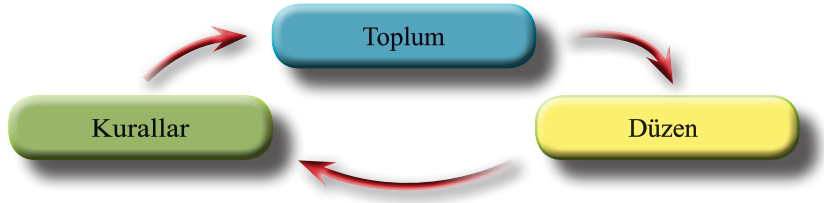
Hukuk kurallarının diğer kurallardan farkı devlet gücü ile desteklenmesi ve maddi yaptırımından kaynaklanmasıdır. Hukuk kurallarında yaptırım çeşitli biçimlerde uygulanmaktadır. Ceza, cebri icra (zorla yerine getirme), tazminat, geçersizlik ya da iptal, yaptırımın konusu olabilir. Örneğin, suç oluşturacak bir eylem gerçekleştiğinde mahkeme kararı ile hürriyetten yoksun bırakılması, alacaklının borcunu borçludan alabilmesi için icra dairesi ya da mahkeme yolu ile haklıya hakkının teslim edilmesi gibi. Örneklerde de belirtildiği gibi toplum düzenini sağlayan en etkili kuralların kamu gücüne dayalı ve maddi yaptırım uygulayan hukuk kuralları olduğu söylenebilir.

Hukuk kurallarına uymama durumunda kamu gücü devreye girerek kuralı ihlal eden kimseye yaptırım uygular ve kuralın gereğinin yerine getirilmesi sağlanır. Yaptırımın niteliği, uygulayıcısı ve şiddeti ile ilgili farklılıklar, hukuk kuralını diğer toplumsal davranış kurallarından ayırır. Örneğin, ahlak kurallarının yaptırımı toplum tarafından ayıplanma, kınanma gibi manevi

bir yaptırımdır. Hukuk kurallarının yaptırımı ise kuralı ihlal eden davranış sonucunda meydana gelen zararın ortadan kaldırılmasını amaçlar.

ETKİNLİK

Aşağıdaki kavramlar arasında nasıl bir ilişki vardır? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

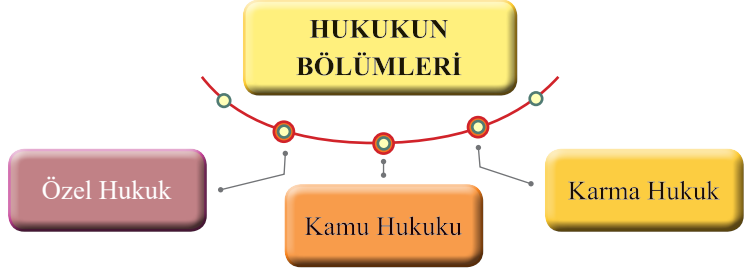
3. HUKUKUN BÖLÜMLERİ

Hazırlanıyorum

Aldığınız bir ürünün hatalı çıkması veya borç verdiğiniz kişinin borcunu ödememesi hâlinde nasıl davranırsınız? Araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: Özel Hukuk, Kamu Hukuku, Karma Hukuk

Özel Hukuk, Kamu Hukuku ve Karma Hukuk: Toplumsal hayatı düzenleyen hukuk sistemi Özel Hukuk, Kamu Hukuku ve Karma Hukuk olmak üzere 3 ana dala ayrılır (Şekil 1.2).

Şekil 1.2: Hukukun Bölümleri

3.1. Özel Hukuk

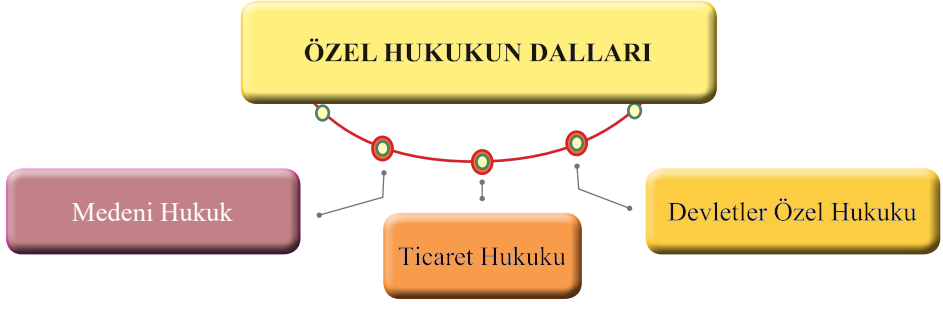
Toplumun birbiriyle eşit haklara sahip bireyleri arasındaki ilişkileri düzenleyen hukuk alanına denir. Özel Hukuk'ta kişilere hukuk düzeninin sağladığı yetkilere **hak** denir. Hakkın kullanılması ya da kullanılmaması kişilerin özgür iradelerine bırakılmıştır. Özel Hukuk'ta herkes iddia ettiği olayı ispatlamak zorundadır. Özel Hukuk, eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenlenmiştir. Kadın-erkek, zengin-fakir, okumuş-cahil, din, dil, ırk ayrımı

yapılmadan herkes Özel Hukuk'a ilişkin haklarda eşittir. Tarafların eşit olmasının sebebi ise her iki tarafın da amacının özel çıkarlarını korumak istemelerinden kaynaklanır. Hakkını kanun yolu ile arayan kişilerin her ikisinin de kendi hakkını gerektiği gibi koruyacağı varsayılır. Örneğin, borç ilişkisi Özel Hukuk'un alanıdır. İki kişi arasında anlaşma şeklinde yapılır. Borç ilişkisi borçlunun ne kadar borç aldığı, borcunu ne zaman ödeyeceği gibi konuları kapsar. Alacaklı tarihinden önce parasını isteyemez ve miktarını artıramaz. Anlaştıkları hususlar borçluyu ve alacaklıyı korur. Bir başka örnek ise, ev kiralamak isteyen bir kişinin ev sahibiyle aralarında imzaladıkları sözleşme **Özel Hukuk'u** temsil eder. Şirketlerin aralarındaki anlaşmalar, uluslararası örgütlerin kendi aralarında yaptıkları anlaşmalar Özel Hukuk'a örnek olarak gösterilebilir.

Özel Hukuk'un toplumdaki ilişkileri düzenleyen ve uygulayan kısmına devlet de dâhildir. Devlete ait ticari işlemlerin kişilerle olan ilişkileri de Özel Hukuk kapsamındadır. Bu gibi durumlarda Özel Hukuk'un kanun yoluna devlet de başvurabilir.

Özel Hukuk'un temel ilkeleri aslında Genel Hukuk'un ilkeleri ile aynıdır. Milletlerarası Hukuk'ta da Genel Hukuk ilkeleri geçerlidir.

Özel Hukuk dallarına Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Devletler Özel Hukuku da dâhildir (Şekil 1.3).

Şekil 1.3: Özel Hukukun Dalları

3.1.1. Medeni Hukuk: Eşit haklara sahip kişilerin (gerçek ve tüzel) hukuk açısından önem taşıyan toplumsal ve ekonomik ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır. Dolayısıyla Özel Hukuk'un en kapsamlı ve en önemli bölümüdür. Medeni Hukuk, toplumu oluşturan bireylerin şahsi hâllerini, aile ilişkilerini, mal varlıklarının ölümlerinden sonraki akıbetini, eşyalar üzerindeki sahiplik ve egemenlik ilişkilerini ve borç-alacak ilişkilerini düzenler. Ayrıca kişilerin devletle olan bazı ilişkileri de Medeni Hukuk'un konusuna girer. Örneğin, kişilerin nişanlanması, evlenmesi, evlat edinmesi, miras konuları gibi.

3.1.2. Ticaret Hukuku: Kişiler arasındaki üretim, değişim ve tüketime yönelik ticari faaliyetleri düzenler. Borçlar Hukuku ile yakından ilişkilidir. Ticaret ile uğraşan kişilerin haklarını yasalar dâhilinde koruma altına alan bir hukuk dalıdır. İnsan ilişkilerinde ekonomik faaliyetleri kapsar.

3.1.3 Devletler Özel Hukuku: Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuk ilişkilerinde hangi devletin hukukunun uygulanacağını düzenleyen Özel Hukuk dalıdır. Devletler ve milletlerarası kuruluşlarla olan ilişkileri düzenler. Devletler arasında eşitlik söz konusudur.

1. ETKİNLİK

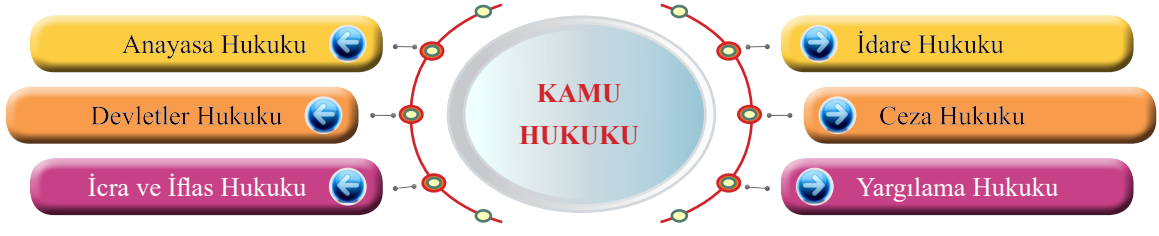
9 x 9 cm boyutlarında kartlar hazırlayınız. Kartların bir yüzüne Özel Hukuk'un dallarından Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Devletler Özel Hukuku tanımlarını yazınız. Kartın arka yüzüne ise tanımın hangi hukuk dalına ait olduğunu yazınız. Sınıfta arkadaşlarınızla hazırladığınız kartlardan rastgele seçerek tanımın hangi hukuk dalına ait olduğunu bulunuz. Örnek:

KARTIN ÖN YÜZÜ	KARTIN ARKA YÜZÜ
Eşit haklara sahip kişilerin toplumsal ve ekonomik ilişkilerini düzenleyen hukuk dalıdır.	Medeni Hukuk

3.2. Kamu Hukuku

Kamu Hukuku, devlet ve kişiler ile devletin kendi kurumları arasındaki ilişkileri düzenleyen bir hukuk dalıdır. Kamu Hukuku'nun Özel Hukuk'tan farkı ise taraflardan en az birinin kamu kurumu olmasıdır. Devlet, kamu yararının temsilcisi ve savunucusu olup kamu gücünü elinde bulundurur. Bu ilişkinin diğer tarafını oluşturan bireyler ve topluluklara kıyasla daha üstündür. Devlet ve kişiler arasındaki hukuksal uyuşmazlıklar Kamu Hukuku'nun konusu dahilindedir.

Kamu Hukuku kendi içinde çeşitli dallara ayrılmaktadır. Kişi ile kamu, kamu kuruluşu ile bir başka kamu kuruluşu ya da devletler arasındaki uyuşmazlıkları çözerken Kamu Hukuku diğer hukuk dallarından faydalanır. Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Yargılama Hukuku, İcra ve İflas Hukuku ve Devletler Hukuku (Uluslararası Hukuk) gibi hukuk dalları Kamu Hukuku'nun dallarını oluşturur (Şekil 1.4).

Şekil 1.4: Kamu Hukuku'nun Dalları

3.2.1. Anayasa Hukuku: Anayasa Hukuku, devletin dayandığı temel değerleri ve gerçekleştirmek istediği amaçları açıklar. Yasama, yürütme ve yargı gibi devletin temel organlarının kuruluşunu, işleyişini, bu organlar arasındaki karşılıklı ilişkileri ve devlet karşısında vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen hukuk dalıdır. Örneğin, Anayasa, *Türkiye Devleti bir Cumhuriyet'tir.* ifadesiyle devletin yönetim biçiminden, *Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir*. ifadesi ile herkesin kanun önünde eşit haklara sahip olduğundan bahseder.

3.2.2. İdare Hukuku: Devletin belli bir düzen ve plan dâhilinde yürüttüğü faaliyetlerin birimlerine **idare** denir. Ülke işleri için idareler devlet tarafından görevlendirilir. İdarelerde kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli işleri memurlar ve diğer kamu görevlileri yapar. İdare Hukuku, kişilerin idare ile olan ilişkilerini ve kamu hizmetinin görülmesini inceleyen hukuk dalıdır.

3.2.3. Ceza Hukuku: Suç oluşturan fiilleri ve bu fiilleri işleyen faillere uygulanacak cezai yaptırımları düzenleyen hukuk kurallarına **Ceza Hukuku** denir. Ceza Hukuku, suçun unsurlarına ve suçların karşılığı olarak uygulanacak yaptırımlara ilişkin düzenlemelerdir.

3.2.4. Devletler Hukuku (Uluslararası Hukuk): Yabancılık unsuru taşıyan Özel Hukuk ilişkilerinde hangi devletin hukuk kurallarının uygulanacağını düzenleyen hukuk dalıdır.

3.2.5. Yargılama Hukuku: Mahkemelerin kuruluş ve işleyişlerini inceleyen ve yargılamanın nasıl yapılacağını düzenleyen hukuk kuralları, Yargılama Hukuku kapsamındadır. Mahkemelerin yargı görevini yerine getirirken uyguladıkları yol ve yöntemleri inceler.

3.2.6. İcra ve İflas Hukuku: Hukuk kurallarına uymayan bir kimsenin devlet gücü ile bu kuralları yerine getirmesini sağlayan hukuk dalıdır. Örneğin, borçlu alacaklıya borcunu zamanında ödememişse mahkeme kararı veya icra daireleri aracılığıyla alacaklıya hakkı teslim edilir.

3.2.7. Vergi Hukuku: Devletin kamu hizmetlerini karşılamak üzere kişilerden mali güçlerine göre karşılıksız ve kanunilik ilkesi çerçevesinde aldığı parasal yükümlülüklerdir. Vergide kanunilik ilkesi, devletlerin vergi koyarken, değiştirirken veya kaldırırken uyması gerekli olan ilkeleri ifade etmektedir.

Bilgi Kutusu

Anayasanın 73. maddesinde belirtildiği üzere *Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.*

Örneğin, kişi araç satın aldığında araç fiyatı ile birlikte kanunda belirlenen miktarda vergi öder. Ödediği vergi kamu yararına (yol yapımı, hastane yapımı, okul yapımı vb.) işlerde kullanılır.

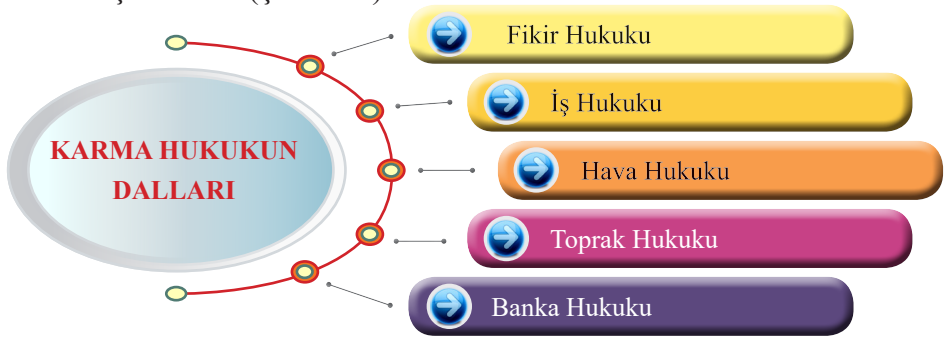
Bilgi Kutusu

ÖZEL HUKUK	KAMU HUKUKU
• Kişilerin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarını düzenler. • Eşitlik söz konusudur. • Uyuşmazlıklar adli yargıda çözülür.	• Taraflardan biri devlettir. • Eşitlik söz konusu değildir, devlet burada kamu gücünü kullanır. • Uyuşmazlıklar idari yargıda çözülür.

3.3. Karma Hukuk

Hukuk dalları bazen hem Özel Hukuk'un hem de Kamu Hukuku'nun özelliklerini taşıyabilir. Örneğin, İş Hukuku daha önceden Özel Hukuk dalı iken sonradan Kamu Hukuku

özelliği de kazanmıştır. İş Hukuku, işveren ve çalışan arasındaki ilişkiyi düzenler. İş Hukuku işçi, işveren ve devlet arasındaki ilişkileri düzenler. İşçi ile işveren arasındaki ilişkiyi Özel Hukuk incelerken, devlet, işçinin hakkını korumak amaçlı zorunlu emredici yaptırımlar içerdiğinden Kamu Hukuku niteliği taşır. İş Hukuku hem özel hem de Kamu Hukuku'nu içinde barındırdığından yeni hukuk dalı olan Karma Hukuk içerisinde incelenir. Karma Hukuk'un dalları ise; Fikir Hukuku, İş Hukuku, Hava Hukuku, Toprak Hukuku ve Banka Hukuku'ndan oluşmaktadır (Şekil 1.5).

Şekil 1.5: Karma Hukukun Dalları

3.3.1. Fikir Hukuku: Kişilerin, ürettiği bilim ve sanat eserleri üzerindeki haklarını düzenleyen hukuk dalıdır. Örneğin; eserler, buluşlar, tasarımlar, markalar, coğrafi işaretler, ticaret unvanları, işletme adları, internet alan adları Fikir Hukuku'nun konusunu oluşturur.

3.3.2. İş Hukuku: İşçi ücretlerini, çalışma şartlarını, işveren ile işçi ilişkilerini ve işçi sendikalarını kapsayan, bu alandaki konuları araştıran hukuk dalıdır.

3.3.3. Hava Hukuku: Hava sahasının ve onun yararlarının kamu ve dünya milletleri için kullanılmasını düzenleyen kurallara Hava Hukuku denir.

3.3.4. Toprak Hukuku: Toprak üzerindeki mülkiyet konularını, toprağın işletilmesiyle ilgili hususları düzenleyen hukuk dalına Toprak Hukuku denir.

3.3.5. Banka Hukuku: Banka işletmesi ve bu işletmenin hukuki işlemlerini konu alan hukuk dalına Banka Hukuku denir.

2. ETKİNLİK

Sınıfınızdaki panoya hukukun bölümlerini gösteren şema hazırlayınız.

4. HUKUKUN KAYNAKLARI

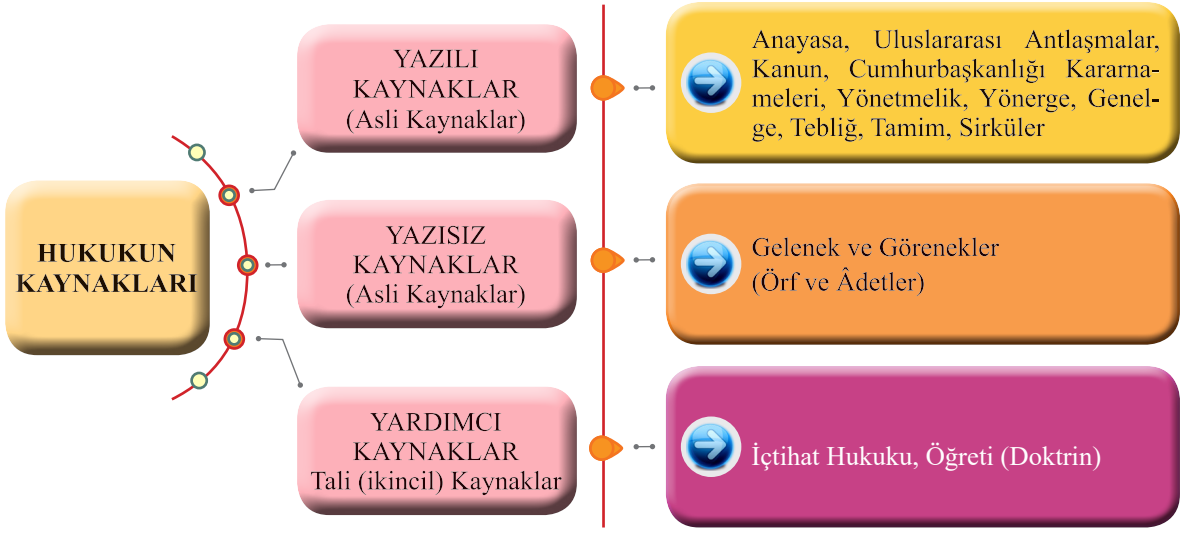
Hazırlanıyorum

Hukukun kaynakları konusunda neler biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: Yazılı Kaynaklar, Yazısız Kaynaklar, Yardımcı Kaynaklar

Hukukun Kaynakları ve Amacı; toplumda düzeni, barışı, güvenliği, eşitliği, özgürlüğü, toplumsal ihtiyaçları karşılamak ve adaleti gerçekleştirmektir. Bütün bu sorumluluklar yerine getirilirken hukuk kaynaklarına ihtiyaç vardır. Hukukun Kaynakları Yazılı

Kaynaklar, Yazısız Kaynaklar ve Yardımcı Kaynaklar olmak üzere 3'e ayrılır (Şekil 1.6).

Şekil 1.6: Hukukun Kaynakları

4.1. Yazılı Kaynaklar

Devletin yetkili organları tarafından konulmuş ve yürürlükte bulunan hukuk kurallarına **yazılı kaynak** denir. Hukukun yazılı kaynakları hiyerarşik bir düzen içinde sıralanır (Şekil 1.7).

Şekil 1.7: Yazılı Kaynaklarda Hiyerarşik Sıralama

Anayasa: Devletin kuruluşunu, yapısını, hükümetin şeklini, organlarını, bu organlar arasındaki ilişkileri ve kişilerin temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen kurallar bütününe **anayasa** denir. Kişilerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alan devletin temel kanunudur. Devletin temel organlarının kuruluşunu ve işleyişini belirleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Kanunlar ve diğer normlar anayasaya aykırı olamaz.

Bilgi Kutusu

Türk tarihinin ilk Anayasası 23 Aralık 1876 tarihinde 1. Meşrutiyet'in ilanıyla kabul edilen Kanun-i Esasi'dir. Şu an 7 Kasım 1982 tarih ve 2709 sayılı Anayasa yürürlüktedir.

Uluslararası Antlaşmalar: İki veya daha fazla devleti kapsayan ve bu devletlerle ilgili olan antlaşmaları konu alan hukuk dalıdır. Devletleri ilgilendiren bu kararlar TBMM'nin kabulünün ardından Cumhurbaşkanı tarafından onaylanıp Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girer (Görsel 1.8). Usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş Uluslararası Antlaşmalar, kanun hükmündedir.

Görsel 1.8: Resmî Gazete İnternet Sitesi

Kanun: Devletin yasama organları tarafından belirlenen ve herkesin uyması gereken kurallara **kanun** adı verilmektedir. TBMM tarafından çıkarılan kanunlar; yazılılık, genellik ve süreklilik özelliğini taşır. Yazılı olarak çıkarılan kanunların başlıklarında mutlaka "Kanun" ifadesi bulunur. Kanunların genellik özelliği taşıması demek, aynı durumdaki bütün bireyleri ve bütün olayları kapsaması anlamına gelir. Kanunlar yürürlükten kaldırılmadıkları sürece "sürekli" bir biçimde uygulanırlar. Kanun çıkarılması için teklifte bulunulması işlemi sadece milletvekillerine aittir. 1982 Anayasasının 87. maddesine göre "kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak" Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkisindedir (Görsel 1.9). Mecliste görü-

Görsel 1.9: Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası

şülüp kabul edilen kanunlar, Meclis Başkanı tarafından Cumhurbaşkanı'na gönderilir. Cumhurbaşkanı, kanunu 15 gün içinde Resmî Gazete'de yayınladıktan sonra kanun yürürlüğe girer. Kanunların Anayasaya uygunluk denetimini Anayasa Mahkemesi yapar (Görsel 1.10).

Görsel 1.10: Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Logosu

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri: Cumhurbaşkanı tarafından yürütme yetkisine ilişkin konularda yapılan yasal düzenleme aracıdır. Cumhurbaşkanlığı kararnameleri, kural olarak kanunlara eş değerdir. Yürütme ve yargı bakımından uyulması zorunlu düzenlemelerdir.

Yönetmelik: Düzenleyici idari işlemlerden birisidir. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri, kanunların ve Cumhurbaşkanı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak için yönetmelikler çıkarabilirler. Yönetmelik, kurum ve kuruluşların kendi alanlarını ilgilendiren, çalışma yöntemlerini düzenleyen kurallardır. Anayasaya ve kanunlara aykırı olamaz. Örneğin, okullarda kılık-kıyafet yönetmeliği uygulanmaktadır.

Yönerge: Yönetmeliklerde belirtilmemiş konular hakkında açıklama yapılmış resmî belgelere **yönerge** denir. Üst makamlardan alt makamlara herhangi bir konu hakkında talimat ve bilgilendirme yazısıdır. Örneğin, okullarda öğrenciler arasında yapılan yarışmalar hakkında bilgi ve talimat içeren resmî evraklar yönergedir.

Genelge: Genelgeler yönetmeliğe uygun olarak hazırlanırlar. Yönetmeliklerin uygulanmasında yol göstermek ve bir konu hakkında açıklama yapmak gibi amaçlarla ilgililere gönderilen bilgi içeren yazılardır. Örneğin, Millî Eğitim Bakanlığı Personel Genelgesi, personel ile ilgili iş ve işlemlerin hangi usullerle uygulanması gerektiğini konu alarak yetkililere yol gösterir (Görsel 1.11).

Görsel 1.11: Millî Eğitim Bakanlığı Genelge İnternet Görüntüsü

Tebliğ: Duyurmak, bildirmek anlamına gelir. Bir konu hakkında yazılı veya sözlü olarak yapılan açıklamaya "bildirim" ya da "ihbarname" denir. Resmî bir makam, kurum, kuruluşça herhangi bir durumu ilgililere duyurmak amacıyla yazılan yazılardır. Kişilere yapılan açıklama yazılarının (bildiriminin) tarihi önemlidir. Örneğin, hakkında dava açılmış birinin bu hukuksal işlemden haberinin olabilmesi için mahkemelerce gönderilen bildirim yazısı tebliğdir.

Tamim: Genelleme anlamındadır. (TDK) Genelge ve sirküler ile benzerlik taşır. Bir idari merci veya makamın hizmete ilişkin görüş ve emirlerinin çeşitli üst makamdan ast makam ve memurlara bildirildiği yazıdır.

Sirküler: Genelge ve tamim ile aynı anlamda kullanılır. Sirkülerin farkı ise sadece Gelir İdaresi Başkanlığının Maliye Bakanlığına bağlı olarak çalışan denetim birimlerine konuya ilişkin görüşlerini bildirmesidir. Vergi durumları ve vergi uygulaması bakımından açık olmayan konular hakkında tüm mükellef ve vergi sorumluları için bilgilendirme yapmak ve konuya açıklık getirmek üzere Gelir İdaresi Başkanlığınca yayımlanan görüş yazısıdır.

4.2. Yazısız Kaynaklar

Toplumda hukuki bir uygulama gerçekleştirilirken öncelikle yazılı kaynaklardan faydalanılır. Yazılı kaynaklarda bir hüküm bulunmaması durumunda ise gelenek ve görenekler (örf ve âdetler) hukuk kaynağı olarak değerlendirilir.

Gelenek ve Görenekler (Örf ve Âdetler): Bir hukuki olay karşısında, yazılı kaynaklarda belirtilen kanunlarda uygulanabilir bir hüküm yoksa gelenek ve göreneklerden (örf ve âdetlerden) hukuk kaynağı olarak faydalanılır. Bu durum, örf ve âdetlerin hukuki olarak yardımcı ve tamamlayıcı özelliği olduğunu gösterir.

Geleneklerin hukuk kuralı olabilmesi için bazı koşullar gereklidir. Gelenekler sosyal toplumda sürekli tekrarlanıyor olmalıdır, o toplum tarafından kabul edilir olmalıdır ve yaptırım gücünü devletin otoritesinden almalıdır. Hâkimler, yazılı kaynaklarda bulunmayan konulara ilişkin Örf ve Âdet Hukuku'ndan faydalanırlar. Tabii bu sadece kanunun izin verdiği ölçüde olabilir.

Bilgi Kutusu

Gelenek ve göreneklerin hukukta uygulanabilmesi için yazılı kaynaklarla çelişkili olmaması gerekir.

Örf ve Âdet Hukuku'nda en çok değinilen kanunlar; Medeni Kanun, Borçlar Kanunu ve Ticaret Kanunu gibi kanunlardır. Örneğin, Türk Ticaret Kanunu'nda *Mahkeme, hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde, ticari örf ve âdete, bu da yoksa genel hükümlere göre karar verir.* (TTK 1. Madde) ifadesine yer verilmiştir. Bu sebepten dolayı kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hâkim, Örf ve Âdet Hukuku'na göre hüküm verebilecektir. Ancak Ceza Hukuku'nda örf ve âdet kuralları uygulanmaz.

Bilgi Kutusu

Bir örf ve âdetin hukuk kuralı hâline gelebilmesi için şu 3 kural bir arada olmalıdır:

1. Uzun süredir uygulanıyor olması (Süreklilik)
2. Manevi inanış
3. Devlet desteği

4.3. Yardımcı Kaynaklar

Yardımcı kaynaklar, İçtihat Hukuku (emsal mahkeme kararları) ve doktrin (öğreti, bilimsel görüşler) gibi araştırma ve bilimsel konulardan oluşur. Türk Medeni Kanunu'nun 1. maddesinin 3. fıkrası ile hâkimin karar verirken faydalanacağı yardımcı kaynaklara işaret edilmiştir. Bu nedenle hâkim, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanır.

İçtihat Hukuku (Emsal Mahkeme Kararları): "İçtihat" kelime anlamı olarak "görüş" ya da "karar"dır. Hukuki olarak ise **içtihat**, yazılı kaynaklar tarafından hüküm belirtilmemiş bir konuda, daha önceki bir mahkeme kararının örnek alınmasıdır (Görsel 1.12).

Doktrin (Öğreti, Bilimsel Görüşler): Hukuk alanı ile uğraşan bilim adamlarının araştırmaları sonucunda elde ettikleri bilimsel görüş ve kanaatlere **doktrin** denir. Hukuk felsefesi, hukuk sosyolojisi ve hukuk tarihi gibi eserler de bu kapsamda değerlendirilir. Hâkim, yazılı hukuk kurallarında bir hüküm bulamaz ise bu durumda yazısız hukuk kurallarına başvurur. Yani geleneklerden (Örf ve Âdet Hukuku) faydalanır. Burada bir hüküm bulur ise bunu uygular. Fakat burada da bir hüküm bulamaz ise bu durumda hâkim, kendisi bir hukuk yöntemi uygular.

Görsel 1.12: İstanbul Adalet Sarayı

Bilgi Kutusu

Türk Medeni Kanunu'nda *Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır. Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, Örf ve Âdet Hukuku'na göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.* denilerek örf ve âdetlerin önemine değinilmiştir.

ETKİNLİK

Hukukun kaynaklarını konu alan sunum hazırlayınız. Sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

1. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Toplumda hukuki bir uygulama gerçekleştirilirken öncelikle yazısız kaynaklardan faydalanılır.

2. ( ) Görgü, bireylerin sosyal çevrede tavır ve hareket biçimlerinden oluşan davranışlarıdır.

3. ( ) Kanunlar, TBMM'de görüşülüp kabul edilir, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır ve Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girer.

4. ( ) Toplumsal hayatı yasalarla koruma altına alarak kişilerin haklarını koruyan kurallar bütününe Gelenek Kuralları denir.

5. ( ) Kanunlar; yazılılık, genellik ve süreklilik özelliğini taşır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Kanunları …….. yapar.

7. …….. insanın varlıkla ve diğer bireylerle ilişkilerinde nasıl davranması ya da davranmaması gerektiğini gösteren değer yargılarıdır.

8. …….. kişiler arasındaki üretim, değişim ve tüketime yönelik ticari faaliyetleri düzenleyen hukuk dalıdır.

9. Hukuk alanı ile uğraşan bilim adamlarının araştırmaları sonucunda elde ettikleri bilimsel görüş ve kanaatlere …….. denir.

10. Devletin mali faaliyetlerinin hukuki yönünü inceleyen hukuk dalına .....…… …..…….. denir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi kişilerin idare ile olan ilişkilerini ve kamu hizmetinin görülmesini inceleyen hukuk dalıdır?

A) İdare Hukuku
B) Yargılama Hukuku
C) Deniz Ticaret Hukuku
D) Devletler Hukuku
E) İcra ve İflas Hukuku

12. Toplumsal hayatı yasalarla koruma altına alarak kişilerin haklarını koruyan kurallar bütününe ne ad verilir?

A) Doktrin B) Gelenek C) Hak D) Hukuk E) İçtihat

13. Aşağıdakilerden hangisi toplumsal kurallardan değildir?

A) Ahlak Kuralları B) Talim Kuralları C) Hukuk Kuralları D) Din Kuralları E) Görgü Kuralları

14. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunları Anayasaya uygunluğu bakımından denetler?

A) TBMM Başkanı
B) İçişleri Bakanlığı
C) Sağlık Bakanlığı
D) Cumhurbaşkanlığı
E) Anayasa Mahkemesi

15. Aşağıdakilerden hangisi devletin temel organlarının kuruluşunu, işleyişini ve devlet karşısında vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen hukuk dalıdır?

A) Kişiler Hukuku
B) Borçlar Hukuku
C) Örf ve Âdet Hukuku
D) Medeni Hukuk
E) Anayasa Hukuku

16. Aşağıdakilerden hangisi suç oluşturan fiilleri ve bu fiilleri işleyen faillere uygulanacak cezai yaptırımları düzenleyen hukuk alanıdır?

A) Ceza Hukuku B) Toprak Hukuku C) İş Hukuku
D) Hava Hukuku E) Fikir Hukuku

17. Aşağıdakilerden hangisi hukukun yazılı kaynaklarından değildir?

A) Anayasa B) Kanun C) Yönerge
D) Doktrin (Öğreti) E) Uluslararası Antlaşmalar

18. Aşağıdakilerden hangisi Eşya Hukuku'nun konusudur?

A) Borç B) Evlilik C) Miras
D) Mülkiyet hakkı E) Sözleşmeler

19. Toplumda yaşayan insanların birbirleriyle sosyal, siyasal, ekonomik veya hukuki yönlü ilişkilerine ne denir?

A) Toplantı
B) Paylaşım
C) Toplumsal ilişkiler
D) Doktrin (Öğreti)
E) Hukuk

20. Aşağıdakilerden hangisi yazılı kaynaklar tarafından hüküm belirtilmemiş bir konuda, daha önceki bir mahkeme kararının örnek alınmasıdır?

A) Miras Hukuku
B) Borçlar Hukuku
C) İçtihat Hukuku
D) Kıymetli Evrak Hukuku
E) Ticari İşletme Hukuku

2. ÖĞRENME BİRİMİ

KİŞİ, HUKUKİ EHLİYET VE MÜLKİYET KAVRAMLARI

KONULAR

1. **KİŞİ KAVRAMI**
2. **KİŞİ TÜRLERİ**
3. **MÜLKİYET KAVRAMI**

Bu öğrenme biriminde;

- Kişi kavramını,
- Kişi türlerini,
- Kişiliğin başlangıç ve sona ermesini,
- Hukuki ehliyetleri,
- Mülkiyet kavramını

öğreneceksiniz.

1. KİŞİ KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Hukuk düzeni açısından kişi kavramı kapsamında insan dışında neler olabilir?

Kavramlar: Kişi

Hukukun en önemli kavramlarından birisi "kişi" kavramıdır. Hukukta tanımlanan kişiler sadece insanlardan ibaret değildir. Medeni Hukuk'a göre, haklara ve borçlara sahip olabilen, haklardan yararlanabilen tüm varlıklar, kişi kavramının içine girer. Haklara ve borçlara ise sadece insanlar değil; dernekler, vakıflar, ticaret şirketleri gibi varlıklar da sahip olabilmektedir. İnsanlar hak ve borç sahibi olabileceği gibi bunlar da hak ve borç sahibi olabilmektedir.

Türk Medeni Kanunu, kişileri "gerçek kişiler" ve "tüzel kişiler" olmak üzere ikiye ayırmıştır. "Gerçek kişiler", sadece insanlardır. "Tüzel kişi" ise belirli bir sisteme tabi olarak kurulan dernek, vakıf, şirket gibi örgütlenmiş kişi ve mal topluluklarıdır. Yani "kişi" kavramı hem gerçek kişileri (insanlar) hem de tüzel kişileri kapsar. İnsanların yanı sıra tüzel kişilerin de kişi olarak tanınmasının temel amacı, toplumun bazı ihtiyaçlarına cevap verebilmektir.

ETKİNLİK

Hukukta kişi olmanın getirdiği hak ve sorumlulukları sınıfta tartışınız.

2. KİŞİ TÜRLERİ

Hazırlanıyorum

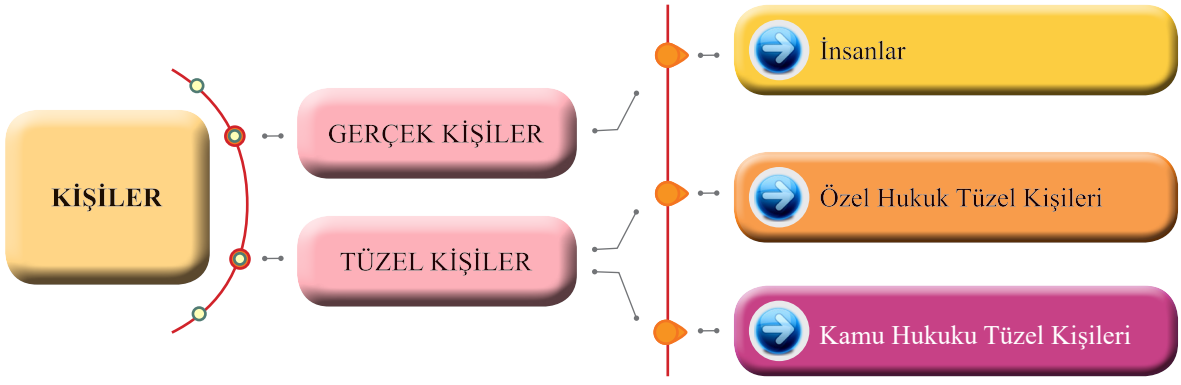

İnsanlarda kişiliğin başlangıcı ve sona ermesi nasıl olur?

Kavramlar: Gerçek Kişi, Tüzel Kişi, Ölüm, Ölüm Karinesi, Gaiplik, Hak Ehliyeti, Fiil Ehliyeti

Kişiler "gerçek kişiler" ve "tüzel kişiler" olmak üzere ikiye ayrılır. Gerçek kişiler sadece insanlardan ibarettir. Tüzel kişiler ise düzenlenmiş olduğu hukuk dalına göre ikiye ayrılır. Birincisi Özel Hukuk dalında düzenlenmiş olan Özel Hukuk tüzel kişileri, ikincisi ise

Kamu Hukuku dalında düzenlenmiş olan Kamu Hukuku tüzel kişileridir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1: Kişi Türleri

2.1. Gerçek Kişiler

Gerçek kişiler insanlardan oluşmaktadır. Günümüzdeki modern hukuk düzenlerinin tamamında insanlar **gerçek kişi** olarak tanımlanır. Ancak tarihteki dönemlerde her insana kişilik tanınmamıştır. Örneğin, Roma İmparatorluğu döneminde tutsaklar ve köleler, kişi olarak kabul edilmemiş, bir eşya gibi alınıp satılmışlardır. Türk hukukunda ise bütün insanlar gerçek kişi olarak kabul edilmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun 8. maddesi; *Her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre bütün insanlar, hukuk düzeninin sınırları içinde, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler.* ibaresi ile kişilik bakımından her insanın eşit olduğuna vurgu yapmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesi gerçek kişiliğe; *Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.* şeklinde yer vermiştir.

2.1.1. Gerçek Kişiliğin Başlangıcı: Türk Medeni Kanunu'na göre gerçek kişilik, çocuğun **sağ** ve **tam** doğumuyla başlar. Buradaki **sağ doğumdan** kastedilen, çocuğun annesinden doğduktan sonra bir an bile olsa yaşaması, bir kez bile olsa nefes almış olmasıdır. Buradaki **tam doğumdan** kastedilen ise çocuğun vücudunun annenin vücudundan ayrılması, bağımsız bir hâle gelmesidir. Yani doğumun tamamlanmasıdır. Çocuğun bir elinin olmaması veya bir parmağının olmaması gibi engel hâlleri tam doğum olmadığı anlamına gelmez.

2.1.2. Gerçek Kişiliğin Sona Ermesi: Gerçek kişilik; **ölüm**, **ölüm karinesi** veya **gaiplik kararı**yla sona erer.

Ölüm: Ölüm, kişiliği sona erdiren en doğal olaydır. Kişi ölümle birlikte hak sahibi olma niteliğini ve kişiliğini kaybeder. Ölen kişinin mal varlığı üzerindeki hakları mirasçılarına geçer. Ayrıca ölen kişi evli ise evliliği ve varsa çocukları üzerindeki velayet hakkı sona erecektir.

Ölüm Karinesi: Gerçek kişiliği sona erdiren bir diğer durum, ölüm karinesidir. Türk Medeni Kanunu'nun 31. maddesinde **ölüm karinesi**; *Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içerisinde kaybolursa, cesedi bulunmamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılır.* şeklinde tanımlanır. Ölüm karinesinde dikkat edilmesi gereken şey, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren bir durum içerisinde kişinin cesedine ulaşılamamasıdır.

Örneğin, bir uçağın çok yükseklerden okyanus üzerinden geçerken havada infilak edip okyanusa çakılması sonucu bu uçaktaki bir kişinin cesedine ulaşılamaması durumunda, kişinin ölümüne kesin gözle bakılacağından, kişi ölüm karinesi gereği ölmüş sayılır ve kişiliği sona erer. Ayrıca bu uçaktaki ölenler için **birlikte ölüm karinesi** geçerlidir. Verilen örnekteki uçakta bulunan, cesedine ulaşılamayan ve hangisinin önce öldüğü tespit edilemeyen kişiler birbirlerine mirasçı olabilecek durumdalarsa birlikte ölüm karinesi gereği aynı anda ölmüş sayılırlar. Bu durum miras paylaşımı açısından önem arz etmektedir.

Nüfus kütüğüne ölüm kaydı işlenmesi, o yerin en büyük mülki idare amiri (ilçelerde kaymakam, illerde vali) tarafından verilecek emirle mümkündür. Ölüm karinesinin sonuçları ölümle aynıdır. Ölen kişinin evliliği sona erer. Mal varlığı, mirasçılarına geçer.

Gaiplik Kararı: Gerçek kişilik, gaiplik kararı ile de sona erebilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun 32. maddesinde gaiplikle ilgili şu ibare bulunmaktadır: *Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir.* Gaiplik, ölüm karinesinde olduğu gibi kendiliğinden gerçekleşmez. Bu kararın verilebilmesi için gaipliğine karar verilecek kişinin mirasçıları tarafından mahkemeye başvurulması gerekir. Gaiplik kararı ancak mahkeme tarafından verilebilir (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Sulh Hukuk Mahkemesi Duruşma Salonu

Gaiplik kararında iki durum bulunmaktadır. Birinci durum, ölüm tehlikesi içerisinde kaybolmaktır. Bu husus ölüm karinesi ile karıştırılmamalıdır. Ölüm karinesinde kişinin ölümüne kesin gözle bakılacak bir durum söz konusuyken gaipliğin birinci durumunda ölüm tehlikesi içerisinde bir kayıptan bahsedilmektedir. Örneğin, vahşi hayvanların olduğu bir yere ava giden birisinden bir daha haber alınamaması durumunda kaybolan kişinin mirasçıları, gaiplik kararı vermesi için mahkemeye başvurabilirler. Ölüm tehlikesi içinde kaybolma

durumunda mirasçıların mahkemeye başvurabilmesi için olayın üzerinden en az bir yıl geçmesini beklemeleri gerekir.

Gaiplik kararındaki ikinci durum ise kişinin kendisinden uzun zamandan beri haber alınamaması hâlidir. Örneğin, kişi sabah evinden işine gitmiştir. Fakat işten çıktıktan sonra bir daha eve dönmemiş, kendisinden uzun zamandan beri haber alınamamıştır. Kişiden uzun zamandan beri haber alınamaması durumunda mirasçıların mahkemeye başvurabilmesi için olayın üzerinden en az beş yıl geçmesini beklemeleri gerekir.

Gaiplikte gerçek kişiliği sona erdiren diğer durumlardan farklı olarak hakkında gaiplik kararı verilen kişinin geri gelme olasılığı da vardır. Bundan dolayı gaiplik kararı verilebilmesi için kişi ölüm tehlikesi içerisinde kayboldu ise bir yıl, kişiden uzun süreden beri haber alınamaması hâlinde ise beş yıl dolmadan mahkemeye dava açılamaz. Bu sürelerin sonucunda mahkemeye kişi hakkında gaiplik kararı için dava açılır. Mahkeme, gaiplik kararı vermeden önce inceleme yapar ve Türkiye geneli iki kez ilan yapar. İlana rağmen kişiye ulaşılamazsa gaiplik kararı verir. Gaiplik kararı verilen kişinin kişiliği sona erer. Fakat gaiplik kararı verilen kişinin mal varlığını kullanabilmeleri için mirasçıların teminat gösterme zorunluluğu vardır. Kişinin ölüm tehlikesi durumunda kaybolması sonucu gaiplik kararı verildi ise 5 yıl, kişiden uzun süreden beri haber alınamaması durumunda gaiplik kararı verilirse 15 yıl süre ile teminat gösterilmesi zorunludur. Örneğin, kendisinden uzun süreden beri haber alınamayan ve gaiplik kararı verilen Ahmet'in tek mirasçısı kızı Ayşe'dir. Ahmet'ten geriye 200.000 ₺ kalmıştır. Ahmet'in mirasçısı olan Ayşe'nin bu 200.000 ₺'lik mirası kullanabilmesi için mahkemeye 200.000 ₺ değerinde bir teminat göstermesi gerekir. Ayşe de 200.000 ₺ değerindeki evini mahkemeye teminat gösterebilir. Ancak Ayşe teminat gösterdiği mal varlığını 15 yıl boyunca kimseye satamaz. Bu teminatın amacı, gaiplik kararı verilen kişinin, geri gelme durumunda haklarını korumaktır.

2.1.3. Gerçek Kişilerde Hukuki Ehliyet: Gerçek kişiler açısından iki tür ehliyet vardır. Bunlar **hak ehliyeti ve fiil ehliyetidir.**

2.1.3.1. Hak Ehliyeti: Kişilerin hak sahibi olabilme yeteneğini ifade etmektedir. Hak ehliyeti, haklardan yararlanabilmeyi sağlar. Kişilik, sağ ve tam doğumla başlamaktadır. Ancak kişinin hakları, doğumdan daha önce başlar. Türk Medeni Kanunu'na göre; çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder. Örneğin, Ali ile Aslı evlidirler. Aslı hamiledir. Ali, henüz çocuğu doğmadan vefat etmiştir. Ali vefat ettiğinde eşi Aslı sekiz aylık hamiledir. Bu durumda doğacak çocuğun sağ ve tam doğması şartıyla hakları, ana rahmine düştüğü andan itibaren başlar. Babası çocuk doğmadan vefat etmiş olsa bile çocuk, babasının yasal mirasçısı olacaktır. Bunun için miras paylaşımı hemen yapılmaz, çocuğun doğumu beklenir. Eğer çocuk sağ ve tam doğarsa çocuğun miras hakkı da gözetilerek kanuna uygun miras paylaşımı yapılır.

2.1.3.2. Fiil Ehliyeti: Kişilerin kendi fiilleriyle hak edinebilmeleri ve borç altına girebilmeleridir. Fiil ehliyetine sahip kişiler, kendi çabalarıyla birtakım haklar elde edebilirler. Mesela, kişiler kazanç getiren bir işte çalışarak bir ev sahibi olabilirler. Fiil ehliyetine sahip kişiler, borç altına da girebilirler. Sahip oldukları malları satabilir veya bağış yapabilirler.

Fiil ehliyeti, hak ehliyeti gibi doğuştan kazanılan bir ehliyet değildir. Hak ehliyeti olan herkesin aynı zamanda fiil ehliyeti de olmaz. Türk Medeni Kanunu'na göre fiil ehliyetine sahip olabilmenin bazı şartları vardır: ayırt etme gücüne sahip olmak, ergin olmak ve kısıtlı olmamak.

- **Ayırt Etme Gücüne Sahip Olmak:** Kişinin iyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı ayırt edebilecek zekâ düzeyine erişmiş olması demektir. Yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, Türk Medeni Kanunu'na göre ayırt etme gücüne sahiptir. Ancak bu şartları sağlamayan, davranışlarının iyi mi kötü mü olduğu karşılaştırmasını yapamayan kişiler, ayırt etme gücüne sahip değillerdir. Örneğin, üç yaşındaki bir çocuk veya akıl hastası olan birisi, yaptığı davranışların sebep ve sonuçlarının değerlendirmesini yapamayacağından ayırt etme gücüne sahip değildir.
- **Ergin Olmak:** Hukuk düzenine göre kişilerin ergin olabilmeleri için normal şartlarda 18 yaşını doldurmuş olmaları gerekir. Fakat kişiler, bazı durumlarda 18 yaşını tamamlamadan da ergin olabilirler. Örneğin, kişiler Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşını tamamlamış olmak şartı ve yasal temsilcisinin izni ile evlenebilirler. Bu durumdaki gibi kanunun öngördüğü yasal şartlara uyarak evlenen kişiler de ergin sayılırlar. Ayrıca, 15 yaşını doldurmuş olması durumunda, kendi isteğiyle ve yasal temsilcilerinin de onayı ile ergin olması kişinin menfaatine ise, mahkemenin bu konuda vereceği kararla da kişi ergin olabilir. Örneğin, bağımsız bir iş kurmak isteyen ayırt etme gücüne sahip 16 yaşındaki Ömer, anne ve babasının da onayıyla mahkemeden ergin kılınma talep edebilir. Mahkeme eğer Ömer'in talebi doğrultusunda karar verirse Ömer 18 yaşını doldurmamasına rağmen ergin sayılır ve fiil ehliyetini kazanır. Ancak ergin sayılmak demek, 18 yaşını doldurmuş olmak demek değildir. Yani örneğimizdeki Ömer, mahkeme tarafından ergin kılındı diye 18 yaş gerektiren otomobil kullanma ehliyeti alamaz. 18 yaşından küçüklerin girmesi yasak olan bir yere giremez.
- **Kısıtlı Olmamak:** Kısıtlılık, bir kişinin hukuki işlem yapmasının mahkeme kararıyla engellenmesidir. Kişide akıl hastalığı, akıl zayıflığı, madde bağımlılığı gibi durumlar varsa mahkeme tarafından kısıtlılık kararı verilebilir. Ayrıca Türk Medeni Kanunu'nun 407. maddesine göre bir yıl ve üzeri hapse mahkûm edilen her kişi kısıtlanır. Buradaki kısıtlılık, kişinin fiil ehliyetinin kısıtlanmasıdır. Bu işlem ancak mahkeme tarafından yapılabilir. Kısıtlılık kararı verilen kişilere yine mahkeme tarafından hukuki işlemlerde onları temsil etmek ve menfaatlerini korumak için vasi ataması yapılır.

Kişinin fiil ehliyeti ya vardır ya da yoktur denilemez. Yukarıda belirtilen üç şartın varlığına veya yokluğuna göre kişilerin fiil ehliyeti dörde ayrılır: tam ehliyetliler, tam ehliyetsizler, sınırlı ehliyetliler ve sınırlı ehliyetsizler.

1. Tam Ehliyetliler: Ayırt etme gücüne sahip ve ergin olup kısıtlı olmayan kişiler, tam ehliyetliler grubuna girer. Tam ehliyetliler, hiçbir izne ve onaya gerek olmaksızın kendi iradeleriyle hukuki işlemleri gerçekleştirebilirler. Borç altına girebilirler. Yaptıkları hukuka aykırı hareketlerden de sorumlu olacaklardır. Kendi haklarını korumak için dava açabilirler.

2. Tam Ehliyetsizler: Ayırt etme gücüne sahip olmayan herkes tam ehliyetsizdir. Kişi, ayırt etme gücüne sahip değilse kısıtlı olup olmadığına veya ergin olup olmadığına bakılmaksızın tam ehliyetsiz olduğu söylenebilir. İyi ile kötüyü, yanlış ile doğruyu ayırt edebilecek zekâ seviyesine sahip olmayan bu kişilere, iki yaşındaki bir çocuk veya elli yaşındaki akıl hastası bir kişi örnek verilebilir.

Tam ehliyetsizler, fiil ehliyetine sahip değillerdir. Tam ehliyetsiz kişiler, ayırt etme gücüne sahip olmadıkları için evlenemezler. Ayrıca tam ehliyetsizler hukuki işlem yapa-

mazlar, yapsalar bile bu hukuki işlem geçersiz sayılır. Bu kişilerin hukuki işlemlerini velisi (anne, babası) ya da vasileri (ayırt etme gücü olmayanlara hukuki işlemlerde onları temsil etmek ve menfaatlerini korumak için mahkeme tarafından atanan yasal temsilci) yürütür. Ancak veli ya da vasiler de tam ehliyetsiz kişiler adına bazı hukuki işlemleri yapamazlar. Bunlar; kefil olmak, vakıf kurmak ve bağış yapmaktır.

Tam ehliyetsiz olan akıl hastaları, başkalarının malına verdiği zarardan sorumlu olmazlar ve bu kişilere ceza verilemez. Ancak bu kişilerin kusursuz sorumluluğu söz konusu olabilir. Yani başkasının malına zarar veren bir akıl hastasının eğer ekonomik durumu iyi ise mahkeme tarafından bu zararı ödemesine hükmedilebilir. Ancak ceza verilemez.

Normalde tam ehliyetli olan bir kişi, bazen dış etkenlerle tam ehliyetsiz hâle gelebilir. Buna sarhoşluk örnek verilebilir. Kişi sarhoşken ayırt etme gücüne sahip olmayacağı için tam ehliyetsizdir. İradeleri ile sarhoş olan kişiler, ayırt etme gücüne sahip olmasalar bile, yaptıkları hukuka aykırı eylemlerinden sorumludurlar. Örneğin, kişi kendi iradesi ile sarhoş olup bir başkasına ait arabaya zarar verirse hem ceza almak hem de verdiği zararın karşılığını ödemek durumunda kalır. Kişi kendi iradesi dışında sarhoş olduğunu ispatlayabilirse ceza yaptırımı uygulanmaz.

3. Sınırlı Ehliyetliler: Sınırlı ehliyetliler, tam ehliyetli şartlarını taşıdıkları hâlde ehliyeti sınırlanan kimselerdir. Ayırt etme gücüne sahip ve ergin olup kısıtlı olmayan kişiler, yani tam ehliyetli şartlarını taşıyıp da kendilerine yasal danışman atanan kişilerdir. Yasal danışman, kısıtlanması için yeterli sebep olmayan, ancak kişinin korunması için fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin kişilere bazı önemli işlerde görüşü alınmak üzere atanan kişidir.

Sınırlı ehliyetli kişilerin, sadece kanunların öngördüğü bazı hukuki işlemleri yapmalarında ehliyetleri daraltılmıştır. Bu hukuki işlemlere, taşınmaz alım-satımı, kefil olma gibi işlemleri örnek verebiliriz. Bu kişiler, bu gibi işlemleri yapacağı zaman yasal danışmanından onay almak durumundadır.

4. Sınırlı Ehliyetsizler: Sınırlı ehliyetsizler iki gruba ayrılır. Birinci grup, ayırt etme gücüne sahip olup da ergin olmayan kişiler, ikinci grup ise ayırt etme gücüne sahip olup da mahkeme tarafından kısıtlanmış kişilerdir.

Bu kişilerin kendilerini bir yükümlülük altına sokan hukuki işlemleri, yasal temsilcilerinin izni ile olmaktadır. Kendilerini bir yükümlülük altına sokmayan, sadece menfaatlerine olan işlemleri yapabilirler. Örneğin, kendilerine yapılan bir bağışı kabul etmek gibi. Ayrıca bu kişiler nişanlanma, evlenme gibi işlemleri, bu işlemler için gerekli şartları taşımaları durumunda yapabilirler. Ancak kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bir miktarda bağış yapmak gibi işlemleri yasal temsilcilerinin izni ile dahi yapamazlar.

1. ETKİNLİK

Sınıfınızda "kişi" kavramı ile ilgili bir pano hazırlayınız. Panoda kişiliğin başlangıcı ve sona ermesi ile ilgili bilgilere de yer veriniz.

2.2. Tüzel Kişiler

Hukuk düzeni, insanları gerçek kişi olarak tanımlamıştır. İnsan hayatının kısa olması ve insanın tek başına bazı hedefleri gerçekleştirmekte yetersiz olması gibi sebeplerden dolayı tüzel kişiliğe ihtiyaç duyulmuştur.

Tüzel kişiler, hukuk gereği "kişi" kabul edilen, bu sebeple doğrudan haklara ve borçlara sahip olabilen kişi ve mal topluluklarıdır. Tüzel kişilerin, kendilerini oluşturan kişilerden ayrı bir kişiliği bulunmaktadır. Bu bağlamda tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi hak ve fiil ehliyetine sahip olmaktadırlar. Dernekler, vakıflar, şirketler tüzel kişiliklere örnek olarak verilebilir.

2.2.1. Tüzel Kişilerin Türleri: Tüzel kişiler genel olarak "özel hukuk tüzel kişileri" ve "kamu hukuku tüzel kişileri" olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Özel Hukuk Tüzel Kişileri: Özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk alanında yapılacak bir hukuki işlem ile kurulması mümkün olan tüzel kişilerdir. Bu şekilde kurulabilecek tüzel kişilikler, kanun hükümleriyle belirlenmiştir. Özel hukukta tüzel kişiler, bir kazanç paylaşma amacı güdüp gütmemelerine göre ikiye ayrılır:

- **Kazanç Paylaşma Amacı Güden Tüzel Kişiler:** Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret ortaklıkları *kolektif ortaklık*, *komandit ortaklık*, *limitet ortaklık* ve *anonim ortaklık* olarak düzenlenmiştir.
- **Kazanç Paylaşma Amacı Gütmeyen Tüzel Kişiler:** Türk Medeni Kanunu'nda dernekler ve vakıflar, kazanç paylaşma amacı gütmeyen tüzel kişilikler olarak düzenlenmiştir.

Dernekler için "kazanç paylaşma amacı gütmeyen **kişi** toplulukları" tanımı yapılırken, vakıflar için "belli bir amaca tahsis edilmiş **mal** toplulukları" tanımı yapılır.

Kamu Hukuku Tüzel Kişileri: Kamu hukuku tüzel kişileri, kamu otoritesine sahip kamu görevi yapan tüzel kişilerdir. Kamu hukuku tüzel kişilerine il özel idareleri, üniversiteler, belediyeler, köyler, TRT gibi kurumlar örnek verilebilir.

2.2.2. Tüzel Kişiliğin Başlangıcı: Gerçek kişilerde kişilik doğumla başlar ve buna bağlı olarak hak ehliyeti kazanılır. Tüzel kişilerde ise kişiliğin başlangıcı, tüzel kişiliğin tabi olduğu kuruluş sistemine göre belirlenir. Bu kuruluş sistemleri; *serbestlik sistemi*, *izin sistemi* ve *tescil sistemi*dir.

Serbestlik Sistemi: Yasal koşullara uyularak kurucuların iradelerini açığa vurmaları anında kişilik kazanılır. Örneğin, dernekler tüzüklerini ilan ederek kuruluş bildirimini yaptıkları anda kişilik kazanır.

İzin Sistemi: Yetkili makamın kuruluş iznini verdiği anda tüzel kişilik başlar. Örneğin, anonim ortaklık şirketlerin kurulmasına Ticaret Bakanlığının izin vermesi gerekmektedir.

Tescil Sistemi: Bu sistemde kişiliğin başlangıcı, resmî sicile tescil anıdır. Sicilin hangi sicil olduğu yasalarla gösterilir. Vakıfları örnek verecek olursak; vakıf kurma iradesi, noterde düzenleme şeklinde yapılacak bir resmî senetle veya ölüme bağlı tasarrufla açıklanır. Ancak vakfın kurulması için yetkili asliye hukuk mahkemesine başvurularak tescilinin sağlanması gereklidir. Vakıf, yerleşim yeri mahkemesi nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanır.

2.2.3. Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi: Tüzel kişiliğin sona ermesi, kendiliğinden veya yetkili organ-makam kararıyla olmaktadır. Bir tüzel kişiliğin kanunda belirtilen durumlarda, başka bir işleme gerek kalmaksızın kanun gereği kendiliğinden sona ermesine **dağılma (infisah)** denir. Örneğin, belli bir süre için kurulmuş olan tüzel kişiliğin, sürenin dolmasıyla beraber sona ermesi veya belli bir amaç için kurulan tüzel kişiliğin söz konusu amacının gerçekleşmesiyle sona ermesi gibi. Buna benzer durumlarda herhangi bir işlem yapılmadan tüzel kişilik kendiliğinden sona ermektedir.

Tüzel kişiliğin, yetkili organ veya mahkeme kararıyla da sona ermesi mümkündür. Bu durumlar kanunlarla düzenlenmiştir. Örneğin, tüzel kişilik hukuka, ahlaka ve adaba aykırı tarzda faaliyet gösteren bir hâle gelirse mahkeme tüzel kişiliğin **feshine** karar verebilir.

ETKİNLİK

Çevrenizdeki dernekler veya okulunuzla ilgili dernekler hakkında bilgi toplayınız. Sınıfınızda bu dernekleri konu alan bir drama çalışması yapınız.

3. MÜLKİYET KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Bir arsaya ait mülkiyet hakkı hangi belgelerle ispatlanabilir?

Kavramlar: Mülkiyet, Malik, Taşınır Eşya, Taşınmaz Eşya

Arapça kökenli olan ve "mülk" kelimesinden türetilen **mülkiyet** kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğünde "sahiplik" olarak tanımlanmıştır. **Mülkiyet hakkı** da "sahiplik hakkı" anlamına gelmektedir. **Malik** ise mülkiyet hakkına sahip olan kişi olarak tanımlanabilir. Kişiler mülkiyet hakkını kendi aralarında anlaşarak devredebilirler (Görsel 2.2).

Görsel 2.2: Mülkiyet Hakkı Kazanmaya Yönelik Anlaşma

3.1. Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı, anayasal bir haktır. Bugün yürürlükte olan 1982 tarihli Anayasamızın 35. maddesinde, *Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.* denilmektedir.

Bir şeye sahip olan kimse yani malik, hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir. Mülkiyet hakkı, kişiye mülkiyet hakkı bulunan eşyayı dilediği gibi kullanma, o eşyadan yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisi verdiği gibi birtakım ödevler de yükler. Türk Medeni Kanunu'na göre kişiler haklarını kullanırken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Örneğin, Ahmet'in bir evi vardır. Ahmet burada maliktir. Yani ev üzerinde mülkiyet hakkına sahiptir. Ahmet, evini hukuk düzeninin sınırları içerisinde istediği gibi kullanabilir, evinden istediği gibi yararlanabilir. Fakat dürüst davranmak zorundadır. Ahmet, evi üzerindeki yetkilerini kullanırken emlak vergisini ödemek veya evi kiraya vermesi hâlinde kira gelir vergisini ödemek gibi ödevlerini yerine getirmek durumundadır (Görsel 2.3).

Görsel 2.3: Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı malike, üçüncü şahısların malikin eşyası üzerindeki hak ve yetkilerini ihlal etmesi durumunda, hukuk düzeni tarafından bu ihlalin engellenmesini isteme ve zarar verilmişse zararın tazminini isteme hakkını da verir. Örneğin, Ahmet'in otomobiline birilerinin zarar vermesi durumunda Ahmet, bu zararın giderilmesi için mahkemeye dava açabilir.

3.2. Eşya Hukukunda Mülkiyet Hakkının Kapsamı

Medeni Hukuk'un bir alt dalı olan Eşya Hukuku açısından mülkiyete konu olan eşyalar, taşınır (menkul) veya taşınmaz (gayrimenkul) olarak sınıflandırılabilir.

Taşınır (Menkul) Eşya: Bir yerden başka bir yere taşınınca değerini yitirmeyen eşyalardır. Araba, kitap veya bir arsa üzerine kurulmuş, yeri değiştirildiğinde değerini yitirmeyecek prefabrik bir ev, taşınır eşyalara örnek verilebilir.

Taşınmaz (Gayrimenkul) Eşya: Bir yerden başka bir yere taşınamayan ya da taşındığında değerini yitiren eşyalardır. Ev, arazi ve dükkân örnek verilebilir.

3.3. Mülkiyet Hakkının Sınırlandırılması

Mülkiyet hakkı sadece kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilir. Örneğin, Ahmet'in bir arazisi vardır ve belediye kamu yararı olan bir yol yapmaktadır. Belediyeler ve tüm kamu idarelerinin varlık sebebi kamu yararıdır. Bu yol için en ideal güzergâh Ahmet'in arazisinden geçmektedir. Burada belediye, kanunun verdiği yetkiyle ve kamu yararı şartıyla Ahmet'in arazisi üzerindeki mülkiyet hakkını sınırlandırabilir. Yol yapımında Ahmet'in arazisini kullanabilir. Yani belediye bu yolu, Ahmet'in arazisini kanuna uygun olarak ve ücretini ödeyerek kamulaştırmak şartıyla yapabilir. Böylece Ahmet'in söz konusu taşınmazına ait mülkiyet hakkının sınırlandırılmasına gidilmiş olur. Ancak bu sınırlandırma, kanuna uygun ve kamu yararı amacıyla olmaktadır. Ahmet aksini iddia ederse, yani söz konusu yolun yapımında kamu yararının olmadığını veya kamulaştırmanın kanuna uygun yapılmadığını öne sürecek olursa yargıya başvurabilir ve kamulaştırma işleminin iptalini isteyebilir.

ETKİNLİK

Sınıfınızda mülkiyet kavramını ve mülkiyet hakkını tanıtan, mülkiyeti ispatlayan örnek belgeler de içeren bir pano hazırlayınız.

2. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Tarihin bütün dönemlerindeki medeniyetler, insanı gerçek kişi olarak kabul etmiştir.
2. ( ) Ölen kişi evli ise evliliği kendiliğinden sona erer.
3. ( ) Çocuk; hak ehliyetini, tam ve sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.
4. ( ) Ayırt etme gücüne sahip olmayan herkes, tam ehliyetsizdir.
5. ( ) Tüzel kişiler, hukuk gereği kişi kabul edilen, bu sebeple doğrudan haklara ve borçlara sahip olabilen kişi ve mal topluluklarıdır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Gerçek kişilik; ölüm, …… karinesi veya gaiplik kararıyla sona erer.
7. Fiil ehliyetine sahip olabilmenin bazı şartları vardır. Bunlar; ayırt etme gücüne sahip olmak, …… olmak ve kısıtlı olmamaktır.
8. Tüzel kişilik kuruluş sistemleri: serbest kuruluş sistemi, izin sistemi ve …… sistemidir.
9. Mülkiyet hakkına sahip olan kişiye ..... denir.
10. Mülkiyet hakkı, ancak ..... amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi, gerçek kişiliğin başlangıcı için gerekli şartlardandır?
A) Doğum
B) Ana rahmine düşmüş olmak
C) Tam doğum
D) Tam ve sağ doğum
E) Sağ doğum

12. Ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içerisinde kaybolan kişinin cesedi bulunamamış olsa bile gerçekten ölmüş sayılması durumu ne ile ifade edilir?
A) Ölüm B) Birlikte Ölüm C) Ölüm Karinesi D) Gaiplik E) Gaiplik Karinesi

13. Gaiplik kararını kim verir?
A) Vali
B) Yetkili Mahkeme
C) Kaymakam
D) Cumhuriyet Savcısı
E) Kolluk Amiri

14. Vahşi bir ormanda kaybolan ve daha sonra kendisinden haber alınamayan bir kişinin kişiliğinin sona ermesi hangi kavramla açıklanabilir?
A) Gaiplik
B) Birlikte Ölüm
C) Ölüm Karinesi
D) Ölüm
E) Fesih

15. 18 yaşını tamamladığı hâlde evlenemeyen kişinin fiil ehliyetinin türü aşağıdakilerden hangisi olabilir?
A) Tam ehliyetli
B) Tam ehliyetsiz
C) Sınırlı ehliyetli
D) Sınırlı ehliyetsiz
E) Sınırsız ehliyetli

16. Ayırt etme gücüne sahip olduğu hâlde mahkeme tarafından kısıtlanan kişinin fiil ehliyetinin türü aşağıdakilerden hangisi olabilir?
A) Tam ehliyetli
B) Tam ehliyetsiz
C) Sınırlı ehliyetli
D) Sınırlı ehliyetsiz
E) Sınırsız ehliyetli

17. Normal erginlik için doldurulması gereken yaş kaçtır?
A) 15 B) 16 C) 17 D) 18 E) 19

18. Aşağıdakilerden hangisi, sınırlı ehliyetsizlerin yapabileceği işlemlerden biridir?
A) Önemli bir bağışta bulunmak
B) Vakıf kurmak
C) Kefil olmak
D) Kira sözleşmesi yapmak
E) Kendilerine yapılan bağışı kabul etmek

19. Aşağıdakilerden hangisi, bir özel hukuk tüzel kişisi değildir?
A) Anonim ortaklık
B) Dernek
C) Vakıf
D) Belediye
E) Limitet ortaklık

20. Aşağıdakilerden hangisi taşınır (menkul) eşya değildir?
A) Araba
B) Arsa
C) Kitap
D) Masa
E) Televizyon

3. ÖĞRENME BİRİMİ

BORÇLAR HUKUKU

KONULAR

1. **BORÇ KAVRAMI**
2. **BORCU DOĞURAN OLAY**
3. **BORCUN İFASI (YERİNE GETİRİLMESİ)**
4. **BORCUN SONA ERMESİ**
5. **BORÇLA İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR**

Bu öğrenme biriminde;

- Borç kavramını,
- Borcu doğuran olayı ve çeşitlerini,
- Borcun yerine getirilmesini,
- Borcun sona ermesini

öğreneceksiniz.

1. BORÇ KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Borç ilişkisinin tarafları kimlerdir?

Kavramlar: Borç, Edim, Alacaklı, Borçlu

Borçlar Hukuku, borç ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünüdür. Borç, bir davranışta bulunmak, bir davranıştan kaçınmak veya bir şey vermek biçimindeki eylemlerle ortaya çıkar. Örneğin, fabrikada çalışan işçinin kendine verilen işi yapması iş yapma, işveren ile rekabete girmemesi ise yapmama borcudur.

Borç ilişkisinde edim ve ifa kavramları çok sık kullanılmaktadır. **Edim,** bir borçlunun yerine getirmekle yükümlü olduğu davranıştır. **İfa** ise, borcun yerine getirilmesidir. Örneğin, Hasan 500 ₺ Esra'dan alacaklıdır. Burada Esra borçlu, Hasan alacaklıdır. Buna göre Esra'nın yerine getirmekle yükümlü olduğu davranış, borcunu yerine getirmesidir. Bu borcu yerine getirirken uyguladığı davranış edim, borcunu yerine getirip ödemesi ise ifadır.

Borçlar Hukuku, Medeni Hukuk'ta yer alan bir disiplindir. Medeni Hukuk'un borç ve borç ilişkilerini düzenleyen bölümüdür de denebilir.

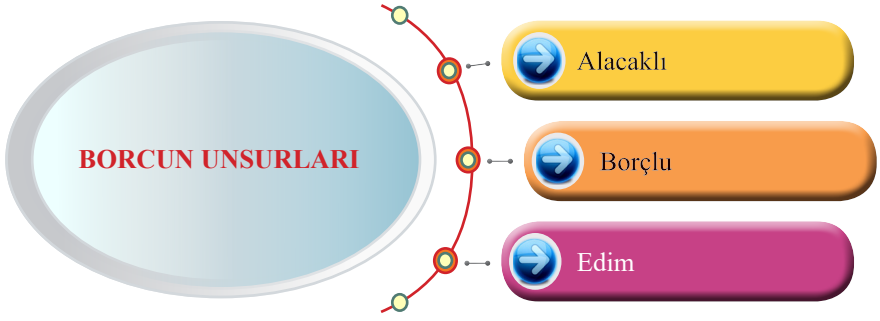
Borçlar Hukuku'nda, borç ilişkileri eşitlik temeline dayanır. Borç ilişkisi, iki taraf arasında öyle bir hukuki bağdır ki bu ilişkiye dayanarak alacaklı borçludan belli bir davranışta bulunmasını isteyebilmekte, borçlu da alacaklının isteğine uygun bir davranışta bulunmak yükümlülüğü altına girmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nda borç ilişkileri düzenlenmiş, ancak borç ve borç ilişkisi kavramları tanımlanmamıştır. Genel olarak borç kavramı, hukukçular tarafından dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır:

Geniş anlamda borç, alacaklı ve borçlu taraflar arasında doğmuş veya kurulmuş olan hukuki bağı ifade eder. Buna "borç ilişkisi" de denmektedir. Bir borç ilişkisinde bir tek borç olabileceği gibi birden fazla borç da bulunabilir. Örneğin, bağışlama vaadinde tek bir borç bulunurken bir alım-satım sözleşmesinde her iki taraf da borç altına girmekte ve birden fazla borç bulunmaktadır. Borç ilişkilerindeki çeşitli borçlardan her birine **dar anlamda borç** denmektedir. Dar anlamda "borç" kavramı, çoğunlukla para borçları olarak anlaşılmaktadır.

Borç kavramına, satın alınan arabanın satış sözleşmesinde satıcının satılan malı alıcıya devretme yükümlülüğü; başkasının hesabına gönderilecek paranın, yanlışlıkla hesabınıza gönderilmesi sonucu oluşan iade yükümlülüğü; satış sözleşmesinde belirtilen tarihte teslim edilmesi gereken ürünün, belirtilen tarihte teslim edilmemesi sonucu alıcının zararının satıcıya tazminat yükümlülüğü oluşturması örnek verilebilir.

1.1. Borç İlişkisi Kavramı

Borç ilişkisi, iki kişi arasında kurulan ve taraflardan birini (borçluyu) diğerine (alacaklıya) karşı belli bir davranış biçiminde (edimde) bulunmakla yükümlü kılan hukuksal bir bağdır. Borç ilişkisinde "alacaklı", "borçlu" ve "edim" olmak üzere üç unsur vardır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1: Borcun Unsurları

1.1.1. Alacaklı: Borç ilişkisinde borçludan kendisine edimin yerine getirilmesini isteme hakkına sahip olan taraftır.

1.1.2. Borçlu: Borç ilişkisinde alacaklıya karşı bir edimde bulunma yükümlülüğü altına girmiş olan taraftır.

1.1.3. Edim: Borç ilişkisinde alacaklının borçludan isteyebileceği, borçlunun da ifa etmekle yükümlü olduğu bir davranış biçimidir. Borcun konusu da denilebilir. Borç ilişkilerinde birden fazla edim olabilir.

Edim olarak nitelenebilecek davranışlar şu unsurları içermelidir:

- Hukuka uygun olmalıdır.
- Ahlaka uygun olmalıdır.
- Kişilik haklarına uygun olmalıdır.
- Olanaksız olmamalıdır.
- Belirli veya belirlenebilir olmalıdır.
- Hukuken korunan bir yarar içermelidir.

Yukarıda belirtilen unsurları taşımayan davranışlar borcun konusu olan edim olarak nitelendirilemez.

ETKİNLİK

Borç kavramı ile ilgili örnek olay kurgulayarak sunumunu yapınız.

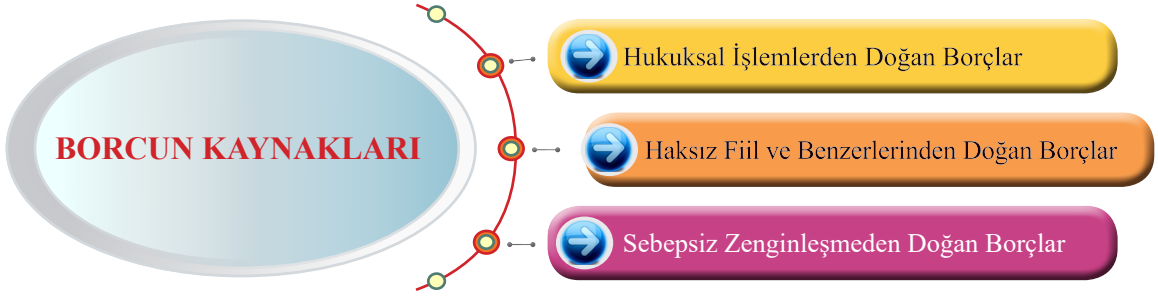
2. BORCU DOĞURAN OLAY

Hazırlanıyorum

Borç ilişkisinin taraflarının sorumlulukları nelerdir?

Kavramlar: İfa, Kusur

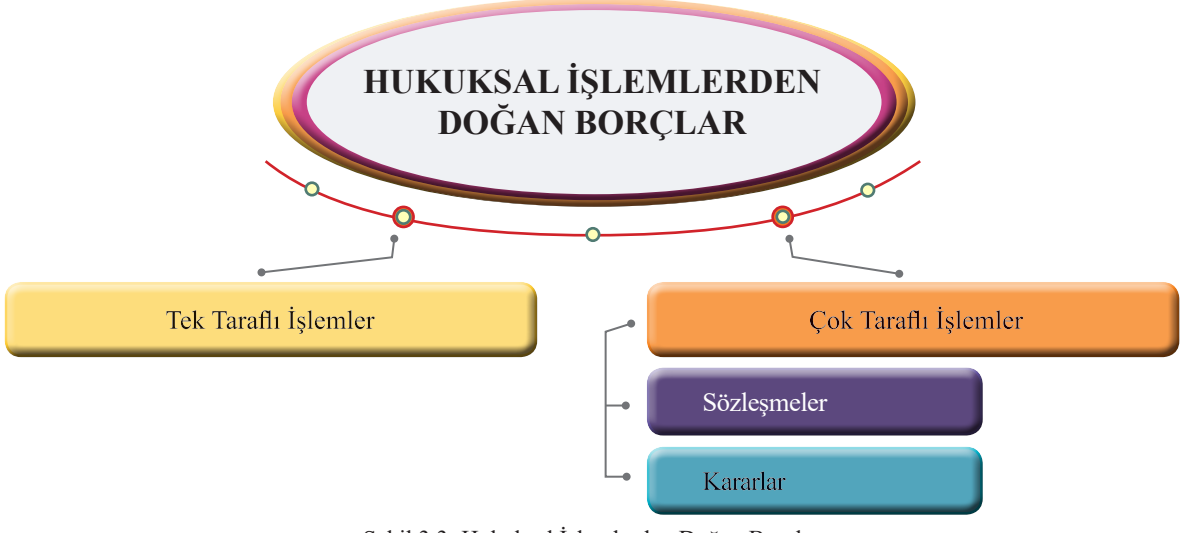
Borcu doğuran olay, taraflar arasındaki borç ilişkisinin doğmasına sebep olan olgulardır. Bu olgular borcun kaynaklarını oluşturmaktadır. Borcun kaynakları genel olarak sınıflandırılmaktadır (Şekil 3.2). Ancak Türk Borçlar Kanunu'nda bunların dışında nafaka borçları ve vekâletsiz iş görmekten doğan borçlar gibi borç kaynakları da yer almaktadır.

Şekil 3.2: Borcun Kaynakları

2.1. Hukuksal İşlemlerden Doğan Borçlar

Hukuksal işlemler, Türk Borçlar Kanunu'nda "Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri" başlığı altında düzenlenmiştir. **Hukuksal işlem,** hukuksal sonuç elde etmek üzere irade açıklamasında bulunmaktır. "Tek taraflı hukuksal işlemler" ve "çok taraflı işlemler" (sözleşmeler, kararlar) olmak üzere ikiye ayrılır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Hukuksal İşlemlerden Doğan Borçlar

2.1.1. Tek Taraflı Hukuksal İşlemler: Bir kişinin irade açıklamasıyla ortaya çıkmaktadır. *Vasiyetname* örnek verilebilir. Kişinin hukuka uygun olarak tek taraflı irade açıklamasıyla vasiyet ortaya çıkmaktadır.

2.1.2. Çok Taraflı İşlemler: Birden fazla kişinin iradesiyle ortaya çıkmaktadır. Örneğin, daire almak isteyen kişi ile satıcı arasında ödenecek para ve diğer hususlarla ilgili anlaşmaya varılması alım-satım sözleşmesi ile sağlanır.

Tarafların karşılıklı irade açıklamasıyla ortaya çıkan hukuksal işleme **sözleşme** denir. **Karar** ise, birden çok kişinin, belli bir hukuksal işlemle ilgili ortak irade açıklamasıdır. Örneğin, konut site yönetiminin ortak irade açıklamasıyla site bahçesine çocuk parkı yaptırma kararı alması vb.

2.2. Haksız Fiil ve Benzerlerinden Doğan Borç

Hukuka aykırı olan, hukuk düzeninin hoş görmediği ve yapılmalarına izin vermediği zarar doğurucu fiillerdir. İki kişi arasında daha önceden bir borç ilişkisi yokken bunlardan biri, bir zarara uğramakta ve bu zarar diğerinin bir davranışından ileri gelmektedir. Bu durum, haksız fiili meydana getirmektedir. Haksız fiil sonucunda oluşan bu zararı, zararı meydana getiren kişi ödemekle yükümlüdür.

Örneğin, oto kiralama şirketinden iki günlüğüne araba kiralayan kişi, sözleşmede belirtilen tarihten sonra aracı teslim ederse kiralama şirketinin aracı başkasına kiralayarak gelir elde etmesini engellemiş olacaktır. Bu durumda sözleşmeye aykırı davranan kişi, oto kiralama şirketinin zararını karşılamakla yükümlüdür.

Haksız Eylemin Unsurları: Bir başkasına kusurlu ve hukuka aykırı eylemlerinden dolayı zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Haksız eylemin unsurları Şekil 3.4'te yer almaktadır.

Şekil 3.4: Haksız Eylemin Unsurları

Hukuka Aykırılık: Bir kimsenin davranışlarının hukuk düzenine aykırı olmasıdır. Örneğin, bir başkasının malını gasp eden kişi, hukuka aykırı eylemde bulunmaktadır. Hukuk düzenini bozan davranışlar, sadece yapılmaması gerekeni yapmak değildir; yapılması gerekeni yapmaktan kaçmak da bu kapsamda değerlendirilir. Örneğin, bir inşaat firmasının, çalışanlarına iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uygun çalışma ortamı oluşturmaması, cankurtaranın boğulmakta olan bir kişiyi kurtarmak için harekete geçmemesi hukuka aykırı eylemlerdir.

Kusur: Hukuka aykırı eylemi bilerek gerçekleştirmek veya hukuka aykırı sonucu önlemek için irade göstermemektir.

Kusur; kast ve ihmal olmak üzere iki türlüdür. **Kast,** hukuka aykırı davranışı davranışın sonucunu bilerek ve isteyerek gerçekleştirmektir. Örneğin, hasmına araba ile çarpıp ölümüne sebep olmak. **İhmal** ise davranışının olumsuz sonucunu öngörebildiği hâlde olumsuz sonucun ortaya çıkmaması için irade göstermemektir. Bir nevi özen eksikliği de denilebilir. Örneğin, yaya geçidinden araba ile geçerken yavaşlamayıp bir başkasının ölümüne sebep olmak.

Bazı hâller ise kusursuz sorumluluk olarak adlandırılır. **Kusursuz sorumluluk;** bir kusur unsuruna bağlı olmaksızın, kanunun öngördüğü hâllerde kusur aranmadan haksız fiil sebebiyle sorumluluk hâlidir. Örneğin, fabrika sahibi, çalışanlarının işle ilgili davranışlarından sorumludur.

Zarar: Hukuka aykırı davranış gösteren kişinin davranışından sorumlu tutulabilmesi için ortaya zarar çıkması gerekir. Mal varlığında meydana gelen ve para ile ölçülebilen azalmaya **maddi zarar**, bir başkasının kişilik haklarına yapılan saldırı sonucu o kişide oluşan üzüntü ve depresyona ise **manevi zarar** denir.

Örneğin, kişiye araba çarpması ile ortaya çıkan hastane masrafları maddi zarar, kişinin bedensel bütünlüğünün bozulmasıyla bunalıma girmesi ise manevi zarardır (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Maddi ve Manevi Zararlı Kaza

Nedensellik Bağı: Zararın haksız davranış sonucunda meydana gelmesini ifade eder. Meydana gelen zarardan dolayı sorumluluğun söz konusu olabilmesi için fiil ile zarar arasında uygun **illiyet bağının (nedensellik)** bulunması gerekir. Örneğin, yaya geçidinde yayalara yol vermeyen kişinin yaralanmaya sebep olması, yaya geçidinde yayalara yol vermeme nedeninden kaynaklanmaktadır.

2.3. Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borçlar

Sebepsiz zenginleşme, bir kimsenin mal varlığının haklı bir sebep olmaksızın diğer bir kimsenin mal varlığının zararına olarak çoğalması veya azalmaması demektir.

2.3.1. Sebepsiz Zenginleşmenin Unsurları: Sebepsiz zenginleşmenin unsurlarını dört başlık altında toplayabiliriz (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Sebepsiz Zenginleşmenin Unsurları

Zenginleşme: Sebepsiz zenginleşmeden bahsedebilmenin temel şartı, bir kimsenin mal varlığında artış olmasıdır. Örneğin, Mahmut'un hesabından Zeynep'in hesabına geçmesi gereken paranın yanlışlıkla Erva'nın hesabına geçmesi, Erva'nın mal varlığını artırarak sebepsiz zenginleşmesine neden olmaktadır.

Sebepsiz zenginleşmenin tek göstergesi mal varlığındaki artış değildir. Mal varlığında olması gereken eksilmenin gerçekleşmemesi de sebepsiz zenginleşme göstergesidir. Örneğin, Mahmut'un hesabından Zeynep'in hesabına geçmesi gereken paranın yanlışlıkla Merve'nin hesabından Zeynep'in hesabına geçmesi durumunda, Mahmut'un mal varlığında eksilme olması gerekirken eksilme olmadığı için Mahmut'un sebepsiz zenginleşmesine neden olmaktadır.

Haklı Bir Nedenin Bulunmaması: Bir kimsenin mal varlığında meydana gelen artışın hukuken geçerli bir nedeninin olmamasıdır.

Bu unsurlar şu şekilde ayrılabilir:

- Hukuksal nedeninin geçerli olmaması ve borç olmayan şeyin ödenmesi
- Hukuksal nedenin oluşmaması
- Hukuksal nedenin yürürlükten kalkmış olması

Hukuka ve Ahlaka Aykırı Amacın Bulunması: Bir kimsenin mal varlığındaki artışın başka bir kimsenin mal varlığındaki eksilmeden kaynaklanmasıdır. Ya da kişinin mal varlığında eksilme olması gerekirken eksilme olmamasını ifade eder.

Nedensellik Bağı: Bir kimsenin mal varlığındaki artışın veya olması gereken eksilmenin gerçekleşmesinin bir başkasının emeğinden veya mal varlığındaki eksilmeden kaynaklanmasıdır. Yani kişinin mal varlığındaki artış, kendi emeğinden veya mal varlığından kaynaklanmamaktadır.

2.3.2. Sebepsiz Mal Kazanmadan Doğan Borcun Talebi: Bir başkasının mal varlığı veya emeğinden zenginleşen kişi, bu zenginleşmeyi iade etmekle yükümlüdür.

Zenginleşen kimse iyi niyetli ise: Mal varlığında oluşan zenginleşmeyi geri vereceğini bilmiyor veya bilmesi gerekmiyorsa geri verme anında elinde kalan miktarı vererek borcundan kurtulur. Elinden çıkmış olan miktarı geri vermekle yükümlü değildir.

Örneğin, bir gıda toptancısı A firmasına vermesi gereken ürünleri yanlışlıkla B firmasına vermiştir. B firması, teslim aldığı ürünlerin kendisine ait olmadığını geç fark etmiş ve bu süre içerisinde ürünlerin bir kısmı bozulmuştur. B firması elinde kalan ürünleri iade edince borcu sona ermiş olur.

Zenginleşen kimse kötü niyetli ise: Mal varlığında oluşan zenginleşmeyi geri vereceğini biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, geri verme anında elinde kalan miktarı vererek borcundan kurtulamaz. Tümünü geri vermekle yükümlüdür. Malın kaybolmasından, hasara uğramasından, değerinin azalmasından da mesuldür.

Önceki örnekten yola çıkacak olursak, gıda toptancısı, A firmasına vermesi gereken ürünleri B firmasına verdi. B firması teslim aldığı ürünlerin kendisine ait olmadığını fark etti ancak ürünleri iade etmedi. B firması, elinde kalan ürünleri iade edip eksilen ürün varsa onları da gidererek borcunu sona erdirebilir.

Sebepsiz zenginleşmede geri verme: Mal varlığı sebepsiz azalan tarafın, mal varlığı sebepsiz artan tarafa açacağı dava ile sağlanır. Bu davaya, **sebepsiz zenginleşme davası (istirdat davası)** denir.

2.3.3. Sebepsiz Mal Kazanmada Zaman Aşımı: Sebepsiz zenginleşmeden doğan taleplerde zaman aşımı süresi, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her hâlde sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren on yıldır.

ETKİNLİK

Çevrenizdeki bireylerin yaptığı sözleşmelerin örneklerini temin ederek sınıf panonuzu düzenleyiniz.

3. BORCUN İFASI

Hazırlanıyorum

Çevrenizdeki kişilerin borç yükümlülüklerinin neler olduğunu araştırınız.

Kavramlar: İfa, Temerrüt

İfa, borçlunun borcunu yerine getirerek borcun sona erdirilmesidir. Borcun ifa edilmesi ile borçlu borcundan kurtulmuş, alacaklı alacağını almış, aralarındaki borç ilişkisi sona ermiş olur. Örneğin, müteahhitle yapılan anlaşma gereği bir inşaat mühendisi binayı tamamlayarak, elektrik teknisyeni tesisatı tamamlayarak, tamirci ise arızayı gidererek borcunu ifa eder.

Bazı durumlarda alacaklıyla borçlu arasındaki borç ilişkisinden doğmuş borç, ifa ile sonlanmış olsa bile onu doğuran borç ilişkisi sürebilir. Örneğin, her ay kira ödemesinin yapılması.

İfanın konusu ile borcun konusunun aynı olması gerekir. Borçlu, borç ilişkisinden doğan edimi ne ise onu ifa etmelidir. Aksi takdirde borç ilişkisi sona ermez.

3.1. İfa Yeri

Borcun yerine getirilmesi gereken yerdir. Tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Borcun ifa yerini taraflar sözleşmede gösterebilirler.

Yer taraflarca belirlenmemişse aşağıdaki kurallara göre ifa yeri belirlenir:

- Para borçlarında ödeme, alacaklının ifa zamanında oturduğu yerde yapılır. Para borcunun alacaklının ikametgâhında ödenmiş sayılması için paranın alacaklının ikametgâhına götürülmesi gerekir. Para posta aracılığı ile ödenecekse ikametgâha ödemeli olarak gönderilmelidir. Borcun ödenmiş sayılabilmesi için alacaklının parayı postaneden almış olması gerekir.
- Yine para borçlarında borcun konusu belirli bir malın teslimi ise, o malın sözleşme yapıldığı sırada bulunduğu yerde teslimi gereklidir. Tarafların sözleşme yaptığı sırada malın başka bir yerde bulunmakta olduğunu bilmeleri gerekir. Örneğin, satılan motosiklet sözleşme yapıldığında İstanbul'da bir garajda bulunduğu hâlde, sözleşme Sinop'ta yapılmışsa motosiklet İstanbul'da teslim edilecektir.
- Para borçlarının dışında kalan bütün borçlarda ifa yeri, borcun doğumu zamanında borçlunun ikametgâhının bulunduğu yerdir.

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının ikametgâhını değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki ikametgâh yerinde ifa edilebilir.

İfa yeri ile ilgili bu kurallar, emredici hüküm niteliğinde değildir. Borç ilişkisinin tarafları, aralarında yapacakları anlaşma ile ifa yerini diledikleri gibi belirleyebilirler.

3.2. İfa Zamanı

İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel (vadesi gelen borç) olur. Borcun doğduğu an ile ifa zamanının aynı olması mecburi değildir, hatta çoğunlukla farklıdır. İfa zamanının gelmiş olmasına, hukuk dilinde **borcun muaccel olması** denir. Borç muaccel olmadıkça alacaklı borçluyu ifaya zorlayamaz, icra takibine girişemez, dava açamaz.

İfa zamanı aşağıdaki kurallara göre belirlenir:

- Sözleşmede kararlaştırılmamışsa tarafların ortak iradesine göre ifa zamanı belirlenir. Kendi aralarında belirledikleri zamanda borcun ifa edilmesi gerekir.
- Süre olarak ayın başı veya sonu belirlenmişse birinci ve sonuncu günü anlaşılır. Ayın ortası denilirse ayın 15'i anlaşılır. Borç, vade gününde çalışma saatleri içerisinde ifa edilmelidir. Alacaklı, çalışma saatleri dışında ifayı kabul etmek zorunda değildir. İfa tatil gününe rastlarsa borç, tatili izleyen ilk iş gününde yerine getirilir.
- Borç, sözleşmeden değil de haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanıyorsa borçlu, borcunun miktarını ve alacaklıyı öğrendiği zaman ödeme zamanı da gelmiş olur.
- Borcu ifa etmiş olan borçlu, alacaklıdan bunu belgelemesini isteme hakkına sahiptir. Bu belgeye **makbuz** denir.

3.3. Alacaklının Temerrüdü

Alacaklı, haklı bir sebep olmaksızın borcunu kabulden veya borçlunun borcunu ifa edebilmesi için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini yapmaktan kaçınırsa, borçlu temerrüde düşmüş olur. Buna alacaklının borcun ifasına karşı direnmesi de denebilir.

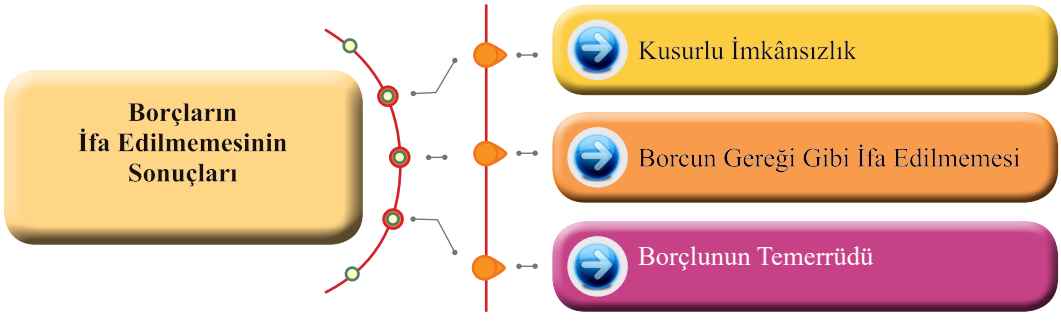
Bir şeyin teslimine ilişkin edimlerde;

- Alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlu, hasar ve giderleri alacaklıya ait olmak üzere, teslim edeceği şeyi tevdi (vermek, bırakmak, sunmak vs.) ederek borcundan kurtulabilir.
- Sözleşmenin konusu olan şeyin niteliği veya işin özelliği tevdi edilmesine uygun düşmez veya teslim edilecek şey bozulabilir ya da bakımı, korunması veya tevdi edilmesi önemli bir gideri gerektirir ise, borçlu, alacaklıya önceden ihtarda bulunması koşuluyla, hâkimin izniyle onu açık artırma yoluyla sattırıp bedelini tevdi edebilir.
- Alacaklı, tevdi edilen şeyi kabul ettiğini açıklamadıkça veya tevdi bir rehinin ortadan kaldırılması sonucunu doğurmuş olmadıkça borçlu, tevdi edilen şeyi geri alabilir. Tevdi edilen şey geri alındığı anda alacak, bütün yan haklarıyla birlikte varlığını sürdürür.

Diğer edimlerde borcun konusu bir şeyin teslimini gerektirmiyorsa, alacaklının temerrüdü hâlinde borçlu, borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümlere göre sözleşmeden dönebilir.

3.4. Borçların İfasının Yerine Getirilmemesinin Sonuçları

Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmemiş veya ifasında gecikilmiş ise borcun ifa edilmemesi, borca aykırılık söz konusudur. Borcun ifa edilmemesi üç ayrı şekilde ortaya çıkmaktadır (Şekil 3.6).

Şekil 3.6: Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları

3.4.1. Kusurlu İmkânsızlık: Borçlunun kusurlu hareketi (kasıt ya da ihmali) nedeniyle ifa imkânsız hâle gelmiştir. Bu durumda borçlu, alacaklının borcun ifa edilmemesinden doğan zararını ödemelidir. Örneğin, emanet ettiği bir mal çalınmışsa, 3. şahıs veya doğa tarafından tahrip edilmişse (sel, yangın, deprem vs.) veya söz konusu malın ithali yasaklanmışsa, fabrika üretimi durdurmuşsa meydana gelen ifa imkânsızlığı nedeniyle bedelini ve mahrum kalmadan doğan diğer zararları ödemelidir.

3.4.2. Borcun Gereği Gibi İfa Edilmemesi: Borç ilişkisinde borçlu borcunu yerine getirmiş, fakat borç gereği gibi ifa edilmemişse borçlu, alacaklının borcu gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zararını ödemekle yükümlüdür. Örneğin, yapılan yanlış montaj arabanın bozulmasına, yanlış ilaç zehirlenmeye, iş sağlığı ve güvenliği tedbirleri alınmadan işçi çalıştırılması ölüme neden olmuştur. Bu nedenlerle alacaklının zarara uğraması hâlinde borcun gereği gibi ifa edilmemesi ve bundan doğan zarar söz konusudur. Alacaklı, borca uygun olmayan ifayı reddetme ve borcun gereği gibi ifasını isteme hakkına sahiptir.

3.4.3. Borçlunun Temerrüdü: Alacaklının ifaya hazır olduğu, ancak borçlunun ifadan kaçtığı durumu ifade eder. Buna borçlunun alacaklının ifasına direnmesi de denilebilir.

Bu durumun oluşmasının şartları şunlardır:

- İfa zamanı gelmiş olmalı,
- Borç ifa edilmemiş olmalı,
- Borçlu ifa beklenildiği konusunda sözlü veya yazılı ihtarla uyarılmış olmalıdır.

Borçlunun Temerrüdünün Hukuki Sonuçları: Alacaklının, borçludan borcunun ifasını isteme hakkı devam eder. İfa davası açarak ve icra takibine girişerek ifayı zorla sağlayabilir.

Alacaklı, ifanın gecikmesi yüzünden uğradığı zararların ödenmesini de borçludan isteyebilir. Alacaklı, hem ifayı hem de ona ek olarak gecikmenin doğurduğu zararların ödenmesini isteme hakkına sahiptir.

Alacaklı, aynen ifadan vazgeçerek ifa edilmemeden doğan zararın tazmin edilmesini isteyebilir. Özellikle gecikme nedeni ile aynen ifanın artık beklenen faydayı sağlamayacağı hâllerde durum böyledir. Örneğin, ders yılı başlamadan teslim edilmesi gereken atölye malzemeleri zamanında gelmemişse aynen ifayı değil, tazminatı gerektirir.

Ayrıca yanlış şeyin ifası da ifa etmeme gibidir. Örneğin, sipariş verilen atölye malzemeleri yerine başka araçların gönderilmiş olması hâlinde ifa yoktur.

ETKİNLİK

Borcun yerine getirilmesi ile ilgili örnek olay kurgulayarak sunumunu gerçekleştiriniz.

4. BORCUN SONA ERMESİ

Hazırlanıyorum

Borcun sona ermesi için neler yapmak gerekir?

Kavramlar: İfa, İbra, Takas

Borcun sona ermesi, borç ilişkisinin ortadan kalkmasını ifade eder. Bir borç ilişkisinde birden fazla borç olabilir. Eğer borç ilişkisinde tek bir borç varsa borcun ödenmesi ile borç

ortadan kalkar, birden fazla borç varsa o borç ilişkisine ait tek bir borcun ödenmesi tüm borç ilişkisini sona erdirmez. Borç ilişkisinde birden fazla borcun olduğu hâllerde tüm borçlar ifa edildiği takdirde borç sona erer. Borcu sona erdiren hâller aşağıda verilmiştir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Borcu Sona Erdiren Hâller

4.1. İfa

Borcun taraflarca yapılan sözleşmeye uygun olarak yerinde ve zamanında yapılmasının borcu sona erdirmesidir.

4.2. İbra

Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.

Alacaklı hakkından vazgeçerse, borçlu edimi yerine getirme borcundan kurtulur. Örneğin, daire sahibi, Covid-19 salgını nedeniyle gelirleri azalan kiracısından kira almaktan vazgeçebilir. Ancak şunu unutmamak gerekir ki borcun sona ermesi için alacaklının tek taraflı ibrası yeterli değildir.

İbra, kısmi olarak da yapılabilir. Bu durumda borçlunun ibra edilen kısmından sonraki kısmı ile ilgili borcu devam eder. Örneğin, 1 Ocak'tan itibaren 1 yıllık kira sözleşmesi yapan taraflardan alacaklı, Covid-19 salgını nedeniyle mart, nisan ve mayıs aylarının kirasını istememiştir, borçlunun borcu haziran ayı itibariyle yıl sonuna kadar devam eder.

4.3. Yenileme

Tarafların anlaşarak borca yeni bir şekil vermesiyle borcun eski şekli sona erer ve yeni bir borç ortaya çıkar. Yenileme hâlinde borçlu, yeni bir borç meydana geldiğinden bu borcu ifa ederek borcundan kurtulur. Örneğin, Halim ile Emin arasındaki alım-satım sözleşmesi uyarınca Emin, satın aldığı malın bedeli olarak Halim'e 57.000 ₺ ödeyecektir. Taraflar bir yenileme anlaşmasıyla Emin'in 57.000 ₺'lik borcuna karşılık borcunun sona ermesini, onun

yerine evinin tadilatını yaptırma borcu altına girmesini kararlaştırmışlarsa bu yenilemede borç ilişkisinin tarafları aynı kalmakta, fakat yeni bir borcun oluşmasıyla eski borç sona ermektedir.

4.4. Alacaklı - Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi

Bir borçtan bahsedebilmek için, alacaklı ve borçlunun ayrı kişiler olması gerekir. Sözleşmenin başında durum böyle iken sonradan, alacaklı aynı zamanda borçlu ya da borçlu aynı zamanda alacaklı hâline gelirse borç sona erer. Örneğin, alacaklının, bir işletmeyi bütün borç ve alacaklarıyla devralması ve devralan alacaklının, devraldığı işletmeye borcunun olması, alacaklı ile borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesine neden olduğundan borç sona erer. Yine alacaklının, borçlunun ölümü ile onun mirasçısı olması alacaklı-borçlu sıfatlarını birleştirdiğinden borcu sona erdirir.

Borç ilişkisinde üçüncü bir kişi varsa birleşmeden etkilenmez.

4.5. Kusursuz İfa İmkânsızlığı

Borcun ifasının borçlunun kusuru olmaksızın imkânsız olması hâllerinde borç sona erer. Örneğin, Mehmet'in Mustafa'ya kiraladığı araba Mustafa'nın kusuru olmaksızın zarar görmüşse, Mustafa borcundan kurtulur. Mehmet kira karşılığını isteyemez, daha önce peşin olarak almışsa, sebepsiz zenginleşme kurallarına göre geri verir.

İmkânsızlık, sözleşme yapıldıktan sonra ortaya çıkarsa borç sona erer. Örneğin, bir ressamın yaptığı bir tablo ölümünden sonra satışa sunuluyor. Bir kişi tabloyu satın alıyor ve tabloya zarar gelmemesi için tüm tedbirleri alıyor. Tablo teslim edilmeye giderken araç üzerine yıldırım düşüyor ve arabada yangın çıkması sonucu tablo yanıyor. Artık borcun yerine getirilmesi imkânsız hâle gelmiştir. Ressam öldüğü için tekrar bu tabloyu yapma şansı yoktur ve bu durumda satıcıdan kaynaklanmayan bir imkânsızlık olduğu için kusursuz ifa imkânsızlığı olur. Borç önceden imkânsızsa ve sözleşmeye konu olmuşsa sözleşme baştan geçersizdir. Örneğin, ışınlanma amacıyla yapılan sözleşme baştan imkânsızlık nedeni ile (şimdilik) geçersizdir.

4.6. Takas

İki kişi arasındaki aynı cinsten karşılıklı borçların, taraflardan birinin tek taraflı beyanıyla sona erdirilmesidir. Örneğin, Yusuf satın aldığı cep telefonu nedeni ile Cemre'ye 5.500 ₺ borçlu ise, buna karşılık Cemre de satın aldığı saat sebebi ile Yusuf'a 2.600 ₺ ödeyecekse, Yusuf'un veya Cemre'nin takas beyanı ile (borcunu alacağı ile takas etmesi) her iki borç, borçlardan az olanın tutarında sona erer. Takastan sonra Yusuf, Cemre'ye 2.900 ₺ borçlu kalır.

Aşağıdaki dört şart gerçekleşirse takastan söz edilebilir:

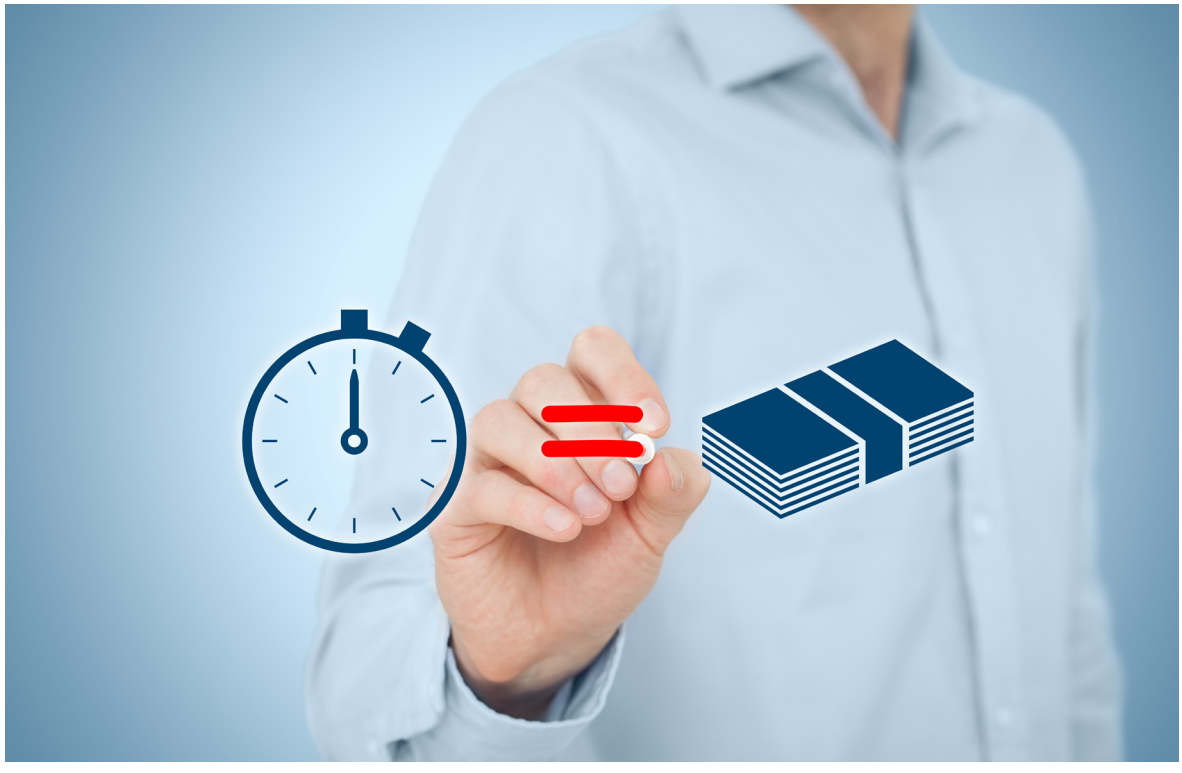
- Alacaklarda karşılıklılık bulunmalıdır. Yani taraflar birbirinden karşılıklı olarak alacaklı olmalıdırlar.
- Borçlar benzer (özdeş) olmalıdır. Tarafların birbirinden isteyeceği edimin benzer olmasıdır.
- Edimler muaccel olmalıdır.
- Taraflardan biri takas açıklamasında bulunmalıdır.

4.7. Zaman Aşımı

Alacaklının kanunlarda belli süre içinde hakkını talep etmemiş olması sonucu, alacağını dava yoluyla elde etme olanağını kaybetmesidir (Görsel 3.2).

Bir borcun veya alacağın zaman aşımına uğraması için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekir:

- Zaman aşımına tabi bir borç bulunmalıdır.
- Borç muaccel olmalıdır. Aksi takdirde zaman aşımı süresi işlemeye başlamaz.
- Kanunda öngörülen süreler geçmiş olmalıdır.
- Zaman aşımı durma veya kesilme sebepleri bulunmamalıdır.

Görsel 3.2: Zaman Aşım Süresi

4.7.1. Borcun Muaccel Olması: Alacaklının borçludan edimin ifasını talep veya dava edebileceği anın gelmiş olması gerekir. Kural olarak tüm borçlar zaman aşımına uğrar. Ancak aciz vesikasına (icra-iflas hukuku) bağlanmış borçlar ve bir taşınmaz rehini ile güvence altına alınmış olan borçlar zaman aşımına uğramaz.

4.7.2. Kanunun Belirlediği Sürenin Geçmiş Olması: Muaccel bir borcun zaman aşımı, kanunun belirlemiş olduğu süresinin geçmiş olmasına bağlıdır. Zaman aşımı süreleri kural olarak borcun muaccel olduğu andan itibaren işlemeye başlar. Alacağın muaccel olmasının bir bildirime bağlı olduğu hâllerde, zaman aşımı bu bildirimin yapılabileceği günden işlemeye başlar.

10 yıllık süre: Zaman aşımı için belirlenen süre genel olarak on yıldır. Özel bir süre belirlenmediği sürece zaman aşımı süresi on yıldır.

5 yıllık süre: Aşağıdaki durumlarda zaman aşımı süresi 5 yıldır:

- Kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler
- Otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerdeki konaklama bedelleri ile lokanta ve benzeri yerlerdeki yeme-içme bedelleri
- Küçük sanat işlerinden ve küçük çapta perakende satışlardan doğan alacaklar
- Bir ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar
- Vekâlet, komisyon sözleşmelerinden, ticari simsarlık ücreti alacağı dışında, simsarlık sözleşmesinden doğan alacaklar
- Yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi dışında, eser sözleşmesinden doğan alacaklar

4.7.3. Zaman Aşımının Durmamış Olması: Türk Borçlar Kanunu'nda sayılan sebeplerden birinin varlığı hâlinde, zaman aşımı süresinin işlemeye başlamaması ve başlamışsa bu sebep ortadan kalkıncaya kadar durarak devam etmemesi demektir. Zaman aşımını durduran sebebin ortadan kalkmasından itibaren süre, durmuş olduğu yerden tekrar işlemeye devam eder. Örneğin, on yıllık zaman aşımı süresi işlemeye başladıktan üç yıl sonra taraflar evlenmiş olsunlar. Boşanma gerçekleşmedikçe zaman aşımı süresi kaldığı noktada durur. Boşanma gerçekleşirse süre kaldığı yerden işlemeye devam eder.

Hangi sebeplerle zaman aşımının başlayamayacağı, başlamışsa duracağı, maddeler hâlinde aşağıdaki gibi yer almaktadır:

- Velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için
- Vesayet süresince, vesayet altında bulunanların vasiden veya vesayet işlemleri sebebiyle devletten olan alacakları için
- Evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için
- Hizmet ilişkisi süresince, ev hizmetlilerinin onları çalıştıranlardan olan alacakları için
- Borçlu, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu sürece
- Alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânının bulunmadığı sürece
- Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesinde, birleşmenin ileride geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürece.

4.7.4. Zaman Aşımının Kesilmemiş Olması: Kanunda sayılan sebeplerden birinin gerçekleşmesi hâlinde, zaman aşımı süresinin o ana kadar işlemiş olan kısmının ortadan kalkması ve sürenin baştan, sıfırdan itibaren yeniden işlemeye başlaması demektir. Zaman aşımının durmasında o ana kadar işlemiş olan süre saklı kalırken, kesilmede işlemiş olan süre tamamen yok olmakta ve süre baştan itibaren yeniden işlemeye başlamaktadır.

Zaman aşımı aşağıda belirtilen hâllerde kesilir:

- Borçlu, borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse
- Alacaklı, dava veya defi yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflas masasına başvurmuşsa zaman aşımı kesilir.

Borçluya karşı kesilmiş olan zaman aşımı, kefile karşı da kesilmiş olur. Zaman aşımının alacaklı yönünden hükmü, alacağını borçludan talep ve hakkını kaybetmesidir. Bu durumun sonucunda borçlu, zaman aşımından yararlanarak borcu ödemekten kaçınma imkânını elde eder.

ETKİNLİK

Borcu sona erdiren hâllerle ilgili drama çalışması yapınız.

5. BORÇLARLA İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Hazırlanıyorum

Müteselsil borç hakkında neler biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: Müteselsil, Vade

5.1. Müteselsil Borçlar

Birden çok borçlusu olan bir borcun tümünün, borçlulardan herhangi birinden istenebilmesi ve borçluların tümünün borcu yerine getirmekten sorumlu olmayı kabul etmesine **müteselsil borç** denir. Her borçlu, borcun tamamından alacaklıya karşı sorumlu olduğundan, borç ödeninceye kadar sorumlulukları devam eder. Borçlulardan biri, başkasının payına düşenden daha çoğunu ödeyemeyeceğini ileri süremez ve önce başvurmasını da talep edemez. Payına düşenden daha çoğunu ya da tamamını ödeyen borçlu, öteki borçlulara başvurarak bunu istemeye hak kazanır. Öteki müteselsil borçlular da alacaklıya karşı kendiliğinden borçtan kurtulurlar. Diğer müteselsil borçlulardan her biri, ödemede bulunan borçluya karşı kendi payları kadar borçlu olur.

Müteselsil borcun alacaklısı alacağını, borçlulardan birinden veya hepsinden isteyebilir. Örneğin, Burak, Ceyda ve Demir; Yiğit'e müteselsil olarak 5.800 ₺ borçlanmışlardır. Yiğit dilerse hepsine karşı, dilerse Burak'a karşı veya Ceyda ile Demir'e karşı dava açabilir, icra takibine girişebilir.

Borçluların müteselsil (zincirlemeli) olarak sorumluluğu, borçlulardan her birinin müteselsil olarak sorumlu olmayı açıkça kabul etmelerinden doğabileceği gibi, birtakım borçlarda kanun hükmüyle de ortaya çıkabilir. Örneğin, Emin ile Eyüp borçlanırken, birlikte ve müteselsil olarak borçlandığını gösteren kelimeler kullanıp imza ederlerse, kendi iradeleri ile müteselsil sorumluluğu kabul etmiş olurlar. Emin ile Eyüp "bono" denilen senet çeşidini birlikte imza ederek borçlanırlarsa, açıkça müteselsil olmayı kabul etmiş olmasalar bile, Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili kuralları gereği müteselsil borçlu durumundadırlar.

Bütün bu açıklamalar, kefalet yoluyla borçlu olanlar için de geçerlidir. Adi (olağan) kefalette alacaklı önce borçluya, sonra tahsil edilmeyen kısmı için kefile başvurabilir. Buna karşılık müteselsil kefalette alacaklı, ister borçluya ister kefile başvurur.

5.2. Şarta Bağlı Borçlar

Olması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şeye, koşula **şart** denir. Hukuki işlemlerin sonucu da hukukidir. Şarta bağlı borçlarda işlemin hukuki sonuçları, ileride meydana geleceği şüpheli bir olaya bağlanmış olmalıdır. Hangi tarihte gerçekleşeceği bilinmese dahi, hukuki sonuçları (ölüm gibi), meydana geleceği şüphesiz bir olaya bağlanmış borçlarda şarttan bahsedilemez.

Şartın gerçekleşmesi, tarafların iradelerine, dış olaylara veya 3. şahsın iradesine bağlı olabilir. Örneğin; araba alırsan, Afyonkarahisar'a gidersen (tarafların iradesi), yağmur yağarsa, B... ölürse (irade dışı olay), evlenirsen (3. şahsın iradesi) gibi.

Kural olarak bütün işlemler, sözleşmeler şarta bağlı yapılabilir; ancak aile, miras ve eşya hukukuna ilişkin işlemler şarta bağlanamaz, bağlanırsa geçersiz sayılır (Görsel 3.3).

Görsel 3.3: Şarta Bağlı Borç

Kanuna veya ahlaka aykırı eylemler şart olarak konulamaz. Konulursa geçersiz olur. Örneğin, birinin kaçırılması, bir malın çalınması, bir kişiye hakaret edilmesi şartına bağlı sözleşmeler geçersizdir.

5.3. Alacaklının Değişmesi

Alacaklı, borçlunun rızasını aramaksızın, alacağını üçüncü bir kişiye devredebilir. Alacağın devri, yazılı yapılmalıdır.

Devir Öncesi Borç İlişkisi	Emin (Alacaklı)	←	Berk (Borçlu)
Alacak Devir İşlemi	Emin (Alacaklı)	→	Yusuf (Alacak Devir Alan)
Devir Sonrası Borç İlişkisi	Yusuf (Alacaklı)	←	Berk (Borçlu)

Emin'in alacağını devretmesi ile yeni alacaklı Yusuf olmuştur.

Bazı alacaklar temlik yoluyla başkasına geçirilemez. Örneğin, işverenin işçisindeki hizmet alacağının temliki yasaktır.

Alacağın devrinin hükümleri:

- Sözleşmenin tamamlanmasıyla alacak, devredenin mal varlığından devralana geçer.
- Alacağa bağlı ferî haklar da devralana geçer.
- Devreden, alacakla ilgili tüm bilgileri, alacağı kanıtlayan belgeleri ve diğer ispat araçlarını da devralana vermelidir.
- Borçlu, devirden önceki alacaklısına karşı ileri sürdüğü hususları yeni alacaklıya karşı da belirtebilir.
- Yeni alacaklı, var olan alacağı borçludan elde edemezse, devredene geri dönerek ondan isteyemez.

5.4. Borçlunun Değişmesi

Borç ilişkisindeki borcu, üçüncü bir şahsın üzerine almasına borçlunun değişmesi denir. Borcun devri ile borçlunun değişmesi sonucunda borç ilişkisinde sadece borçlu değişmiş olur. Borcun devrinde alacaklının rızası gereklidir (Görsel 3.4).

Devir Öncesi Borç İlişkisi	Emin (Alacaklı)	←	Berk (Borçlu)
Borç Devir İşlemi	Emin (Alacaklı)	→	Halim (Borç Devir Alan)
Devir Sonrası Borç İlişkisi	Emin (Alacaklı)	←	Halim (Borçlu)

Borcun devrinin hükümleri:

- Borcun devri tamamlanınca eski borçlu, borçtan kurtulmuş olur, artık o borç için alacaklıya karşı yalnız üstlenen sorumlu tutulur.
- Eski borçlunun alacaklıya karşı ileri sürebildiği hususları, borcu devralan da kullanabilir.
- Eski borçluya bir kefil var ise kefil, nakilden sonra yeni borçluya kefil olmayı kabul etmedikçe onun kefilliği sona erer.

Görsel 3.4: Borcun Devri

5.5. Müteselsil Alacaklı

Müteselsil alacaklılık, borçlunun, alacaklılardan her birine borcun tamamını isteme hakkını tanıdığı veya kanunun belirlediği durumlarda doğar. Borçlu, alacaklılardan birine yaptığı ifayla, bütün alacaklılara karşı borcundan kurtulmuş olur.

Alacaklılardan birinin icraya veya mahkemeye başvurmuş olduğu kendisine bildirilmedikçe borçlu, onlardan dilediği birine ifada bulunabilir.

Aksi kararlaştırılmadıkça veya alacaklılar arasındaki hukuki ilişkinin niteliğinden anlaşılmadıkça, alacaklılardan her birinin edim üzerindeki hakları eşittir. Kendisine düşen paydan fazlasını elde eden alacaklı, bu fazlalığı payını alamamış olan diğer alacaklılara ödemekle yükümlüdür.

5.6. Cayma Parası

Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflardan biri diğerine bir miktar para verip ve bu paranın kalması şartıyla serbestçe sözleşmeden dönme hususunda yapılan anlaşmadır. Anlaşılan bu paraya **cayma parası** denir. Anlaşma yapılırsa taraflardan her biri caymaya yetkili sayılır. Ancak parayı veren cayarsa verdiğini bırakır, almış olan cayarsa iki katını geri verir.

Taraflar arasında yapılan sözleşmede aksi belirtilmedikçe cayma gerçekleştiğinde cayma parası haricinde cayan tarafın tazminat yükümlülüğü olmaz.

5.7. Bağlanma Parası

Sözleşme yapılırken bir kimsenin vermiş olduğu bir miktar para, cayma parası olarak değil, sözleşmenin yapıldığına kanıt olarak verilmiş sayılır. Aksine sözleşme veya yerel âdet olmadıkça, bağlanma parası alacaktan düşülür.

Örneğin, toplumumuzda taraflar, alım-satım konusunda anlaşmaya vardıktan sonra alacaklı taraf, borçludan anlaşmanın yapıldığına dair sembolik ücret istemektedir. Bu para, ödeme sırasında borçtan düşürülecektir.

5.8. Vade (Ecel)

Hukuksal işlemin hüküm ve sonuçları, gelecekte gerçekleşmesi kesin bir olaya bağlanmış ise vadeye bağlı işlemden söz edilir. Vade, erteleyici veya bozucu nitelikte olabilir. Yapılan işlemin hüküm ve sonuç doğurmaya başlaması, gelecekte gerçekleşmesi kesin bir olaya bağlanmasına **erteleyici vade** denir. İşlemin doğurmaya başladığı hüküm ve sonuçların ortadan kalkması, gelecekte gerçekleşmesi kesin bir olaya bağlanmışsa buna da **bozucu vade** denir.

Örneğin, 1 Ocak'ta yapılan otomobil kiralama sözleşmesinde kiranın başlangıcı 1 Haziran olarak belirlenmişse erteleyici vade söz konusudur. Ancak sözleşmeye, "Taraflardan biri ölürse sözleşme sona erer." ifadesi eklenmişse bozucu vade söz konusu olacaktır.

ETKİNLİK

Müteselsil borçluluk, şarta bağlı borçluluk, alacaklının değişmesi ve borçlunun değişmesi kavramları ile ilgili sunum yapınız.

3. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Tarafların karşılıklı irade açıklamasıyla ortaya çıkan hukuksal işleme "karar" denir.
2. ( ) Zenginleşme, haksız eylemin unsurlarından biridir.
3. ( ) Para borçlarının dışında kalan bütün borçlarda ifa yeri, borcun doğumu zamanında borçlunun ikametgâhının bulunduğu yerdir.
4. ( ) Takas, borcu sona erdiren hâllerden biridir.
5. ( ) Türk Borçlar Kanunu'nda kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler için on yıllık zaman aşımı süresi belirlenmiştir.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Borç ilişkisinde borçludan kendisine edimin yerine getirilmesini isteme hakkına sahip olan tarafa …….. denir.
7. ……..tarafların karşılıklı irade açıklamasıyla ortaya çıkan hukuksal işlemdir.
8. Borçlunun borcunu yerine getirerek borcun sona erdirilmesine …..... denir.
9. Borcu ifa etmiş olan borçlu, alacaklıdan …….. isteme hakkına sahiptir.
10. Türk Borçlar Kanunu'nda zaman aşımı için belirlenen süre genel olarak …… yıldır.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Edim olarak nitelendirilebilen bir davranış için hangisi söylenemez?

A) Hukuka uygun olmalıdır.
B) Kişi haklarına uygun olmalıdır.
C) Belirsiz nitelikte olmalıdır.
D) Hukuken korunan yarar içermelidir.
E) Ahlaka uygun olmalıdır.

12. Aşağıdakilerden hangisi haksız fiilin unsurlarından biri değildir?

A) Hukuka aykırılık B) İbra C) Kasıt D) Kusur E) Nedensellik bağı

13. "Borçlunun borcunu yerine getirerek borcun sona erdirilmesidir." **ifadesi aşağıdaki kavramlardan hangisinin açıklamasıdır?**

A) Alacaklı B) Edim C) İfa D) Kasıt E) Takas

14. Aşağıdakilerden hangisi, borcu sona erdiren hâllerden biri değildir?

A) İbra B) Kusurlu imkânsızlık C) Takas D) Yenileme E) Zaman aşımı

15. Alacağın devri ile ilgili aşağıdaki hükümlerden hangisi yanlıştır?

A) Karşılıklı sözlü irade açıklaması gereklidir.
B) Alacağa bağlı ferî haklar da devralana geçer.
C) Devreden, alacakla ilgili tüm bilgileri devralana vermelidir.
D) Borçlu, devirden önceki hususları yeni alacaklıya karşı da belirtebilir.
E) Yeni alacaklı, var olan alacağı devredenden isteyemez.

16. Sebepsiz zenginleşmeden doğan taleplerde, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten itibaren zaman aşımı süresi kaç yıldır?

A) 2 B) 3 C) 4 D) 5 E) 6

17. Aşağıdakilerden hangisi bir borcun veya alacağın zaman aşımına uğraması için gerekli şartlardan biri değildir?

A) Zaman aşımına tabi bir borç bulunmalıdır.
B) Borç muaccel olmalıdır.
C) Kanunda öngörülen iki yıllık süre geçmiş olmalıdır.
D) Zaman aşımı durma sebepleri bulunmamalıdır.
E) Zaman aşımı kesilme sebepleri bulunmamalıdır.

18. Hangi sebeplerle zaman aşımının başlayamayacağı, başlamışsa duracağı ile ilgili aşağıdaki maddelerden hangisi yanlıştır?

A) Velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için
B) Evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için
C) Hizmet ilişkisi süresince, ev hizmetlilerinin onları çalıştıranlardan olan alacakları için
D) Borçlu, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu sürece
E) Alacaklı, dava veya defi yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa

19. "Borç ilişkisindeki borcu, üçüncü bir şahsın üzerine almasıdır." **açıklaması aşağıdaki kavramlardan hangisine aittir?**

A) Müteselsil alacaklı
B) Cayma parası
C) Vade
D) Borçlunun değişmesi
E) Bağlanma parası

20. I. Haksız fiilden doğan borçlar
II. Sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar
III. Hukuksal işlemlerden doğan borçlar
Yukarıdakilerden hangileri borcu doğuran olaylardır?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

4 ÖĞRENME BİRİMİ

SÖZLEŞME ÇEŞİTLERİ

KONULAR

1. **SÖZLEŞME KAVRAMI VE HUKUKİ TANIMI**
2. **SÖZLEŞME ÇEŞİTLERİ**
3. **MÜLKİYET HAKKINI GEÇİRMEYE YÖNELİK SÖZLEŞMELER**
4. **KULLANDIRMAYA YÖNELİK SÖZLEŞMELER**
5. **İŞ GÖRME SÖZLEŞMELERİ**
6. **KEFALET-TEMİNAT SÖZLEŞMELERİ**
7. **KANUNLARDA DÜZENLENMEMİŞ SÖZLEŞMELER**

Bu öğrenme biriminde;

- Sözleşme kavramını,
- Sözleşmenin geçerlilik kurallarını,
- Sözleşme özgürlüğünü,
- Sözleşmelerde dikkat edilecek hususları,
- Sözleşme çeşitlerini

öğreneceksiniz.

1. SÖZLEŞME KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Sözleşme nedir? Sözleşmenin geçerli olması için nelere dikkat edilmelidir?

Kavramlar: Sözleşme

Sözleşme; hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin, kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, sözleşmek işidir. (bağıt, akit, mukavele, kontrat)

Bir sözleşme yapmak niyetinde olan kişilerin, bazı hususları göz önünde bulundurmaları gerekir. Sözleşme hazırlanırken dikkate alınması gereken en önemli husus, sözleşmenin, tarafların isteklerini tam olarak yansıtması ve mümkün olduğu ölçüde ileride taraflar arasında uyuşmazlığa yer vermeyecek biçimde kaleme alınmasıdır. Ayrıca, sözleşmenin uyuşmazlık çıktığı durumlarda da taraflar arasındaki uyuşmazlığı gidermeye ve en azından asgariye indirmeye yönelik hükümleri kapsaması gereklidir.

Bir sözleşmenin yapılması için öncelikle o sözleşmeyi yapmak isteyen kişilerin karşılıklı olarak sözleşme yapma iradelerini ortaya koymaları gerekir. Taraflar bu iradelerini fiilen bir araya gelerek ortaya koyabilecekleri gibi, farklı yollarla da ifade edebilirler. Örneğin, iki farklı şehirde bulunan taraflar noterler aracılığı ile sözleşme yapabilirler. Tarafların karşılıklı istek ve iradelerini beyan ettikleri bu aşamada dikkat edilmesi gereken husus, tarafların bireysel olarak sözleşme yapmakla ne istediklerini ve hangi amaçla o sözleşmeyi yaptıklarını bilmeleridir. Bundan başka tarafların sözleşmeye ilişkin istek ve amaçlarının birbirleriyle uyumlu olması, yani iradelerin aynı amaca yönelmiş olması gerekir (Görsel 4.1).

Görsel 4.1: Sözleşmede Tarafların Bir Araya Gelerek Anlaşması

Tarafların, sözleşmenin ilgili olan hukuk dalını saptamak ve eğer mevcutsa sözleşmeyi doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren hukuki düzenlemeleri, yargı kararlarını bulmaları ve genel olarak sözleşmenin hukuki çerçevesini belirlemeleri gerekir. Taraflar sözleşmeyi bütünüyle ele alıp bir değerlendirme yapmalı ve bir taslak hazırlamalıdır.

Sözleşme özgürlüğü, kişilerin diledikleri sözleşmeyi geçerli olarak yapabilmek hususunda sahip oldukları özgürlük olarak tanımlanır. Hukukumuzda sözleşme özgürlüğü ilkesinin bir görünümü olarak şekil serbestisi ilkesi geçerlidir. Borçlar Kanunumuzun 11/I maddesinde *Akdin sıhhati kanunda sarahat (açık) olmadıkça hiçbir şekle tabi değildir.* denilmek suretiyle bu ilke açıkça belirtilmiştir. Yargılama usulüne ilişkin kanunumuza göre, bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı (açıkça söyleme) ve itfası (ödemenin bir zaman sonunda sıfırlanması) amacıyla yapılan hukuki işlemlerin yapıldıkları zamanki miktar veya değeri belli bir miktarı geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir. Bu sebeple aralarında uyuşmazlık çıktığı takdirde ispat kolaylığı sağlamak ve tarafların hak kaybına uğramasını engellemek için sözleşmelerin yazılı şekilde yapılması uygun olur.

Bilgi Kutusu

"Anayasa, her şeyden önce bütün vatandaşların uymak zorunda olduğu bir toplum sözleşmesidir."

Necati Cumalı

Sözleşme, belirli bir hukuki sonucu doğurmaya yönelik, karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarından oluşan hukuki bir işlemdir.

1.1. Sözleşmelerin Özellikleri

- Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.
- Temelde iki taraf arasında, her ikisinin de belirli eylemlerde bulunmaları için yasal bir yükümlülük oluşturan bir anlaşmadır.
- Tarafların her biri, yasal olarak ödeme yapmak ya da mal teslim etmek gibi belirli görevleri yerine getirmekle yükümlüdür.
- Sözleşmeler insanlar arasındaki vaat gibidir. İki ya da daha fazla kişi ya da kuruluş arasında belirli işleri yapmak için bir anlaşmadır.
- Sözleşme taraflardan oluşmaktadır. Sözleşme yapmayı kabul eden her kişi ya da kuruluşa **taraf** denir.
- Bir sözleşme arsa, mal satışı veya hizmetlerin sağlanması dâhil olmak üzere çeşitli işlemler için kullanılabilir.
- Sözleşmeler sözlü veya yazılı olabilir. En ideal sözleşme şekli, kâğıda yazılan ve taraflarca imzalanan sözleşmedir.

Bir anlaşmanın bir mahkemede bağlayıcı olması için sözleşmenin aşağıdaki unsurları içermesi gereklidir:

Karşılıklı Onay: Taraflardan her biri, sözleşmenin konusuyla ilgili ortak bir anlayışa sahip olmalıdır.

Teklif ve Kabul: Taraflardan biri, bir sözleşmeye bağlı olma niyetini açıkça bildirerek bir teklifte bulunmalıdır. Aynı şekilde karşı taraf da kabullerini açık bir şekilde ortaya koymak zorundadır.

Göz Önünde Bulundurulması Gereken Husus: Anlaşmanın bağlayıcı olması için, her iki tarafın karşılıklı olarak değerli bir şey alışverişinde bulunduğu durumdur. Dikkate alınması gereken 1 ₺ vermek gibi bir formalite olabilir. Bazen sözleşmeler, yalnızca bir tarafın dikkate aldığı tek taraflı bir sözle uygulanabilir.

Bir sözleşmenin kurulabilmesi için, tarafların karşılıklı irade beyanlarının birbirine uygun olması gerekir. Bir sözleşmede tarafların karşılıklı menfaatleri bulunur.

Örneğin, *herhangi bir malı satın alırken yapılan iş, sözlü bir sözleşmedir. Alıcı mala karşılık bir fiyat önerir ve satıcı bu öneriyi kabul ederse parayı alıp malı teslim eder. Bu durumda sözleşme yapılmış ve sözleşme koşulları yerine getirilmiştir.*

Bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için, tarafların sözleşmeyi serbest buyrukları ile bilinçli olarak yapmaları gereklidir. Taraflardan birinin zorlanması (cebir), korkutulması (tehdit) ya da aldatılması (hile) yoluyla yapılan sözleşmeler öğrenildiği andan itibaren 1 yıl, korku (ikrah) durumunda ise bu durumun ortadan kalktığı andan itibaren 1 yıl içinde kişi iptal davası açabilir. Yasalara göre akıl hastaları, ergin olmayanlar sözleşme yapamaz. Bu gibi durumlarda ise sözleşme yapılsa dahi geçersizdir.

Sözleşmenin taraflarından biri, sözleşmede belirtilmiş olan yükümlülüklerini yerine getirmezse karşı taraf mahkemeye başvurabilir. Mahkeme, haksız tarafı yükümlülüğünü yerine getirmeye zorlar ya da sözleşmeye uyulmamasından doğan zararın ödenmesine karar verir. Tazminat adı verilen bu ödemeye karar verilmesi için, zarar gören taraf zararını kanıtlamalıdır.

1.2. Sözleşme Özgürlüğü

Bireylerin, özel borç ilişkilerini, hukuk düzeninin sınırları içinde yapacakları sözleşmelerle özgürce düzenleme yetkisine **sözleşme özgürlüğü** denir.

Sözleşme özgürlüğünün ilkeleri;

- Sözleşme yapma,
- Sözleşmenin diğer tarafını seçme,
- Sözleşmenin içeriğini düzenleme,
- Sözleşmenin şeklini seçme,
- Sözleşmenin içeriğini değiştirme,
- Sözleşmeyi ortadan kaldırma özgürlükleridir.

1.3. Sözleşmelerin Geçerlilik Kuralları

Yazılı olarak yapılan bir sözleşmenin incelenmesi sırasında sorulması gereken sorular şunlardır:

- Sözleşmenin yeteri kadar açık ve anlaşılır olup olmadığı,
- Sözleşmede yazım kurallarına uyulup uyulmadığı,
- Sözleşmenin bir sözleşmede bulunması gereken tüm hususları kapsayıp kapsamadığı,
- Sözleşmede gereksiz ayrıntıdan kaçınılıp kaçınılmadığı,

- Sözleşmenin bir bütünlük teşkil edip etmediği,
- Sözleşmenin ilgili yasal hüküm ve kavramlara uygun olup olmadığı,
- Sözleşmede tarafların istek ve amaçlarının yeterince gözetilip gözetilmediği,
- Sözleşmede tarafların hak ve yükümlülüklerinin tam olarak ifade edilip edilmediği.

Bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için bazı şartları taşıyor olması gerekir. Genel olarak bu şartlar aşağıdaki gibidir:

- Ehliyete aykırı bir durumun olmaması
- Hukuka ve ahlaka aykırı olmaması
- İmkânsız olmaması
- Karşılıklı uygun irade açıklamalarının bulunması
- Şekle aykırı olmaması

1.4. Sözleşmede Şekil

Bir sözleşmenin ortaya çıkması için karşılıklı ve uygun irade açıklamaları gerekmektedir. Bu durumda iradelerini hangi vasıtalarla açıklayacakları, oldukça önemli bir husustur. İradenin açıklama araçlarına ise **şekil** denir.

Sözleşmelerde şekil aşağıdaki gibi sınıflandırılır:

- **Kanuni şekil,** bir sözleşmenin geçerli biçimde doğması için tarafların iradelerini açıklama şeklinin bizzat kanun tarafından belirlenmiş olmasıdır.
- **İradi şekil,** kanunun şekle tabi tutmayıp sözleşme şeklini tarafların kendi iradelerine bırakmış olmasıdır. Taraflar diledikleri şekilde sözleşme yapabilirler.
- **Geçerlilik şekli,** bir sözleşmenin kanunda belirtilen şekilde yapılmadıkça geçerlilik kazanamamasıdır. Sözleşmenin sıhhatli olma şartıdır.
- **İspat şekli,** sözleşmenin hukuken geçerli bir varlığının bulunması açısından tereddütün olmadığı ancak sözleşmenin varlığının ispat edilebilmesi amacıyla tercih edilen şekildir.
- **Sözlü şekil,** iradenin söz ile açıklanmasıdır. Sözlü vasiyetname ve evlenme sözleşmesi önemli iki örneğidir.
- **Yazılı şekil,** sözleşmenin kurulması için gereken irade açıklamalarının yazıya dökülmesiyle ortaya çıkan şekildir.

ETKİNLİK

Sözleşme kavramı ile ilgili sunum yapınız.

Bilgi Kutusu

Borçlar Kanunu'nun 14. Maddesi

1. İmzalı bir mektup
2. Asılları borç altına girenlerce imzalanmış telgraf
3. Teyit edilmiş olmaları kaydıyla faks veya buna benzer iletişim araçları
4. Güvenli elektronik imza ile gönderilip saklanabilen metinler de yazılı şekil yerine geçer, diyerek yazılı şeklin kapsamını genişletmiştir.

2. SÖZLEŞME ÇEŞİTLERİ

Hazırlanıyorum

Kişiler arasında yapılan sözleşmeler neden önemlidir?

Kavramlar: Sözleşme

Sözleşmeler konuları ve amaçları bakımından çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Sözleşme çeşitleri aşağıdaki gibi sayılabilir:

- Mülkiyetin hakkını geçirmeye yönelik sözleşmeler (satım, trampa, bağışlama vb.)
- Kullandırmaya yönelik sözleşmeler (kira sözleşmesi, karz sözleşmesi)
- İş görme sözleşmeleri (hizmet, istisna, yayın, vekâlet vb.)
- Teminat sözleşmeleri (kefalet sözleşmeleri)
- Kanunlarda düzenlenmemiş sözleşmeler (bileşik ve karma sözleşmeler vb.)

Şekil 4.1: Sözleşme Çeşitleri

Bilgi Kutusu

Yapılan son değişiklikle artık iadeli taahhütlü mektup şart değildir, imzalı mektup yeterli olmaktadır. Cep telefonundan gelen ve gönderilen SMS (kısa mesaj) yazılı şekil değildir.

ETKİNLİK

Sözleşme çeşitleri ile ilgili şema hazırlayınız. Sınıf panosuna asınız.

3. MÜLKİYET HAKKINI GEÇİRMEYE YÖNELİK SÖZLEŞMELER

Hazırlanıyorum

Günlük yaşamımızda çok sık kullandığımız sözleşme çeşitleri nelerdir?

Kavramlar: Mülkiyet, Mülkiyet Hakkı

Bir malın veya hakkın mülkiyetinin kesin olarak karşı tarafa geçirilmesi amacıyla yapılan sözleşmelerdir. Bu sebeple bu sözleşmeler birer borçlandırma "taahhüt" işlemi olup mülkiyet hakkının devri borcunu doğurur. Bu borcun ifası için menkullerde teslime, gayrimenkullerde tapu sicilinde tescilin yapılmasına ihtiyaç vardır. Örneğin, Hakan mülkiyeti kendisine ait olan arabayı Hasan'a satarken Hakan'a düşen edim Hasan'a arabayı teslim etmek yani mülkiyeti Hasan'a vermektir. Demek ki satım sözleşmesi mülkiyet hakkını geçirmeye yönelik bir sözleşme türüdür. Mülkiyet hakkını geçirmeye yönelik sözleşmeler 3'e ayrılır (Şekil 4.2).

Şekil 4.2: Mülkiyet Hakkını Geçirmeye Yönelik Sözleşmeler

Mülkiyetin devri karşılığında paranın teslimi söz konusu olan sözleşmelere **satış sözleşmesi** (Görsel 4.2), paranın dışında farklı bir şey, başka deyişle bir malın teslimi söz konusu ise bu sözleşmelere **trampa sözleşmesi** adı verilmektedir.

Mal veya hakkın devri, bazı hâllerde bir karşılık olmaksızın da karşı tarafa kesin olarak geçirilebilir. Bu tür, taraflardan birine yükümlülük getiren mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmelere **bağışlama sözleşmesi** denir.

Görsel 4.2: Mülkiyet Devir Borcu Doğuran Sözleşme

3.1. Satış Sözleşmesi

Satış, satıcı ile alıcı arasında malın alıcıya verilmesi, alıcının da bedeli ödemesi yoluyla yapılan işlemdir. **Satış sözleşmesi** de satış işlemini düzenleyen sözleşme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Satış sözleşmesi ile aksi kararlaştırılmadıkça satıcı da alıcı da aynı anda borçlarını ifa etmekle yükümlüdürler. Borcunu ifa etmeyen satıcı, alıcının borcun ifa edilmemesinden kaynaklı zararını gidermekle yükümlü tutulacaktır.

Satış sözleşmesi taşınır (bir yerden başka bir yere götürülebilen, taşınabilen mal, para, hisse senedi) ve taşınmaz (bir yerden başka bir yere götürülemeyen, taşınabilir olmayan tarla, ev gibi mal) satışı olarak 2'ye ayrılır.

ALIM SATIM SÖZLEŞMESİ

CİNSİ	:
İLİ	:
İLÇESİ	:
MAHALLESİ	:
SOKAĞI	:
KAPI NO	:
PAFTA NO	:
ADA NO	:
PARSEL NO	:

ALICI .....ile SATICI .....yukarıda kayıtlı emlakin aşağıda belirlenen koşullarda satılması için anlaşmışlardır.

1. SATICI, sahibi bulunduğu yukarıda kayıtlı emlakini (yıllık brüt stopaj dâhil) .... ₺'den satmayı kabul etmiştir.
2. Satış bedeline mahsuben, alıcıdan ..... ₺ kapora alınmıştır.
3. Satış bedelinin .....₺'si peşin, geri kalanı da .....sürede taksitlerle ödenecektir.
4. Satıcı/kiralayan, alım/kiralama işlemlerinin başlatılması amacıyla alıcı/kiracıdan kapora talep edebilir. Söz konusu kapora, işlemler tamamlanıncaya kadar satıcı/kiralayan tarafından muhafaza edilir. İşlemlerin başlatılmasından sonra alıcı/kiracı vazgeçerse, kapora ve yapılan diğer masraflar satıcı/kiralayan tarafından alıcı/kiracıya geri ödenmez. Satıcı/ Kiralayan tarafından yapılan ve kapora tutarı üzerinde kalan masraflar ile menfi ve müspet zararlar alıcı/kiracı tarafından karşılanır.
5. Alıcı ve satıcı, kendilerine bu sözleşmeyi sağlayan emlak komisyoncusuna sözleşmenin imzasından itibaren, gerçek satış bedeli üzerinden % .....+KDV tutarında hizmet ücreti ödemeyi kabul ederler.
6. Anlaşmazlık hâlinde haksız olan taraf, bu sözleşmede yazılı tazminatlarla birlikte diğer tarafın maruz kalacağı her türlü zarar, ziyan, mahkeme ve icra masrafları ile vekâlet ücretini de ödeyecektir.
7. Bu sözleşmenin uygulanmasından doğacak her türlü uyuşmazlığın giderilmesinde ..... mahkemeleri ve icra daireleri yetkilidir...../ ...../2020

ALICI	SORUMLU EMLAK DANIŞMANI	SATICI
İMZA	İMZA	İMZA

Alım Satım Sözleşmesi Örneği

3.2. Bağışlama Sözleşmesi

Mülkiyetin devri amacını güden sözleşmelerdendir. Bağışlama, tek taraflı ivazsız (karşılıksız) bir sözleşmedir. Sadece bağışlayan borç altına girmektedir. Bağışlama sözleşmesine, devri mümkün olan her türlü mal konu olabilir. Bir başka deyişle satım sözleşmesine konu olabilen her şey, bağışlama sözleşmesine de konu olabilir. Bağışlama sözleşmesi yapabilmek için bağışlayanın tam ehliyetli olması gerekirken bağışlananın sadece mümeyyiz (iyiyi, kötüyü, doğru ve yanlışı ayıran) olması yeterlidir. Çünkü bu sözleşmeyle borç altına giren, yalnızca bağışlayandır.

3.3. Trampa (Mal Değişimi) Sözleşmesi

Tarafların karşılıklı anlaşmaları sonucunda, mal ile malın veya hak ile hakkın değiştirileceğine dair yapılan sözleşmedir. *Mal değişim sözleşmesi, taraflardan birinin diğer tarafa bir veya birden çok şeyin zilyetlik ve mülkiyetini, diğer tarafın da karşı edim olarak başka bir veya birden çok şeyin zilyetlik ve mülkiyetini devretmeyi üstlendiği sözleşmedir.* (TBK 282. Madde).

Trampada mal bedeli yoktur. Sözleşmeye konu olan malların az çok eşit değerde olması gerekmektedir. Şayet takas edilen şeyler arasında değer farkı mevcut ise fazla değerde olanı alan taraf diğer tarafa bir miktar para ödemek zorunda kalır ki böyle bir durumda yapılan hukuki muamele trampa sözleşmesi değil, bileşik sözleşme niteliği gösterir.

Gerçek ve tüzel kişilerin tapuda kayıtlı olan gayrimenkullerini karşılıklı olarak birbirlerine devretmeleri işlemi trampaya örnektir.

ETKİNLİK

Sınıf panonuzu mülkiyet hakkını geçirmeye yönelik sözleşme örnekleri ile düzenleyiniz.

4. KULLANDIRMAYA YÖNELİK SÖZLEŞMELER

Hazırlanıyorum

Kullandırmaya yönelik sözleşmeler ve kullanım alanları ve çeşitleri nelerdir?

Kavramlar: Ariyet, Karz, Menkul, Gayrimenkul

Kullandırma borcu doğuran sözleşmelerin içeriği ve amacı, bir şeyin veya hakkın kullanılmasının devridir. Bu nedenle kullanılan şey kararlaştırılan süre sonunda iade edilecektir.

Bir şeyin bir süreliğine karşı tarafa karşılıklı ya da karşılıksız olarak devrini amaçlayan sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler sınıflandırılmaktadır. Bu kullandırma bir şey karşılığında ise **kira sözleşmesinden,** bir şey karşılığında değilse **kullanma ödüncü (ariyet)** veya **tüketim ödüncü (karz) sözleşmesinden** bahsedilir.

Kullandırmaya Yönelik Sözleşmeler 3'e ayrılır (Şekil 4.3).

Şekil 4.3: Kullandırmaya Yönelik Sözleşme Çeşitleri

4.1. Kira Sözleşmesi

Kiralama, en genel tanımıyla herhangi bir varlığın mülkiyetini devralmadan sadece kullanım hakkını belli bir süre için elde etmektir.

Mülk sahibi ile kiralayan kişi arasında düzenlenen sözleşmeye **kira sözleşmesi** denir. **Kira kontratı,** Türk Borçlar Kanunu'nun 29. maddesinde: *Kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme* şeklinde tanımlanır.

GAYRİMENKUL KİRA SÖZLEŞMESİ

Daire	:
Mahalle	:
Sokak	:
Numara	:
Kiralanan Şeyin Cinsi	:
Kiraya Verenin Adı - Soyadı	:
İkametgâh ve T.C. Kimlik No	:
Kiralayanın Adı -Soyadı	:
İkametgâh ve T.C. Kimlik No	:
Bir Yıllık Kira Karşılığı	:
Bir Aylık Kira Karşılığı	:
Kiranın Ne Şekilde Ödeneceği	:
Kira Süresi	:
Kiranın Başlangıç Tarihi	:
Kiralanan Şeyin Şimdiki Durumu	:
Kiralanan Şeyin Ne İçin Kullanılacağı	:
Kiralanan Şeyle İlgili Beyan	:

Kira Sözleşmesi Özel Hükümleri

1. Kiracı kiraladığı şeyi kendi malı gibi kullanmaya ve bozulmasına, evsaf meziyetlerini şöhret ve itibarını kaybetmesine meydan vermemeye mecburdur.
2. Kiralanan tahsis konut ise sadece aile bireyleri oturacaktır. Hiçbir şekilde üçüncü bir kişi ikamet eden

sıfatıyla geçici veya daimî surette kiralananda kalamaz; kiralanan iş yeri ise burada sadece kiracı, kararlaştırılan konuda faaliyet yürütecektir.

3. Kiralanan yerin su, elektrik, doğal gaz, yakıt masrafları, apartmanın aydınlatılması, temizlenmesi gibi nedenlerle doğacak apartman aidatları vb. giderler ile kapıcı parası kiracıya aittir.
4. Kiralanan malik tarafından satılığa çıkarılacak olursa; kiracı müşteri adaylarının kiralananı gezip görmelerine müsaade edecektir.
5. Kiracı kiraladığı şeyi ne hâlde buldu ise kiraya verene o hâlde teslim etmeye mecburdur.

Ancak kiralananda, giderilmesi kiraya verenin sorumluluğu kapsamında bulunan herhangi bir arıza veya hasar meydana gelirse, kiracı durumu kiraya verene yazılı olarak ihbar edecektir. İhbar yapmadan, kiracının kendiliğinden yapacağı harcamalardan kiraya veren sorumlu olmayacaktır. Kiracı kiraya verenin muvafakat çerçevesinde anlaşarak, kiralananda birtakım faydalı tadilat, tamirat ve dekorasyon yapabilir. Tahliye sırasında kiraya verenin seçimlik hakkı yapılan anlaşma ile sınırlı olacaktır.

6. Elektrik, su ve doğal gaz abonelikleri, sözleşmenin imzalanmasından itibaren …. Süre içinde işlemlerin takibi harcamaları yapma sorumluluğu kendilerine ait olmak üzere, kiracının kendi adına yaptıracaktır. Bundan başka kiracılar (konut kiralamasında), 15 gün içinde mahalle muhtarlığına kiralananda oturduklarına dair beyanname vererek gerekli kayıt işlemlerini yaptıracaklardır.
7. Kiracı, kiralanan gayrimenkulün kira bedeli üzerinden 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesi gereğince %20 oranında gelir vergisi tevkifatı yapacaklardır.
8. Kiralanan şeyin vergisi ve tamiri kiraya verene kullanılması için lazım gelen temizleme ıslah masrafları kiracıya aittir. Bu hususta âdete bakılır.
9. Kiracı bu kira sözleşmesinin ek 1 ve 2 belirtilen hususi şartlar baki kalmak şartı ile dönem sonunda kiralananı tahliye etmek isterlerse bu isteklerini dönem sonundan en az bir ay önce, kiraya verene yazılı olarak bildirecektir.
10. Bu sözleşmede yazılı bulunmayan hükümlere ihtiyaç duyulduğunda 6570 sayılı Kira Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu ve diğer yürürlükteki alakalı kanun ve Yargıtay kararları uygulanır.

Tarafların özgür rızaları tahtında tanzim ve imza olunan ve ….. maddeden ibaret "Özel hükümleri" içeren işbu sözleşme; iki suret olarak düzenlenmiş ve taraflara birer sureti verilmiştir.

Düzenleme Tarihi ……

KİRACI **KİRAYA VEREN**

Kira Sözleşmesi Örneği

4.2. Kullanma Ödüncü (Ariyet) Sözleşmesi

Türk Borçlar Kanunu'nda *Ödünç verenin bir şeyin karşılıksız olarak kullanılmasını ödünç alana bırakmayı ve ödünç alanın da o şeyi kullandıktan sonra geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.* şeklinde **kullanım ödüncü** sözleşmesinin tanımı yapılmaktadır.

Ödünç sözleşmesinin konusu taşınır, taşınmaz şeyler olabileceği gibi bir hakkın kullanılması dahi ödünç sözleşmesinin konusu olabilmektedir. Örneğin, bir patent hakkı veya marka hakkının kullanımı belli bir süre ödünç verilebilir. Galeride sergilenmek üzere bir resim ödünç verilebilir.

ÖDÜNÇ SÖZLEŞMESİ

Madde 1- Taraflar;

…… .. adresinde ikamet eden …… ile .... adresinde ikamet eden …… ..... arasında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun maddelerine istinaden karşılıklı sözleşmeyi yapar.

İşbu sözleşmede bundan sonra;

..... …… "ödünç veren",

..... …… "ödünç alan" olarak anılacaktır.

Madde 2- Konu;

…… .. il …… .ilçesi …… Mahallesi ……. Ada, ……. Parselde kayıtlı ……. bağımsız bölüm no.lu taşınmazın 10 YIL BEDELSİZ olarak verilmesinden.

Madde 3- Tarafların yükümlülükleri;

5 yıl daha oturmasını kabul etmektedir.

Ödünç alan, ödünç konusu taşınmazda ailesi ile birlikte oturacak, taşınmazı seçin her türlü dikkat ve özeni göstererek ve kesinlikle üçüncü kişilere kullandırmayacaktır.

Ödünç alan, ödünç konusu taşınmazın olağan bakım ve giderlerini karşılayacaktır. Ancak ödünç verenin yararına yapılan olağanüstü giderlerin sorumluluğu ödünç verene aittir.

Ödünç alan, ödünç konusu taşınmazı önceden bildirmek üzere kullanım süresinin bitiminden önce temizlenmelidir. Bu dava işbu sözleşme taşınmazın tarihte sona ermiş sayılır.

Ödünç alan, kullanım süresinin sonunda ödünç konusu taşınmazı ödünç seçtiğiniz tarihteki hâl ve durumu ile ödünç verene iade edilir.

…… -₺. Ödünç veren, kullanım süresinin bitiminden önce sözleşmeyi sonlandırırsa veya ödünç konusu taşınmazı ödünç alanın kullanım hakkını ortadan kaldıracak. Tutarında maddi tazminat ödeyecektir.

Madde 4- Uyuşmazlıklarda Yetkili Mahkeme ve İcra Daireleri;

Ankara Mahkemeleri ve İcra daireleri için yetkili uyuşmazlıklar.

İşbu sözleşme,… /… /…. Tarihinde iki nüsha olarak imzalanmış ve bir nüsha ödünç alana teslim edilmiş, ikinci nüsha ödünç verende kalmıştır.

Ödünç Alan **Ödünç Veren**

Kullanım Ödüncü Sözleşmesi Örneği

4.3. Tüketim Ödüncü (Karz) Sözleşmesi

Ödünç (Karz) sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nda **tüketim ödüncü sözleşmesi** adıyla düzenlenmiştir. Kanun'da yer alan tanım şu şekildedir: *Tüketim ödüncü sözleşmesi, ödünç verenin bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.*

ETKİNLİK

Kullandırmaya yönelik sözleşme çeşitleri ile ilgili sunum yapınız.

5. İŞ GÖRME AMACINA YÖNELİK SÖZLEŞMELER

Hazırlanıyorum

İş görme sözleşmesi deyince aklınıza neler geliyor? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: İş Görme, Hizmet Akdi, Vekâlet Akdi, İstisna Akdi, Neşir (Yayım) Akdi

İş görme borcu doğuran sözleşmelerde, taraflardan birinin borcu bir iş görmedir. O hâlde bir insan çalışması ve emeği biçimindeki insan faaliyeti, iş görme sözleşmelerinin konusunu ve amacını oluşturur. İnsan emeği harcanarak belirli bir işin görülmesi amacını taşırlar. Borçlar Kanunu'nda "hizmet akdi", "vekâlet akdi", "istisna akdi" ve "tellallık", "komisyon", "havale" ve "neşir (yayım) akdi" iş görme borcunu doğuran sözleşme türleridir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4: İş Görme Amacına Yönelik Sözleşme Türleri

5.1. Hizmet Sözleşmesi

Hizmet sözleşmesi, işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona, zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. İşçinin işverene bir hizmeti kısmi süreli olarak düzenli biçimde yerine getirmeyi üstlendiği sözleşmeler de hizmet sözleşmesidir.

Hizmet Sözleşmesinden Doğan Borçlar

a) İşçinin Borçları

İş Görme Borcu: İşçinin işverene karşı yükümlülüklerini yerine getirmesidir.

Özen ve Sadakat Borcu: İşçi, yüklendiği işi özenle yapmak ve işverenin haklı menfaatinin korunmasında sadakatle davranmak zorundadır. İşçi, hizmet ilişkisi devam ettiği sürece, sadakat borcuna aykırı olarak bir ücret karşılığında üçüncü kişiye hizmette bulunamaz ve özellikle kendi işvereni ile rekabete girişemez. İşçi, iş gördüğü sırada öğrendiği, özellikle üretim ve iş sırları gibi bilgileri, hizmet ilişkisinin devamı süresince kendi yararına kullanamaz veya başkalarına açıklayamaz. İşverenin haklı menfaatinin korunması için gerekli olduğu ölçüde işçi, hizmet ilişkisinin sona ermesinden sonra da sır saklamakla yükümlüdür.

İtaat Borcu: İşveren, işin görülmesi ve işçilerin iş yerindeki davranışlarıyla ilgili genel düzenlemeler yapabilir ve onlara özel talimat verebilir. İşçiler, bunlara dürüstlük kurallarının gerektirdiği ölçüde uymak zorundadırlar.

b) İşverenin Borçları

Ücret Ödeme: İşverenin işçiye emeğinin karşılığını vermesini ifade eder.

İşçinin Kişiliğinin Korunması ile İş Sağlığı ve Güvenliği Önlemlerini Alma: İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak, saygı göstermek, iş yerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla, özellikle işçilerin zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Ayrıca işveren, iş yerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür.

5.2. Eser (İstisna) Sözleşmesi

Türk Borçlar Kanunu'na göre **eser sözleşmesi,** yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir. Eser sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Yüklenici bir eser meydana getirmeyi üstlenirken iş sahibi de ücret ödemeyi vaat eder. Eser sözleşmesinin meydana gelmesi için, tarafların meydana getirilecek eser ve karşılığına ödenecek ücret konusunda anlaşmış olmaları gerekir.

Örneğin, bir elbise dikmesi karşılığında yüklenici terzi elbise dikmeyi; iş sahibi ise dikilen elbise karşılığında bedel ödemeyi borçlanmıştır. Eser sözleşmesinin kapsamına maddi bir eser olarak; bir mobilyanın yapılması, bilgisayarın onarılması, evin boyanması örnek verilebilirken; maddi olmayan esere de bir konser verilmesi, bir tiyatro gösterisi örnek olarak verilebilir.

5.3. Vekâlet Sözleşmesi

Türk Borçlar Kanunu'na göre **vekâlet sözleşmesi,** vekâlet veren ile vekil arasında akdedilen, vekilin vekâlet verenin menfaatine ve iradesine uygun bir sonuca yönelik iş görmeyi üstlendiği bir sözleşmedir. Vekâlet sözleşmesi, bir kişinin resmî işlemlerde kendi işini bir başkasının yapması için işi yapacak kişiye yetki tanıyan belgedir.

Kişiler, bir işin yönetimini, işlemin yapılmasını, bir hizmetin görülmesini hizmet sözleşmesiyle bağlı olmayan bir kimseye bırakabilirler. İşin yönetimini, yapılmasını, görülmesini başkasına bırakan ile bu işi görmeyi üzerine alan kişi arasındaki ilişki vekâlet sözleşmesidir. Vekâletname genel veya sınırlı yetkili olabilir. Türk Borçlar Kanunu'na göre vekâletname, iki taraflı bir sözleşmedir.

Vekâletin kapsamı, sözleşmede açıkça gösterilmemişse, görülecek işin niteliğine göre belirlenir. Vekâlet, özellikle vekilin üstlendiği işin görülmesi için gerekli hukuki işlemlerin yapılması yetkisini de kapsar. Vekil, özel olarak yetkili kılınmadıkça dava açamaz, sulh olamaz, hakeme başvuramaz, iflas, iflasın ertelenmesi ve iflas anlaşması (konkordato) talep edemez, kambiyo taahhüdünde bulunamaz, bağışlama yapamaz, kefil olamaz, taşınmazı devredemez ve bir hak ile sınırlandıramaz.

VEKÂLET SÖZLEŞMESİ

MADDE 1-

TARAFLAR:

Bir tarafta ……adresinde ikamet eden ……. ile diğer tarafta …… adresinde ticari faaliyetlerini yürüten …….. Şti. arasında aşağıdaki koşullarla bir vekâlet sözleşmesi yapılmıştır.

İşbu sözleşmede ;

…….. "vekil"

…….. Şti. "vekil eden" olarak anılacaktır.

MADDE 2-

KONU:

İşbu sözleşmenin konusu, vekilin, ……. kentine giderek, …… fabrikasından …….. adet …….. ve …….. adet ……..' yi, vekil eden adına ve hesabına satın alınmasına ilişkin sözleşmeyi yapması ve söz konusu eşyaları vekil edene getirmesidir.

MADDE 3-

TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

Vekil, ../…./20….. tarihinde ……..' e giderek, orada ….. gün kalacak ve ……. firması ile temaslarda bulunduktan sonra mümkün olan en uygun koşullarla, işbu vekâlet sözleşmesinde belirtilen malların alımına ilişkin satım sözleşmesini vekil eden adına ve hesabına yapacaktır. Vekil, alacağı …… eşyaların en iyi kalitede olmasına dikkat etmek ve vekil edenin tüm menfaatlerini gözetmekle yükümlüdür. Vekil, .../..../20….. tarihinde aldığı eşyalarla birlikte dönecek ve eşyaları vekil edene aynı gün teslim edecektir. Alınan malların tümü hassas malzemeden yapıldığı için vekil, bunları özenli bir şekilde taşımak/taşıtmak ve herhangi bir zarar görmelerini önleyecek her türlü tedbiri almak zorundadır. Vekil, mallarda meydana gelecek her türlü ziyan ve hasar dolayısıyla vekil edene karşı sorumludur.

Vekil eden, vekilin ……..' e gidiş-dönüş uçak biletini temin edecek, ……..' de kalacağı otel masrafları ile …… gün boyunca vekilin yapacağı yeme içme harcamalarını karşılayacaktır. Ayrıca vekil eden, vekilin tüm malları işbu sözleşmede belirtilen tarihte hasarsız olarak teslim etmesi durumunda vekile …… ₺. ücreti aynı gün ödeyecektir.

MADDE 4-

YETKİLİ MAHKEME:

İşbu sözleşmeden doğması muhtemel uyuşmazlıklar için ……. Mahkemeleri ve İcra Daireleri yetkili olacaktır.

İşbu sözleşme, ../…./20.... tarihinde ……..' da iki nüsha olarak imzalanmış ve bir nüsha vekile teslim edilmiş, ikinci nüsha vekil edende kalmıştır.

Vekil Eden	Vekil
(Adı-Soyadı- İmza)	(Adı-Soyadı- İmza)

Vekâlet Sözleşmesi Örneği

5.4. Emanet (Vedia) Sözleşmesi

Saklama sözleşmesi Borçlar Kanunu'nda şöyle tanımlanmaktadır: *Saklama sözleşmesi, saklayanın, saklatanın kendisine bıraktığı bir taşınırı güvenli bir yerde koruma altına almayı üstlendiği sözleşmedir.* Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sözleşmenin bir tarafı saklayan olup, saklatan tarafından kendisine teslim edilen taşınır malı güvenli bir yerde saklamayı üstlenmektedir.

Bir şeyi saklamak ve korumak üzere bırakanla onu teslim alan arasında kurulan hukuki ilişki emanet sözleşmesidir. Emanet sözleşmesi şekle bağlı değildir, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Saklama sözleşmesinin konusunu sadece taşınır mallar oluşturur. Emanet sözleşmesinde süre kararlaştırıldı ise emanet alan o süre bitmeden emaneti geri veremez. Fakat emanet veren, bu süreye bağlı olmadan, istediği zaman emaneti geri isteyebilir. Sözleşmede saklama süresi belirtilmediyse iki taraftan her biri, dilediği zaman sözleşmeyi bozabilir.

Örneğin, bir lokantaya girerken paltoların vestiyere bırakılması, saatin tamir amacıyla bir kimseye bırakılması hâllerinde durum böyledir.

5.5. Neşir (Yayım) Sözleşmesi

Yayım sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 487. maddesinde düzenlenmiştir. Madde uyarınca yayım sözleşmesi, bir fikir ve sanat eseri sahibinin veya halefinin, o eseri yayımlanmak üzere yayımcıya bırakmayı, yayımcının da onu çoğaltarak yayımlamayı üstlendiği sözleşmedir. Bu sözleşme, borç ilişkilerinden farklı ve özel nitelik taşıyan yazar hakkı (telif hakkı) ile ilgilidir. Yayım sözleşmesinin geçerliliği, yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlıdır.

Yayım sözleşmesi günümüzde yazarların, çizerlerin, edebiyat ve sanatla uğraşanların eserlerini kendilerine ve kamuya yararlı olacak şekilde ulaştırabilmeleri için ve bu ilişkiden doğacak sorunların önceden engellenmesi için yapılır.

ETKİNLİK

İş görme sözleşmeleri ile ilgili sunum yapınız.

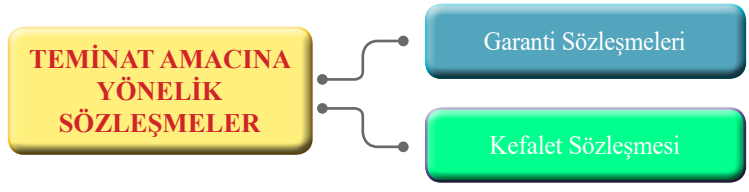
6. TEMİNAT AMACINA YÖNELİK SÖZLEŞMELER

Hazırlanıyorum

Kefalet-teminat sözleşmeleri hakkında neler biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: Kefalet, Teminat

Teminat amacına yönelik sözleşme türleri 2'ye ayrılır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5: Teminat Amacına Yönelik Sözleşme Türleri

6.1. Garanti Sözleşmesi

Garanti sözleşmeleri, alacaklı ve borçlu arasındaki temel borç ilişkisinden bağımsız olarak, garanti verenin, borçlunun edimi yerine getirmemesinden dolayı alacaklının uğradığı zararın tazminini üstlendiği sözleşmelerdir.

Örneğin, bir kira sözleşmesinde kiracının yanında bir başkası da kefil olarak değil, garantör olarak ayrı bir taahhütname ile garantör olmayı kabul ederse, alacaklının zararını üstlenmiş olur.

6.2. Kefalet Sözleşmesi

Kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmedir.

Kefalet sözleşmesi, mevcut ve geçerli bir borç için yapılabilir. Ancak, gelecekte doğacak veya koşula bağlı bir borç için de, bu borç doğduğunda veya koşul gerçekleştiğinde hüküm ifade etmek üzere kefalet sözleşmesi kurulabilir.

Yanılma veya ehliyetsizlik sebebiyle borçlunun sorumlu olmadığı bir borç için kişisel güvence veren kişi, yükümlülük altına girdiği sırada, sözleşmeyi sakatlayan eksikliği biliyorsa, kefaletle ilgili kanun hükümlerine göre sorumlu olur. Aynı kural, borçlu yönünden zaman aşımına uğramış bir borca kefil olan kişi hakkında da uygulanır.

Kefalet sözleşmesi, bir kişinin/borçlunun sözleşmeden doğan borcunu ödeyeceğini alacaklıya karşı garanti ettiği sözleşme olarak nitelendirilebilir. İlke olarak kefil, borçlunun ödeme gücünü veya bir borcun ifasını garanti eder.

……’nın …./…./20…. tarihli alım satım sözleşmesinden doğan …… ……’ya olan …….. ₺ (…… Türk Lirası) borcunu ödemediği ve kendisine karşı yapılan takiplerinin sonuçsuz kalması, bu borcun tahsil edilememesi hâlinde ayrıca bir mahkeme kararına gerek kalmaksızın yukarıda miktarı yazılı borcu kefil sıfatı ve sorumluluğu ile ödemeyi; bu konuda doğacak uyuşmazlıklar için …… mahkemeleri ve icra dairelerinin yetkisini kabul, beyan ve taahhüt ederim.

…./…./20…. Kefil İmza

Kefalet Sözleşmesi Örneği

Kefalet Sözleşmesinin Tarafları: Kefalet sözleşmesi, asıl borç ilişkisinden doğan alacaklı ile kefil arasında yapılmaktadır. Asıl borçlu, kefil ve alacaklı arasındaki kefalet sözleşmesinin bir tarafı olmaz. Esas borç ilişkisindeki borçlunun rızası veya bilgisi olmadan hatta karşı çıkmasına rağmen kefalet sözleşmesinin yapılması mümkündür. Ayrıca kefalet sözleşmesi için belirtilmesi gereken en önemli husus ise üçüncü kişi yararına da akdedilemeyecek olmasıdır.

ETKİNLİK

Sınıf panonuzu teminat sözleşmeleri ile düzenleyiniz.

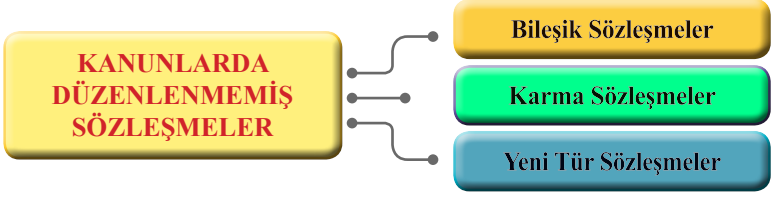
7. KANUNLARDA DÜZENLENMEMİŞ SÖZLEŞMELER

Hazırlanıyorum

Kanunlarda düzenlenmemiş sözleşmeler hakkında neler biliyorsunuz? Sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: Sözleşme

Kanunlarımız kişilere sözleşme özgürlüğünü tanımaktadır. Bu özgürlük kişilerin sözleşme yapıp yapmaması olduğu gibi yapılan sözleşmenin türünü seçme özgürlüğünü de içermektedir. Sözleşmenin konusu kanuna aykırı bir konu olmadığı ve taraflar aralarında anlaştığı sürece kişiler istedikleri sözleşmeyi yapabilirler. Yapılan bu sözleşmeler bazı durumlarda kanunlarda tarif edilen sözleşmelerden farklı olabileceği gibi birden fazla sözleşmenin bir araya gelmesiyle de yeni bir tür sözleşme ortaya çıkabilmektedir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6: Kanunlarda Düzenlenmemiş Sözleşme Türleri

7.1. Bileşik Sözleşmeler

Birbirinden bağımsız farklı tipteki birden çok sözleşmenin bir araya gelmesi ile ortaya çıkar. Cep telefonu ve telefon hattı için yapılan sözleşme ile satış ve abonelik (kullanım) sözleşmesi birbirinden bağımsız olarak tek sözleşme ile yapılmaktadır.

7.2. Karma Sözleşmeler

Birden fazla sözleşmede varlığı belirtilen unsurların, kanunda öngörülmemiş biçimde bir araya getirilmesiyle meydana getirilen sözleşmelerdir. Paket tur sözleşmeleri karma sözleşmelere örnek verilebilir. Bu tür sözleşmeler ile ulaşım, konaklama, rehberlik hizmetleri bir araya getirilerek taraflara borçlar yüklenmektedir.

7.3. Yeni Tür Sözleşmeler

Kendine özgü yapısı olan bu sözleşmeler mevcut sözleşme türlerinin ihtiyaçları karşılamaması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu sayede taraflar ihtiyaçlarını sözleşme içerisinde karşılıklı anlaşarak gidermişler ve ortaya yeni tür sözleşmeler çıkmıştır.

Sponsorluk, bayilik, kredi, Faktoring, Franchising (Frençayzing) ve Know How (nov hav) sözleşmeleri kendine özgü yapıları olan yeni tür sözleşmelerdir.

ETKİNLİK

Sınıf panonuzu kanunlarda düzenlenmemiş sözleşme örnekleri ile düzenleyiniz.

OKUMA METNİ

İki Küs Kardeşin Hikâyesi

Bir zamanlar, birbirine yakın iki çiftlikte yaşayan iki erkek kardeş vardı. Günlerden bir gün bu iki kardeş arasında bir anlaşmazlık çıktı. Bu anlaşmazlık, ayrılığa neden oldu. İki kardeş, tüm mal varlıklarını ayırdılar.

Bir sabah, bu iki kardeşten büyüğünün kapısına bir usta geldi. Elinde büyük bir marangoz çantası vardı. Ev sahibinden geçici bir iş istedi.

"Yapılacak ufak tefek bir işiniz varsa, size yardımcı olmak isterim." dedi.

"Evet, sana göre bir işim var." dedi ve küçük kardeşinin çiftliğini işaret etti.

"Şu derenin karşısındaki çiftlik benim küçük kardeşime aittir. Geçen haftaya dek benim çiftliğimle onun çiftliği arasında bir otlak vardı. Kardeşim buldozeriyle oraya ırmak bendi yaptı ve şimdi aramızda, otlak yerine, çiftliklerimizi birbirinden ayıran bir dere oluştu." dedi. İş isteyen adam sordu:

"Benden ne yapmamı istiyorsunuz?" Büyük kardeş:

"Kardeşim bunu, bana acı vermek için yapmış olabilir; fakat şimdi ben, onun yaptığından daha büyük bir şey yapacağım." dedi.

Ustayı aldı, ahırların olduğu yere götürdü ve duvarın dibinde yığılı duran kütükleri gösterdi.

"Senden, bu kütükleri kullanarak, iki çiftlik arasında üç metre yükseklikte bir çit yapmanı istiyorum. Bana öyle bir çit yap ki, gözlerim kardeşimin çiftliğini görmesin." dedi. Usta ile aralarında bir sözleşme imzaladılar. Usta:

"Sanırım durumu anladım efendim." dedi. Büyük kardeş sözleşmede eksik olan malzemeleri almak için kasabaya gitti. Usta ise, sıkı bir çalışmayla akşam güneş batmadan işi bitirdi. Çiftlik sahibi büyük kardeş alışverişini tamamlayıp kasabadan döndü. Çiftliğe gelir gelmez gördü ki, karşısında sözleşmede yapılmasını istediği çit yoktu ama derenin bir yakasından öteki yakasına uzanan görkemli bir köprü vardı. Büyük kardeş, hâlâ geçmeyen şaşkınlığıyla bu köprüyü seyrederken karşıdan küçük kardeşinin geldiğini gördü. Kardeşi, kollarını iki yana açmış, köprünün karşı ucundan kendisine doğru yürüyordu:

"Benim sana karşı yaptığım bunca haksızlığa ve söylediğim bunca kötü söze karşın sen, bu köprüyü yaptırarak ne denli iyi ve büyük bir insan olduğunu gösterdin. Şimdi bir büyüklük daha yap ve sen de kollarını açarak bana gel." dedi ağabeyine.

Kardeşler, köprünün ortasında bir araya geldiler ve özlemle kucaklaştılar. Büyük kardeş bir ara arkasına baktığında, çantasını toplayıp oradan ayrılmakta olan ustayı gördü:

"Usta dur, gitme, bekle!" diye seslendi. "Sana çiftliğimde yaptıracağım birkaç iş daha var." dedi.

Usta gülümseyerek: "Ben buradaki işimi tamamladım evlat, gitmem gerek." dedi ve ekledi: "Yapmam gereken daha çok köprüler, daha çok bitirmem gereken sözleşmeler var." dedi.

http://www.oku.gen.tr/kopru-nedir/ (Düzenlenmiştir)

4. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Bir sözleşmenin ortaya çıkması için karşılıklı ve uygun irade açıklamaları gerekmektedir.
2. ( ) Sözleşme yapıldığı anda mülkiyet karşı tarafa geçmemiştir.
3. ( ) Taraflardan birine yükümlülük getiren mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmelere bağışlama sözleşmesi denir.
4. ( ) Alım, satıcı ile alıcı arasında malın alıcıya verilmesi, alıcının da bedeli ödemesi yoluyla yapılan işlemdir.
5. ( ) Trampada mal bedeli vardır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Geniş anlamda borç, alacaklı ve borçlu iki taraf arasında doğmuş veya kurulmuş olan hukuki bağa ……..denilmektedir.
7. …….. iki taraflı hukuksal, borçlandırıcı ve sağlar arası, şekle bağlı olmayan sebebe bağlı bir hukuksal işlemdir.
8. ……borcu doğuran sözleşmeler birer borçlandırma taahhüt işlemi olup yalnızca mülkiyet hakkının devri borcunu doğurur.
9. …… borcu doğuran sözleşmelerin konusu ve amacı, bir şeyin veya hakkın kullanılmasının devridir.
10. Borçlar Kanunu'nda hizmet akdi, vekâlet akdi, istisna akdi ve tellallık, komisyon, havale ve neşir (yayım) akdi birer ……..doğuran sözleşme türüdür.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıda verilenlerden hangisi, sözleşmenin unsurlarından değildir?

A) Sözleşme yapma
B) Sözleşmenin diğer tarafını seçme
C) Sözleşmenin şeklini seçme
D) Sözleşmenin içeriğini değiştirme
E) İradenin açıklanması

12. Aşağıda verilenlerden hangisi, sözleşmenin geçerlilik şartlarındandır?

A) Ehliyete aykırı bir durumun olmaması
B) Hukuka aykırı olması
C) Karşılıklı uygun irade açıklamalarının bulunmaması
D) Şekle aykırı olması
E) Ahlaka aykırı olması

13. Aşağıda verilen sözleşmelerden hangisi, mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmelerden değildir?

A) Satım Sözleşmesi B) Kira Sözleşmesi C) Trampa Sözleşmesi
D) Bağışlama Sözleşmesi E) Takas Sözleşmesi

14. Aşağıda verilen sözleşmelerden hangisi, kullandırma borcu doğuran sözleşmelerden değildir?

A) Ödünç Sözleşmesi
B) Tüketim Ödüncü Sözleşmesi
C) Finansal Kiralama Sözleşmesi
D) Satım Sözleşmesi
E) Neşir Sözleşmesi

15. Aşağıda verilen sözleşmelerden hangisi, iş görme borcu doğuran sözleşmelerden değildir?

A) Hizmet Sözleşmesi
B) Eser Sözleşmesi
C) Bağışlama Sözleşmesi
D) Yayım Sözleşmesi
E) Vekâlet Sözleşmesi

16. Aşağıda verilenlerden hangisi, satım akdinin unsurlarından biri değildir?

A) Satılan Mal B) Anlaşma C) Bağışlama D) Semen E) Değiştirme Taahhüdü

17. Aşağıda verilen sözleşmelerden hangisinin, tapu sicil memurunun önünde yapılması zorunludur?

A) Gayrimenkul Satım Sözleşmesi
B) Kira Sözleşmesi
C) Hizmet Sözleşmesi
D) Yayım Sözleşmesi
E) Tüketim Ödüncü Sözleşmesi

18. Aşağıda verilenlerden hangisi bir sözleşmenin sıhhatli olma şartını tanımlayan şekil türlerindendir?

A) Kanuni Şekil B) Geçerlilik Şekli C) Sözlü Şekil D) İspat Şekli E) İradi Şekil

19. Aşağıda verilenlerden hangisi bir anlaşmanın mahkemede bağlayıcı olması için sözleşmenin gereken unsurlarından değildir?

A) Karşılıklı Onay
B) Teklif
C) Kabul
D) Göz Önünde Bulundurulma
E) Bağışlama

20. Aşağıda verilenlerden hangisi bir fikir ve sanat eseri sahibinin veya halefinin, o eseri yayımlanmak üzere yayımcıya bırakmayı, yayımcının da onu çoğaltarak yayımlamayı üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmaktadır?

A) Emanet Sözleşmesi
B) Kira Sözleşmesi
C) Neşir Sözleşmesi
D) Ödünç Sözleşmesi
E) Takas Sözleşmesi

5. ÖĞRENME BİRİMİ

TİCARET HUKUKU

KONULAR

1. **TİCARET HUKUKU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR**
2. **ŞİRKETLER HUKUKU**

Bu öğrenme biriminde;

- Ticari işletme ve esnaf işletmesini,
- Ticari iş kavramını,
- Tacir ve tacir yardımcılarını,
- Ticaret unvanı, işletme adı ve marka kavramlarını,
- Ticari defterleri,
- Şirket türlerini

öğreneceksiniz.

1. TİCARET HUKUKU İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Hazırlanıyorum

Çevrenizde bulunan işletmeler nelerdir?

Kavramlar: Ticari İşletme, Esnaf İşletmesi, Ticari İş, Tacir, Tacir Yardımcısı, Ticaret Unvanı, İşletme Adı, Marka, Ticari Defter

Toplumsal yaşamın çok önemli bir bölümünü oluşturan ekonomik yaşam, hukuk düzeni açısından da son derece önemlidir. Ekonomik yaşamın düzenlenme ihtiyacı, ticaret hukukunun doğmasına vesile olmuştur. Ticari faaliyetleri düzenleyen hukuka **Ticaret Hukuku** denir. Ticaret Hukuku, Özel Hukuk'un dallarından biri olup Özel Hukuk'un diğer dalı olan Medeni Hukuk'la da yakından ilgilidir. Ticaret Hukuku; Ticari İşletme Hukuku, Şirketler Hukuku, Kıymetli Evrak Hukuku, Taşıma Hukuku, Deniz Ticareti Hukuku ve Sigorta Hukuku gibi dallara ayrılır ve bu dallarla ilgili düzenlemeler içerir.

1.1. Türk Ticaret Kanunu

Ticaret Hukuku'nun en temel kaynağı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'dur. Bu Kanun 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun uygulama alanı, bu Kanun'da sayılan ticari işlerdir.

Bilgi Kutusu

Kanunların güncel hâline *www.mevzuat.gov.tr* adresinden ulaşabilirsiniz.

Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümler ticari hükümdür. Mahkemeler, ticari işlere dair anlaşmazlıklarda Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümlere ve diğer kanunlardaki ticari işletmeleri ilgilendiren özel hükümlere göre karar verir. Kanunlarda bu anlaşmazlıklarla ilgili bir hüküm bulunmaması durumunda ise ticari örf ve âdetlere göre karar verirler.

1.2. Ticari İşletme

İşletme, girişimciler tarafından kazanç sağlamak amacıyla emek ve sermayenin bir organizasyon içerisinde bir araya getirilmesi olarak tanımlanabilir. *Ticari işletme ise, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir.* (TTK 11. Madde)

Bilgi Kutusu

Her ticari işletme aynı zamanda ekonomik anlamda bir işletmedir. Ancak ekonomik anlamda her işletme bir ticari işletme değildir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 11. maddesindeki tanıma göre, bir işletmenin ticari işletme sayılabilmesi için bazı şartları taşıması gerekir (Şekil 5.1). Bu şartlar; gelir sağlama hedefi, devamlılık, bağımsızlık ve esnaf işletmesi sınırlarını aşmaktır. Bu dört şartı taşıyan ticarethane, fabrika veya diğer işletmeler, ticari işletmeye örnek verilebilir.

Şekil 5.1: Ticari İşletme Olabilme Şartları

Gelir Sağlama Hedefi: Bir işletmenin ticari işletme olabilmesi için **gelir sağlama hedefi** olmalıdır. Örneğin, sosyal yardım amaçlı kurulan işletmeler, ticari işletme değildir.

Ticari işletmeler bazen kâr elde edemeyebilir, hatta zarar etmiş olabilir. Bu durum, işletmenin gelir sağlama hedefini ortadan kaldırmadığı için ticari işletme sıfatı taşımasına engel değildir.

Devamlılık: Bir işletmenin ticari işletme olabilmesi için, o işletmenin devamlı bir niteliğinin bulunması gerekir. Dolayısıyla tesadüfi olarak yapılan ticari faaliyetler, ticari işletme varlığına delil olamaz. Bazı işletmeler, işin doğası gereği sezonluk olarak çalışır. İşin doğası gereği sezonluk olarak çalışan bu işletmeler için devamlı olarak çalışmıyor denilemez. Örneğin, okul kantini eğitim-öğretim döneminde çalışır, okullar tatil olduğunda faaliyetine ara verir. Bir diğer örnek şöyle verilebilir: Bir kayak merkezi yaz sezonunda işin doğası gereği faaliyetine ara verip kış sezonuyla tekrar faaliyetine başlar. Örneklerde verilen durumlar, işin doğası gereği olduğu için işletmenin devamlılığına engel değildir. Bu işletmeler de diğer ticari işletme olabilme şartlarını taşımaları durumunda ticari işletme sıfatı kazanır.

Bağımsızlık: Bağımsızlık, ticari işletmenin faaliyetlerini yerine getirirken serbest hareket edebilmesini ifade eder. Bağımsız hareket edemeyen işletmeler, ticari işletme sıfatını alamaz. Örneğin, bankalar ticari işletmedir. Ancak banka şubeleri iç işlerinde banka merkezine bağlı olduklarından bağımsız hareket edemez. Bu sebeple banka şubelerine ticari işletme denilemez.

Esnaf İşletmesi Sınırlarını Aşmak: Hukukumuza göre **esnaf,** ister gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden ziyade bedenî çalışmasına dayanan ve geliri Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde belirtilen sınırı aşmayan, sanat veya ticaretle uğraşan kişi olarak tanımlanır. Bu tanımdaki kriterlere uyan terzi, mahalle berberi, mahalle kasabı gibi kişiler, esnaf kavramına örnek verilebilir.

1. ETKİNLİK

Çevrenizdeki işletmelerin ticari işletme şartını taşıyıp taşımadıklarını sınıfta tartışınız.

1.3. Ticari İş

1.3.1. Ticari İşin Kapsamı: Bir işin ticari iş ya da adi (normal) iş olduğunun ayrımının yapılması, Ticaret Hukuku açısından önemlidir. Ticari iş olmayan her iş, adi iştir. Adi işler genel hükümlere, ticari işler ise ticari hükümlere tabidir.

Ticari işler aşağıdaki gibi sayılabilir:

- Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen bütün hususlar ticari iştir. Türk Ticaret Kanunu'nda birçok hususta düzenleme vardır. Bunlara, çek-senet işlemleri, ticaret şirketi kurmak gibi işler örnek verilebilir.
- Bir ticari işletmeyi ilgilendiren işler ticari iştir. Örneğin, bir ticari işletmeye makine satın alınması bir ticari iştir.

Bilgi Kutusu

Bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişiye **gerçek kişi tacir** denir. Ayrıca ticaret şirketleri de tüzel kişi tacirdir.

- Tüzel kişi tacirlerin (A Kolektif Şirketi gibi) yaptığı bütün işler ticari iştir.
- Gerçek kişi tacirlerin yaptığı işler de kural olarak ticari iştir. Ancak bu durumun istisnaları vardır. Gerçek kişi tacir, bir işlemi yaptığı anda bu işlemin ticari işletmesi ile ilgili olmadığını açıkça beyan ederse bu iş, adi iş olarak değerlendirilir. Örneğin, bir gerçek kişi tacir, çocuğuna hediye olarak araba alırken bu durumu beyan etmesi hâlinde bu iş ticari iş sayılmaz. Ayrıca yapılan işin doğası gereği ticari olmadığı açık olan işler de adi iştir. Örneğin, tacirin evine giderken manavdan bir kilo meyve alması durumunda meyveyi evine aldığını beyan etmese de bu iş adi iştir.
- Taraflardan birisi için ticari iş niteliğindeki bir sözleşme, kanunlarda aksine bir hüküm yoksa diğer taraf için de ticari sayılır. Örneğin, bir memurun veya esnafın (tacir değildir) bir tacirle yapmış olduğu sözleşme, ticari iştir. Normalde bu iş, memur veya esnaf için ticari değildir. Ancak karşı taraf için ticari olduğundan bu iş her iki taraf için de ticari sayılır.

1.3.2. Ticari İşe Bağlanan Sonuçlar: Ticari işlerde ticari hükümler uygulanır. Ticari işlere bağlanan ticari hayata uygun birtakım kurallar vardır.

Ticari İşlerde Müteselsil Borçluluk Kuralı: Borç ilişkilerinde iki taraf bulunur. Bunlar, alacaklı taraf ve borçlu taraftır. Her iki tarafta bir kişi bulunabileceği gibi birden fazla kişi de bulunabilir. Alacaklı tarafın birden fazla olması hâlinde genel hükümler ticari işlere de uygulanır. Ancak borçlu tarafın birden fazla olması hâlinde müteselsil borçluluktan bahsedilebilir.

Ticari borçlarda, kanunda aksine bir hüküm yoksa veya taraflar kendi aralarında aksini kararlaştırmamışlarsa müteselsil (zincirleme) borç söz konusudur. Bu durumun amacı, ticari hayatta güven sağlanmasıdır. Adi işlerde ise tam tersi durum söz konusu olup müteselsil borçluluktan bahsedebilmek için tarafların bu durumu önceden kararlaştırmış olmaları gerekir.

Ticari İşlerde Faiz: Bir işin ticari iş olması hâlinde adi işe oranla faiz bakımından birtakım farklılıklar söz konusu olmaktadır.

Adi işlerde para alacakları söz konusu olduğunda, anapara faizi talep edebilmek için sözleşmede bu konuda hüküm olmak zorunda iken, ticari işlerde tüketim ödüncü sözleşmelerinde böyle bir hüküm olmasa bile alacaklı faiz isteyebilir.

Ticari işlerde adi işlerdekinden daha yüksek oranda temerrüt (gecikme) faizi istenebilir. Adi işlerde bileşik faiz, yani faize de faiz uygulanabilmesi yasakken, ticari işlerde istisnai hâllerde de olsa bileşik faiz yürütülebilir. Bu istisnaya, cari hesap sözleşmeleri örnek verilebilir.

Ticari İşlerde Zaman Aşımı: Ticari işlerde ortaya çıkan duruma göre çeşitli zaman aşımları söz konusudur. Türk Ticaret Kanunu'nda genel bir zaman aşımı yerine konuya göre değişen zaman aşımı süreleri belirlenmiştir. Taraflar, aralarında yaptıkları sözleşmelerde kanunda belirlenen bu zaman aşımı sürelerini değiştiremezler.

2. ETKİNLİK

Çevrenizdeki işletmelerin yaptıkları işlerin ticari olup olmadığını sınıfta tartışınız.

1.4. Tacir

Tacir sıfatı gerçek kişiler ve tüzel kişiler açısından ayrı ayrı incelenebilir.

1.4.1. Gerçek Kişilerde Tacir Sıfatı: Türk Ticaret Kanunu'nun 12. maddesine göre, bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişiye **tacir** denir. Yani bir gerçek kişinin tacir sıfatına sahip olabilmesi için üç şart sayılabilir. Bunlar; bir ticari işletmenin bulunması, bu ticari işletmenin faaliyette olması ve bu ticari işletmeyi gerçek kişinin kısmen de olsa kendi adına işletmesidir (Görsel 5.1).

Görsel 5.1: Tacir

Hukuken tacir tanımına birebir uymayan gerçek kişiler de iki başlık altında ele alınabilir:

Tacir gibi kabul edilen kişiler: Tacir tanımına birebir uymayan bu kişiler, Türk Ticaret Kanunu'na göre tacir sayılırlar.

Tacir gibi sayılanlar şunlardır:

- Türk Ticaret Kanunu'nun 12. maddesine göre bir ticari işletmeyi kurup açtığını; sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile **tacir sayılır**. Bir işletmeyi resmî olarak kurmuş ve ilan etmiş, ancak **fiilen işletme faaliyetine başlamamış kişiler** tacir tanımına uymadığından **tacir sayılanlar** grubuna girer.
- Kanunen ticaretle uğraşması yasak olan kişiler (örneğin, devlet memurları) bu yasağa rağmen ticari işletme işletirse bu kişiler de tacir sayılır. Ancak bu kişilerin yasağa uymamalarından kaynaklanan sorumlulukları devam eder. Örneğin, bir devlet memurunun bu yasağa rağmen ticari işletme faaliyetinde bulunduğunun tespiti hâlinde, hakkında disiplin soruşturması başlatılır.
- Bir şekilde bir ticari işletmenin sahibi olan küçük veya kısıtlılar, hukuken işletmeyi kendileri çalıştıramayacakları için, bu kişilerin kanuni temsilcileri tacir sayılmazlar. Bu küçük veya kısıtlının kendisi tacir sayılır. Örneğin, tacir Songül'ün ölümü üzerine işletmesi 9 yaşındaki oğlu Mustafa'ya kalmıştır. Burada Mustafa tacir tanımına uymadığından **tacir sayılır**.

Tacir gibi sorumlu olan kişiler: Bu kişiler tacir olmadıkları gibi tacir de sayılmazlar, ancak hukuken tacir gibi sorumlu olurlar. Örneğin, tacir sayılan küçük veya kısıtlının kanuni temsilcisi tacir değildir, ancak tacir gibi sorumlu olur; çünkü tacir sayılan adına onun hukuki işlemlerini bu kişiler yapmakta olduğundan tacir gibi sorumlu tutulurlar. Başka bir örnek şöyle verilebilir: Bir ticari işletmesi olmadığı hâlde varmış gibi hareket ederek insanları kandıran ve ticari iş yapan birisi, kanunen tacir olmasa da hukuken tacir gibi sorumlu olur. Tacir gibi sorumlu olanlar, tacir olmanın verdiği yetkileri kullanamazlar. Tacir olmanın getirdiği yasal sorumluluk ve yaptırımlara katlanmak zorundadırlar.

1.4.2. Tüzel Kişilerde Tacir Sıfatı: Türk Ticaret Kanunu'nun 16. maddesine göre şunlar tüzel kişi tacir sayılır:

Ticaret şirketleri: Kolektif şirket, komandit şirket, limitet şirket, anonim şirket ve kooperatiflerdir.

Amacına ulaşmak için ticari bir işletme işleten vakıf ve dernekler: Amacına ulaşmak için bir restoran işleten avcılar derneği örnek verilebilir. Ancak Türk Kızılay'ı gibi kamuya yararlı statüsü olan dernekler amacına ulaşmak için bir işletme işletse bile tacir sayılmazlar. Tacir olmanın en önemli sonuçlarından birisi iflasa tabi olmaktır. Örneğin, Türk Kızılay Derneği maden suyu işletmeciliği yapmasına rağmen tacir değildir. Burada amaç, kamuya yararlı derneklerin iflas etmesini önlemektir. Ayrıca gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan, işletme işleten vakıflar da tacir sayılmaz.

Kamu tüzel kişileri tarafından özel hukuk hükümlerine göre ticari bir şekilde işletilmek üzere kurulan kurum ve kuruluşlar: Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, belediyelerin halk ekmek fabrikaları bunlara örnek verilebilir.

1.5. Tacir Yardımcıları

Ticari işletmeler genellikle geniş bir çalışma alanına sahip olduğundan tacirin, işlerini tek başına yürütmesi zordur. Bundan dolayı tacir, işletme faaliyetlerini yerine getirirken başka kişilerin emek ve mesailerine ihtiyaç duyar. Tacirin emek ve mesailerinden yararlandığı ve kendisinin atamış olduğu bu kişilere **tacir yardımcıları** denir.

Tacir yardımcıları, bağımlı ve bağımsız tacir yardımcıları olarak ikiye ayrılır:

1.5.1. Bağımlı Tacir Yardımcıları: Tacirin emir ve gözetiminde özellikle tacirin iş yerinde çalışan tacir yardımcıları, **bağımlı tacir yardımcıları**dır. Bağımlı tacir yardımcılarından bazılarının taciri temsil yetkisi bulunmamaktadır. Örneğin, bir işletmenin temizlikçisinin veya bir restoranın aşçısının işletmeyi temsil yetkisi yoktur. Temsil yetkisi olan bağımlı tacir yardımcıları; ticari temsilci, ticari vekil ve pazarlamacıdır. Ticari temsilci, ticari vekil ve pazarlamacı Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Ticari Temsilci: Ticari işletmenin sahibi tarafından kendisini temsil etmesi için açık veya örtülü olarak yetki verilen bağımlı tacir yardımcısı olup tacir yardımcıları arasında en geniş yetkiye sahip olan kişidir. Bu yetki, işletmeyi yönetme ve işletmeye ilişkin işlemlerde ticaret unvanı altında gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamaktadır.

Ticari temsilci, işletmenin amacına uygun her türlü işlemi yapma yetkisine sahiptir. Örneğin, işletmeye mal alıp satabilir, taciri mahkemede temsil edebilir, tacir adına kefil olabilir, işçilerle hizmet sözleşmesi yapabilir.

Bir ticari işletmenin işlerini yönetmek için atanan ticari temsilci, işletme sahibi gerçek kişi ise bu kişi tarafından atanır. İşletmenin sahibi tüzel kişi ise tüzel kişiliğin yetkili organı tarafından atanır. Ticari temsilcinin yetkisi, kendisinin azledilmesi veya istifa etmesi, ölümü veya fiil ehliyetini kaybetmesi, işletmenin başka birine devri, tacirin iflas etmesi veya işletmenin tüzel kişiliğinin bitmesi hâllerinde sona erer.

Ticari Vekil: Ticari işletme sahibi ya da ticari temsilci tarafından, işletmeyi yönetmek ve bazı işlerini yürütmek için yetkili kılınan kişidir. Ticari vekile ticari temsilcilik yetkisi verilmez. Ticari vekilin temsil yetkisi, ticari temsilciye oranla daha kısıtlıdır. Ticari vekilin yetkileri, işletmenin bütün işlerini kapsayamaz. Ticari vekile bir fabrikanın müdürü, bir mağazanın satış elemanı, tezgâhtarı veya kasiyer örnek olarak verilebilir.

Pazarlamacı: Bir tür ticari vekildir. Pazarlamacı, işletmenin faaliyet alanını genişletmek amacıyla atanır. Türk Borçlar Kanunu'na göre pazarlamacı, işvereni temsilen işletme dışında her türlü işlemin yapılmasına aracılık etmeyi ve varsa bir yazılı anlaşma, bu anlaşmada belirtilen işleri belirli bir ücret karşılığında yapmayı üstlenir. Pazarlamacı, yazılı anlaşma olmadıkça sadece işlemlere aracılık yapma konusunda yetkilidir. Eğer işlem yapmaya yazılı olarak yetkilendirilirse işlemin gerçekleştirilmesi için gereken tüm olağan işlemleri yapabilir. Kendisine özel yetki verilmedikçe müşterilerden tahsilat yapamaz ve ödeme günlerini de değiştiremez.

1.5.2. Bağımsız Tacir Yardımcıları: Tacirin emir ve gözetiminde çalışmayan ve genelde ayrı bir işletmesi olan tacir yardımcılarına **bağımsız tacir yardımcısı** denir. Bağımsız tacir yardımcıları; komisyoncu, acente ve simsar olarak sıralanabilir. Acente, taciri temsile yetkili iken; komisyoncu, taciri dolaylı temsile yetkilidir. Simsarın ise temsil yetkisi bulunmamaktadır.

Acente: bir sözleşmeye dayalı, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinmiş kimseye denir. Acente; ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip değildir. Acenteler taciri temsil etmeye yetkilidir. Acenteler gerçek veya tüzel kişilerden oluşabilir.

Tacir, kendi ekonomik faaliyetini başka coğrafi bölgelere yaymak isteyebilir. Bunun için şube açabilir ancak şube açması durumunda şubenin masraflarına kendisinin katlanması gerekir. Bu sebeple acentelik uygun bir alternatiftir; çünkü acente, tacire peşin bir külfet getirmez. Eğer acentenin faaliyetlerinden ekonomik anlamda olumlu sonuç çıkarsa acenteye ödeme yapılır.

Simsar (Tellal): Ticari işlerde bazen sözleşme ilişkisine girmek isteyen tarafların farklı yerlerde faaliyet gösteriyor olmaları ve bazen de farklı dili konuşmaları gibi sebeplerle bir araya gelmeleri güç olur. Bağımsız tacir yardımcılarından olan simsar, taraflar arasında bir sözleşme kurulmasına aracılık etmek, tarafları bir araya getirmek ve sözleşme görüşmelerine katılmak ve sözleşme taslağını hazırlamak gibi işleri yapar. Taciri temsil yetkisi yoktur.

Komisyoncu: Alım-satım işlerinde ücret karşılığında kendi adına ve müvekkili (temsil ettiği kişi) hesabına kıymetli evrak ve taşınırların alım-satımını üstlenen kimsedir.

1.6. Ticaret Unvanı, İşletme Adı ve Marka Kavramları

"Ticaret unvanı" tacir için, "işletme adı" işletme için, "marka" ise işletmede üretilen mal ve hizmetler için belirlenerek kullanılır.

Ticaret Unvanı: Tacirin ticari işletmesine ilişkin işlemleri yaparken kullandığı addır. Ticaret unvanı, tacire özgüdür ve taciri tanıtmaya yarar. Onu diğer tacirlerden ayırır. Örneğin, A İnşaat Otomotiv Tekstil Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi gibi.

Tacirin ticaret unvanı kullanması zorunludur. Türk Ticaret Kanunu'nun 40. maddesine göre *her tacir, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren on beş gün içinde, ticari işletmesini ve seçtiği ticaret unvanını, işletme merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirir.* Tacir ticari işletmesi ile ilgili bir yazışma yaparken veya diğer işlemlerini yaparken bu unvanı kullanır.

Bilgi Kutusu

Ticaret Sicili

Gerçek ve tüzel kişi tacirlere ilişkin üçüncü tarafların bilmelerinde yarar ve zorunluluk bulunan, tacir ile ticari işletmeye ilişkin bilgi ve kayıtları kapsayan bir devlet sicili olan ticaret siciline ilişkin bilgiler:

Ticaret sicili, gerçek ve tüzel kişi tacirlere ilişkin üçüncü tarafların bilmelerinde yarar ve zorunluluk bulunan, tacir ile ticari işletmeye ilişkin bilgi ve kayıtları kapsayan bir devlet sicilidir.

Bu sicil 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca Ticaret Bakanlığının gözetim ve denetiminde, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret odaları bünyesinde kuru-

lan ticaret sicili müdürlükleri tarafından tutulmaktadır. Hâlihazırda bütün il ve bazı büyük ilçelerde olmak üzere 238 Ticaret Sicili Müdürlüğü bulunmaktadır.

Ticaret sicilinde ticaret şirketlerinin ve işletmelerin başta 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Ticaret Sicili Yönetmeliği olmak üzere ilgili mevzuatın zorunlu kıldığı tescil ve değişiklik kayıtları yapılmaktadır. Kanun'un 35. maddesi uyarınca bu kayıtlar, aleni bir biçimde tutulmakta olup herkes ticaret sicilinin içeriğini ve müdürlükte saklanan tüm senet ve belgeleri inceleyebileceği gibi giderini ödeyerek bunların onaylı suretlerini de alabilme imkânına sahiptir. Yine kanunda veya yönetmelikte aksine bir hüküm bulunmadıkça tescil edilen hususlar Türkiye genelinde sicil kayıtlarının ilanına özgü Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan edilmektedir. Tescil ve ilanın sonuçlarına 6102 sayılı Kanun'un 36 ve 37. maddelerinde yer verilmiştir.

6102 sayılı Kanun'un 24. maddesi ve Ticaret Sicili Yönetmeliği'nin 13. maddesi uyarınca ticaret sicili işlemleri, Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) üzerinden gerçekleştirilmekte ve buna ilişkin sicil kayıtları bu sistemde tutulmaktadır.

https://ticaret.gov.tr (Ticaret Bakanlığı)

İşletme Adı: İşletme adı, işletmeyi tanıtmak ve diğer işletmelerden ayırt etmek amacıyla kullanılır. Genellikle işletmelerin giriş kapılarının üst kısmında asılı tabelalarda yazılıdır. Örneğin, A Otel gibi. İşletme adının seçilmesi veya kullanılması zorunlu değildir. Fakat tacir, işletmesi için bir ad seçmiş ve bunu kullanıyorsa tescil ettirmesi gerekir.

İşletme adının nasıl oluşturulacağı işletme sahibine bırakılmıştır. Ancak işletme adının aldatıcı nitelikte olmaması ve kamu düzenine aykırı düşmemesi gerekir.

Marka: Bir işletmenin mal veya hizmetlerini diğer işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlar. **Marka;** kişi adları, sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçim ve ambalajı gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayımlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işarettir. Şekillerin notaya dökülmesi şartıyla melodilerin, kimyasal formüllerle ifade edilmek şartıyla kokunun bile marka olması mümkündür.

Bir işletmenin mal veya hizmetlerini tanıtmaya ve diğer işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırt etmeye yarayan markanın korunması, Türk Patent ve Marka Kurumuna tescil ettirilmekle mümkündür. Marka için öncelikle Türk Patent ve Marka Kurumuna başvuru yapılır. Kurum tarafından başvuru incelenir. Eğer şartlar uygunsa başvuru, resmî marka bülteninde yayımlanır. Marka tesciline üçüncü kişiler tarafından itiraz yapılmazsa veya yapılan itiraz yerinde değilse marka tescil edilerek marka sahibine bir marka tescil belgesi verilir. Resmî marka gazetesinde yayımlanır. Tescil edildikten sonra markanın kullanım süresi 10 yıldır. Tescil, 10 yılda bir yenilenir. 10. yılın bitiminden sonraki 6 ay içinde tescil yenilenmez ise marka hükümsüz olur.

3. ETKİNLİK

Ticaret adı, ticaret unvanı ve marka örnekleri üzerinden bu kavramların birbirinden ayrılan yönleri ile ilgili bir sunum hazırlayınız.

1.7. Ticari Defterler

Tacir olmanın sorumluluklarından biri defter tutmaktır. Tacirin defter tutması, aynı zamanda kendi yararınadır. Kendi işletmesinin gidişatını bilmesi adına defter tutması önemlidir. Böylece işletmenin kâr ya da zarar ettiğinin tespiti veya ödemesi gereken vergi miktarının hesabı kolaylaşır. Vergi matrahının ve vergi yükümlüsünün belirlenmesi adına defter tutulması devlet açısından da önemlidir (Görsel 5.2).

Görsel 5.2: Ticari Kayıtlar

Üçüncü şahıslar açısından da defterler önem arz eder. Çünkü tacir ile ilgili bir alacağın varlığı ve miktarı yönünden defterler, tacirin lehine ve aleyhine delil olabilir. Ancak ticari defteri tutma sorumluluğu tacire ait olduğundan ticari defter usule uygun tutulmazsa tacirin sadece aleyhine delil olarak kullanılabilir, lehine delil olarak kullanılamaz.

Türk Ticaret Kanunu'nun 64. maddesinde, her tacirin ticari defterlerinde, ticari işlemleriyle ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak ilişkilerini ve her hesap dönemi içinde elde edilen neticeleri, bu Kanun'a göre açıkça görülebilir bir şekilde ortaya koymak zorunda olduğu belirtilmiştir.

Tacirin birden fazla işletmesi olması durumunda her bir işletme için ayrı defter tutulur. Bir ticari işletmenin adi ortaklık aracılığıyla işletilmesi hâlinde de ortaklar tacir niteliğine sahip olduklarından, her bir ortağın ayrı ayrı defter tutması gerekir. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'na göre tacir sayılanların ve tacir gibi sorumlu olanların da defter tutması gerekir.

1.7.1. Ticari Defterlerin Tutulması ve Saklanması: Defterler makul bir süre içerisinde yapılacak incelemede işletmenin faaliyetleri ve finansal durumu hakkında fikir verebilecek şekilde tutulur. İşletme faaliyetlerinin oluşumu ve gelişmesi defterlerden izlenebilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 65. maddesinde defterlerin tutulması anlatılmıştır. Bu maddeye göre:

- Defterler ve gerekli diğer kayıtlar Türkçe tutulur. Kısaltmalar, rakamlar, harfler ve semboller kullanıldığı takdirde bunların anlamları açıkça belirtilmelidir.
- Defterlere yazımlar ve diğer gerekli kayıtlar, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılır.
- Bir yazım veya kayıt, önceki içeriği belirlenemeyecek şekilde üzeri çizilemez ve değiştirilemez. Kayıt sırasında mı yoksa daha sonra mı yapıldığı anlaşılmayan değiştirmeler yasaktır.
- Defterler ve gerekli diğer kayıtlar, olgu ve işlemleri saptayan belgelerin dosyalanması şeklinde veya veri taşıyıcıları aracılığıyla tutulabilir. Defterlerin ve gerekli diğer kayıtların elektronik ortamda tutulması durumunda, bilgilerin saklanma süresince bunlara ulaşılmasının ve bu süre içinde bunların her zaman kolaylıkla okunmasının temin edilmiş olması şarttır.

Tacir, Türk Ticaret Kanunu'na göre defterleri 10 yıl boyunca saklamak zorundadır. Saklama süresi, ticari defterlere son kaydın yapıldığı veya muhasebe belgelerinin oluştuğu takvim yılının bitişiyle başlar. Gerçek kişi, ticareti terk etse bile defter ve kâğıtları saklamakla yükümlüdür. Gerçek kişi olan tacirin ölümü hâlinde mirasçıları defter ve kâğıtları saklamakla yükümlüdür. Tüzel kişi tacirlerde ise tüzel kişilik sona ermişse defter ve kâğıtlar sulh mahkemesi tarafından saklanır.

Bir tacirin saklamakla yükümlü olduğu defterler ve belgeler; yangın, su baskını, yer sarsıntısı gibi bir afet veya hırsızlık sebebiyle ve kanuni saklama süresi içinde ziyana uğrarsa tacir, ziyanı öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde ticari işletmesinin bulunduğu yer yetkili mahkemesinden kendisine zayi belgesi verilmesini talep eder.

1.7.2. Ticari Defterlerin Sınıflandırılması: Ticari defterlere ilişkin tebliğin 5. maddesine bakılarak şöyle bir sınıflandırma yapılabilir:

Temel Defterler (Tüm Tacirlerin Tutması Gereken Defterler): Gerçek ya da tüzel kişi olup olmadığına bakılmaksızın her tacirin tutmak zorunda olduğu defterlerdir. Bunlar; "yevmiye (günlük) defteri", "defterikebir" (büyük defter) ve "envanter defteri"dir.

Özel Hukuk hükümlerine göre idare edilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan ticari işletmeler de bu defterleri tutmakla yükümlüdürler.

Kamu yararına çalışan dernekler ve gelirinin yarıdan fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar tarafından kurulan ticari işletmeler ve bunlara benzeyen tüzel kişiliği bulunmayan diğer ticari teşekküller de bu defterleri tutmakla yükümlüdürler.

Şahıs Şirketlerinin Tutması Gereken Defterler: Şahıs şirketleri, temel defterlere ek olarak genel kurul toplantı ve müzakere defterini de tutarlar.

Ticaret Şirketlerinin Tutması Gereken Defterler: Anonim şirketler, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ve kooperatifler temel defterlere ek olarak "pay defteri",

"yönetim kurulu karar defteri" ile "genel kurul toplantı ve müzakere defteri" tutmak zorundadır.

Limitet şirketler ise temel defterlere ek olarak "pay defteri" ve "genel kurul toplantı ve müzakere defteri" tutmak zorundadır.

Sayılan defterler şu şekilde açıklanabilir:

- **Yevmiye (Günlük) Defteri:** Bu deftere günlük olarak kayda geçirilmesi gereken işlemler tarih sırası ile ve maddeler hâlinde düzenli olarak yazılır.
- **Defterikebir (Büyük Defter):** Yevmiye defterindeki kayıtları sistematik bir şekilde hesaplara dağıtan ve tasnifli bir şekilde bu hesaplarda toplayan defterdir. Yevmiye defterini sistematik olarak özetler.
- **Envanter Defteri:** İşletmenin açılış tarihinde ve sonrasında her iş yılı sonunda çıkarılan envanter ve bilançoların kaydedildiği defterdir.
- **Pay Defteri:** Sermayesi paylara bölünmüş komandit, limitet şirketler ile kooperatiflerde şirket ortaklarının, anonim şirketlerde pay sahiplerinin kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defterdir.
- **Yönetim Kurulu Karar Defteri:** Anonim şirketler ile kooperatiflerde yönetim kurulunun, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yöneticinin veya yöneticilerin şirket yönetimi ile ilgili olarak aldığı kararların yazılacağı ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir.
- **Genel Kurul Toplantı ve Müzakere Defteri:** "Genel kurul toplantı ve müzakere defteri", tüzel kişi tacirlerin genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği ciltli ve sayfa numaraları sıralı defterdir.

4. ETKİNLİK

Ticaret Hukuku'nun temel kavramlarını konu alan bir sunum hazırlayınız.

2. ŞİRKETLER HUKUKU

Hazırlanıyorum

Bildiğiniz şirket türleri nelerdir?

Kavramlar: Adi Ortaklık, Şahıs Şirketleri, Sermaye Şirketleri

2.1. Şirket (Ortaklık) Kavramı

Hukukumuzda şirket (ortaklık) ile ilgili düzenlemeler Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve diğer özel kanunlarda düzenlenmiştir. **Şirket,** kişilerin emeklerini ve

mallarını (sermaye) ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşme olarak tanımlanabilir (Görsel 5.3). İstisnai olarak anonim ve limitet şirketler bir kişi ile de kurulabilir. Bu tanımdan yola çıkılarak ortaklığın unsurları; **kişi, sözleşme, sermaye, ortak amaç ve bu ortak amaca ulaşmak için aktif bir iş birliği** şeklinde sıralanabilir.

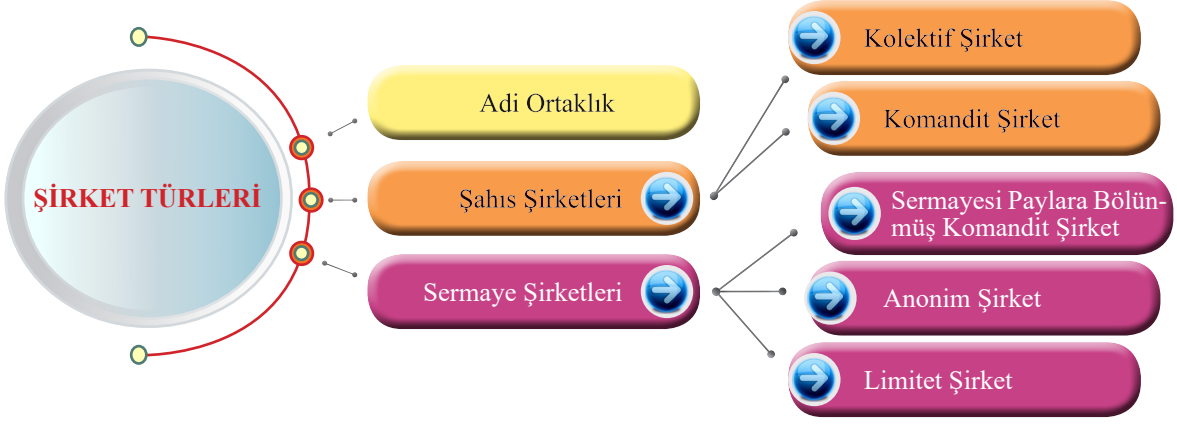
Görsel 5.3: Şirket Anlaşması

1. ETKİNLİK

Ortaklığın unsurları hakkında düşünerek çevrenizdeki ortaklıkları (şirketleri) bu unsurlar açısından gözlemleyip sınıfta tartışınız.

2.2. Şirket (Ortaklık) Türleri

Şirket türleri çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Şirket, Borçlar Kanunu'nda düzenlenen **adi ortaklık,** Ticaret Kanunu'nda düzenlenen ortakların kimlik ve ilişkilerinin ön plana çıkmasına göre "şahıs şirketleri" ve sermayenin ön plana çıkmasına göre "sermaye şirketleri" olarak üçe ayrılabilir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2: Şirket Türleri

2.2.1. Adi Ortaklık: Türk Borçlar Kanunu'nun 620. maddesine göre **adi ortaklık,** iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Tüzel kişiliği bulunmadığından kuruluşu kolaydır. Hukuka ve ahlaka aykırı olmayan her konuda adi ortaklık kurulabilir.

Adi ortaklığın özellikleri şöyle sıralanabilir:

- En az iki ortak bulunması gerekmekte olup üst sınır belirlenmemiştir. Ortakların şirket alacaklılarına karşı sınırsız sorumluluğu bulunur. Şirket ortakları, gerçek veya tüzel kişi olabilirler. Ancak şirketin kendi tüzel kişiliği yoktur.
- Adi ortaklıklar, yazılı veya sözlü bir şekilde yapılacak sözleşme ile kurulurlar. Ancak ortaklar arasında ileride çıkabilecek anlaşmazlık durumlarında ispat kolaylığı açısından sözleşmenin yazılı yapılması doğru olur.
- Her ortak, ortaklığa bir katılım payı koymak zorundadır. Ortaklar mal veya emeğini sermaye olarak koyabilirler.
- Adi ortaklığın kuruluş amacı, kazanç sağlamak ve bu kazancı ortaklar arasında paylaştırmaktır. Ortaklar bu ortak amacın gerçekleşmesi için belli bir çaba ve bir çalışma ortaya koyarlar. Ortaklar ortaklığı karşı rekabet yapamazlar ve ortaklığa karşı sadakatli davranmak zorundadırlar.

2.2.2. Şahıs Şirketleri: Şahıs şirketleri; kolektif ve komandit şirket olarak sıralanabilir.

Kolektif Şirket: Türk Ticaret Kanunu'nun 211. maddesinde *kolektif şirket, ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla, gerçek kişiler arasında kurulan ve ortaklarından hiçbirinin sorumluluğu şirket alacaklılarına karşı sınırlanmamış olan şirket* olarak tanımlanmıştır.

Kolektif şirketin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Kolektif şirket ancak bir ticari işletme işletmek amacıyla kurulmaktadır.
- Kolektif şirket en az iki gerçek kişi arasında yapılan yazılı bir sözleşmeye dayanır.
- Ortakların sorumlulukları sınırsızdır ve ortaklar, şirket borçlarından dolayı zincirleme sorumludur.
- Kazançlar şirket sözleşmesinde belirtilen biçimde ortaklara dağıtılır.
- Ortaklardan her birinin ayrı ayrı şirket yönetme hak ve görevi vardır. Ancak şirket sözleşmesiyle, şirketin yönetimi bir ya da birden çok ortağa bırakılabilir.
- Ortaklar arasındaki ilişkiler karşılıklı güvene dayandığından ve ortaklar tüm varlıklarıyla sorumlu bulunduklarından, ortaklar arasında değişiklik yapılması zorlaştırılmıştır.

Komandit Şirket: Türk Ticaret Kanunu'nun 304. maddesine göre *komandit şirket, ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulan, şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir veya birkaçının sorumluluğu sınırlandırılmamış ve diğer ortak veya ortakların sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlandırılmış olan şirket* olarak tanımlanmıştır. Şirket en az iki kişi tarafından kurulur ve ortak sayısında üst sınır yoktur.

Komandit şirketin öne çıkan özelliği, ortakların bir kısmının sorumluluğunun sınırlı olması, bir kısmının ise sınırsız olmasıdır.

Komandite ortak: Sorumluluğu sınırsız ve zincirleme olan ortaktır. Gerçek kişidir. Şirketin yönetimine seçilebilir.

Komanditer ortak: Sorumluluğu şirketteki sermaye ile sınırlı olan ortaklardır. Gerçek ve tüzel kişiler komanditer ortak olabilir. Şirketin yönetimine seçilemezler.

2.2.3. Sermaye Şirketleri: Sermaye şirketlerinde kişi unsurundan ziyade sermaye unsuru ön plana çıkar. Türk Ticaret Kanunu'nun 124. maddesinde sermaye şirketleri olarak "anonim şirket", "limitet şirket" ve "sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket" sayılmıştır.

Anonim Şirket: Sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız mal varlığıyla sorumlu bulunan şirkettir. Anonim şirketler Ticaret Bakanlığının izni ile kurulur. Anonim şirketin faaliyet alanı da Ticaret Bakanlığınca yayımlanacak tebliğle belirlenir ve ilan edilir. Anonim şirketlerde ortaklar şirketin yönetimiyle ilgilenmezler. Çoğu zaman şirket yönetimi profesyonel yöneticilere bırakılır. Ülkemizde bankacılık, sigortacılık, finans gibi nitelik olarak büyük sermaye ile faaliyet gösteren şirketlerin anonim şirket olarak kurulması gerekmektedir.

Anonim şirketin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- En az bir kişi ile kurulabilir ve ortak sayısının üst sınırı yoktur.
- Şirket ortakları gerçek ve tüzel kişi olabilir.
- Anonim şirket, kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik amaç ve konular için kurulabilmekte olup kolektif ve komandit şirketlerin aksine ticari işletme zorunluluğu yoktur.
- Anonim şirkette borçlardan dolayı yalnızca mal varlığı ile sorumluluk söz konusu olup şirket alacaklıları, şirketten alacakları için ortaklara başvuramaz. Yani şirketin borçlarından sadece şirket tüzel kişiliği sorumludur.

Limitet Şirket: Türk Ticaret Kanunu'nun 573. maddesinde *limitet şirket, bir veya daha çok gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulur, esas sermayesi belirli olup bu sermaye, esas sermaye paylarının toplamından oluşur,* şeklinde tanımlanmıştır.

Limitet şirketin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Limitet şirkete gerçek ve tüzel kişiler ortak olabilmektedir.
- Limitet şirket kurulabilmesi için bir ortak yeterlidir. Ortak sayısı elliyi geçemez.
- Limitet şirket, kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilir.
- Limitet şirkette ortaklar, şirket borçlarından dolayı sorumlu olmayıp sadece taahhüt ettikleri esas sermaye paylarını ödemekle ve şirket sözleşmesinde öngörülen ek ödeme ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumludurlar.

Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket: Bu şirketi komandit şirketten ayıran yönü, sermayesinin paylara bölünmüş olmasıdır. Şirket ortaklarından bir veya birkaçı, şirket alacaklılarına karşı bir kolektif şirket ortağı gibi, diğerleri bir anonim şirket pay sahibi gibi sorumludur.

2. ETKİNLİK

Sınıf panosuna şahıs ve sermaye şirketleri ile ilgili karşılaştırmalı bir şema hazırlayınız.

5. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Türk Ticaret Kanunu'ndaki hükümler ticari hükümdür.

2. ( ) Gelir sağlama hedefiyle kurulmayan, sosyal yardım amaçlı kurulan işletmeler ticari işletme değildir.

3. ( ) Taraflardan birisi için ticari iş niteliğindeki bir sözleşme, kanunlarda aksine bir hüküm yoksa diğer taraf için de ticari sayılır.

4. ( ) Tacirin birden fazla işletmesi olması durumunda her bir işletme için ayrı defter tutulmasına gerek yoktur.

5. ( ) Komandit şirketlerde komanditer ortak, sorumluluğu sınırsız ve zincirleme olan ortaktır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Türk Ticaret Kanunu'nun uygulama alanı, Türk Ticaret Kanunu'nda sayılan …….. işlerdir.

7. ……..……. borçluluk; bir borç ilişkisinde iki veya daha fazla kişinin alacaklıya karşı borcun tamamından asıl borçlu sıfatıyla sorumlu olmaları durumudur.

8. ……. defteri, işletmenin açılış tarihinde ve sonrasında her iş yılı sonunda çıkarılan envanter ve bilançoların kaydedildiği defterdir.

9. Kolektif şirket ve komandit şirket ……..... şirketleridir.

10. …….. ortaklık, iki ya da daha fazla kişinin emeklerini ve mallarını ortak bir amaca erişmek üzere birleştirmeyi üstlendikleri sözleşme olarak tanımlanmaktadır.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi Ticaret Hukuku'nun dallarından biri değildir?

A) Medeni Hukuk
B) Şirketler Hukuku
C) Taşıma Hukuku
D) Sigorta Hukuku
E) Kıymetli Evrak Hukuku

12. Bir işletmenin ticari işletme olabilmesi için bazı şartları taşıması gerekir.
Aşağıdakilerden hangisi bu şartlardan biri değildir?

A) Her sene düzenli kâr elde etmek
B) Devamlılık
C) Bağımsızlık
D) Gelir sağlama hedefinin olması
E) Esnaf işletmesi sınırlarını aşmak

13. Aşağıdakilerden hangisi "ticari iş" **kapsamında değildir?**

A) Çek-senet işlemleri
B) Bir ticari işletmeye alet edevat satın alınması
C) A Kolektif Şirketinin yapmış olduğu bütün işler
D) Gerçek kişi tacir Ahmet'in evine bir kilo muz satın alması
E) Gerçek kişi tacir Aslı'nın ticari işletmesinde kullanılmak üzere bir otomobil satın alması

14. Tacirin emek ve mesailerinden yararlandığı ve kendisinin atamış olduğu kişilere ne ad verilir?

A) Gerçek kişi tacir B) Esnaf C) Tüzel kişi tacir D) Zanaatkâr E) Tacir yardımcıları

15. Ticari işletmenin sahibi tarafından kendisini temsil etmesi için açık veya örtülü olarak yetki verilen, tacir yardımcıları arasında en geniş yetkiye sahip olan aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ticari vekil
B) Ticari temsilci
C) Pazarlamacı
D) Acente
E) Komisyoncu

16. Tacirin ticari işletmesine ilişkin işlemleri yaparken kullandığı ad aşağıdakilerden hangisidir?

A) Marka B) Nam C) İşletme adı D) İşletme unvanı E) Ticaret unvanı

17. Ticari defterlerle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Defterler ve gerekli diğer kayıtlar Türkçe tutulur.
B) Deftere yapılan bir yazım veya kayıt, önceki içeriği belirlenmeyecek şekilde çizilemez ve değiştirilemez.
C) Tacir, Türk Ticaret Kanunu'na göre defterleri 10 yıl boyunca saklamak zorundadır.
D) Defterlere yazımlar ve diğer gerekli kayıtlar, eksiksiz, doğru, zamanında ve düzenli olarak yapılır.
E) Usulüne uygun olarak tutulan ticari defterler tacir aleyhine delil olamaz.

18. Adi ortaklıkla ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Tek kişi tarafından kurulabilir.
B) Şirket, yazılı veya sözlü olarak yapılacak sözleşme ile kurulur.
C) Her ortak, şirkete katılım payı koymak zorundadır.
D) Kuruluş amacı kazanç sağlamak ve bu kazancı ortaklar arasında paylaştırmaktır.
E) Şirket ortakları gerçek veya tüzel kişi olabilirler.

19. Limitet şirket ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Tek kişi tarafından kurulabilir.
B) Gerçek ve tüzel kişiler ortak olabilmektedir.
C) Şirket ortak sayısı en fazla 250 olabilir.
D) Kanunen yasak olmayan her türlü ekonomik amaç ve konu için kurulabilir.
E) Bir ticaret unvanı altında kurulur.

20. Anonim şirket ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

A) En az 5 ortakla kurulabilir.
B) Ortak sayısı 50'yi geçemez.
C) Şirket ortakları gerçek kişi olmak zorundadır.
D) Adalet Bakanlığının izni ile kurulur.
E) Kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik amaç ve konular için kurulabilir.

6. ÖĞRENME BİRİMİ

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

KONULAR

1. **KIYMETLİ EVRAK KAVRAMI**
2. **KIYMETLİ EVRAK ÇEŞİTLERİ**

Bu öğrenme biriminde;

- Kıymetli evrak kavramını,
- Kıymetli evrak çeşitlerini

öğreneceksiniz.

1. KIYMETLİ EVRAK KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Günlük ve ticari hayatta kullanılan ödeme araçları nelerdir?

Kavramlar: Kıymetli Evrak

Kıymetli evrak, günümüzde başta kredi kartları ve banka kartları ile elektronik para ve ödeme araçlarının yaygın olarak kullanılmaya başlanmasına rağmen, teminat ve kredi işlevlerinin olması sebebiyle ticari hayatta yaygın olarak kullanılmaya devam etmektedir.

TTK'nin (Türk Ticaret Kanunu) bölümlerinden birini de **Kıymetli Evrak Hukuku** oluşturmaktadır. TTK haricinde diğer hukuk kaynaklarında da kıymetli evraka ilişkin hükümler yer almaktadır.

Kıymetli evrak, TTK'nin 645. maddesinde *Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak, senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez.* şeklinde tanımlanmıştır.

Tanımdan anlaşıldığı gibi kıymetli evrakın hak, senet ve hak ile senet arasındaki bağlantı olmak üzere üç temel unsuru bulunmaktadır. Kıymetli evrak bir senettir, ancak her senet kıymetli evrak değildir. **Senet,** bir kimsenin kendisi aleyhine düzenlediği ve bir irade açıklaması içeren yazılı belgedir. Yazılı olması, elle yazılması anlamına gelmemektedir. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca *Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğurur.* Ancak bu durumun da istisnası bulunmaktadır. Kıymetli evrak türleri arasında yer alan **kambiyo senetleri,** *özel şekle tabi tutan hükümler uyarınca elektronik imza ile düzenlenemez* (TTK 756, 778 ve 818/1-r Maddeleri). Islak imza şeklinde olmalıdır, yani tükenmez veya dolma kalemle imzalanmalıdır.

Kıymetli evraklar Özel Hukuk'a ilişkin, ekonomik değeri olan ve devredilebilen özelliklerde haklar içerir. Bu özellikleri içermeyen senetler kıymetli evrak olarak nitelendirilemez.

Kıymetli evrak senetten ayrı ileri sürülemez ve senetten ayrı başkasına devredilemez. Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında borcunu ödeme ile yükümlüdür. Kıymetli evraktaki hakkı talep eden, senedi ibraz ettiğinde borçlu da borcunu, kıymetli evrakı ibraz eden meşru hamile ifa etmek mecburiyetindedir.

ETKİNLİK

Kıymetli evrak kavramı ile ilgili sunum hazırlayınız.

2. KIYMETLİ EVRAKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Hazırlanıyorum

Nakit para yerine bono, poliçe veya çek niçin kullanılmaktadır?

Kavramlar: Poliçe, Bono, Çek, Ciro, Kambiyo Senetleri

Kıymetli evrakın çeşitli sınıflandırmaları yapılmaktadır. Bunlar:

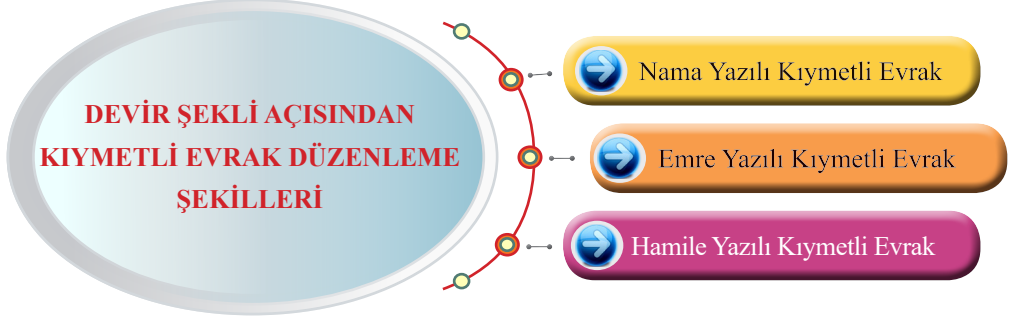
- İçerdiği hakkın türü açısından sınıflandırma: Alacak senetleri, ortaklık senetleri, eşya hukuku senetleri
- İçerdiği hakkın senetten önce doğup doğmamasına göre sınıflandırma: Açıklayıcı kıymetli evrak, kurucu kıymetli evrak
- Temel ilişki ile ilgili olup olmamasına göre sınıflandırma: Sebebe bağlı olan kıymetli evrak, soyut kıymetli evrak
- Kamu güvenine sahip olup olmamaları açısından sınıflandırma: Kamu güvenine sahip olan kıymetli evrak, kamu güvenine sahip olmayan kıymetli evrak
- Devir şekli açısından sınıflandırma: Nama yazılı kıymetli evrak, emre yazılı kıymetli evrak, hamile yazılı kıymetli evrak

Sınıflandırma çeşitlerinden temel olanı, devir açısından sınıflandırmadır. Türk Ticaret Kanunu'nda da kıymetli evrak, devir şekline göre sınıflandırılarak düzenlenmiştir.

2.1. Devir Açısından Sınıflandırma

Kıymetli evrakın en temel özelliği, tedavül (dolanım) fonksiyonudur. Kıymetli evrak, temsil ettiği hakkın el değiştirmesi ve devredilmesi için düzenlenir. Gerek tedavül fonksiyonu gerek kanundaki düzenleniş tarzı dikkate alındığında, kıymetli evrakın devir şekli açısından sınıflandırılması büyük önem taşır.

Kıymetli evrak devir açısından **nama, emre** ve **hamile** olmak üzere üç şekilde düzenlenebilir. Bu üç şekil dışında kıymetli evrakın devir açısından düzenlenmesi mümkün değildir (Şekil 6.1).

Şekil 6.1: Devir Açısından Kıymetli Evrak Düzenleme Şekilleri

2.1.1. Nama Yazılı Kıymetli Evrak: TTK'nin 654. maddesinde, *Belli bir kişinin adına yazılı olup da onun emrine kaydını içermeyen veya kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmayan kıymetli evraktır.* şeklinde tanımlanmıştır. Örneğin, kambiyo senetlerinden olan bono, poliçe ve çek, nama yazılı kıymetli evrak çeşitlerindendir.

Nama yazılı kıymetli evrakta hak sahibinin adı yer aldığından el değiştirme kabiliyeti çok azdır. Nama yazılı kıymetli evrakı hak sahibinin zilyetliğinin devri (senedin teslimi) ve yazılı beyanı ile bir başkası kullanabilmektedir. Devir beyanı, yazılı olmalı ve imzalanmalıdır. Devir beyanı senedin üzerinde yer alabileceği gibi, ayrı bir kâğıda da yazılabilir.

İşbu senedin ibrazı karşılığında Yiğit …… 100.000,00 ₺'yi 19.07.2020 tarihinde Sinop'ta ödeyeceğim.

Düzenleme T.: 01.01.2020
Düzenleyen: Mustafa ……
Adres:…….....
Çarşamba/SAMSUN

(İmza)

Nama Yazılı Senet Örneği

2.1.2. Emre Yazılı Kıymetli Evrak: Belli bir kimsenin emrine düzenlenmiş olan veya Kanun'un emre yazılı saydığı (bono, poliçe, çek) kıymetli evraklardır. Emre yazılı kıymetli evrak, ciro veya zilyetliğin devri yolu ile el değiştirebilir. Nama yazılı kıymetli evraka göre el değiştirmesi daha kolaydır. Emre yazılı kıymetli evrak ciro veya zilyetliğin devri yolu ile eline geçen kişi alacaklı konumda olur.

Emre yazılı kıymetli evrakın borçlusu ciro zincirini takip ederek ciroda kopukluk olup olmadığına bakmalı ve düzgün bir ciro zinciri ile senedi edinen hamile ödeme yapmalıdır. Yani hamilin gerçekten hak sahibi olup olmadığını araştırma sorumluluğu yoktur.

İşbu emre yazılı senedin ibrazı karşılığında Yiğit …… 100.000,00 ₺'yi 19.07.2020 tarihinde Sinop'ta ödeyeceğim.

Düzenleme T.: 01.01.2020
Düzenleyen: Mustafa ……
Adres:…….....
Çarşamba/SAMSUN

(İmza)

Emre Yazılı Kıymetli Evrak Örneği

İşbu bononun ibrazı karşılığında Yiğit …… 100.000,00 ₺'yi 19.07.2020 tarihinde Sinop'ta ödeyeceğim.

Düzenleme T.: 01.01.2020
Düzenleyen: Mustafa ……
Adres:…….....
Çarşamba/SAMSUN

(İmza)

Kanun'un Emre Yazılı Saydığı Kıymetli Evrak Örneği

2.1.3. Hamile Yazılı Kıymetli Evrak: *Senedin metninden veya şeklinden, hamili kim ise o kişinin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak, hamile veya hamiline yazılı senet sayılır.* Bu senetlerde belli bir kişinin adı yazılı değildir. Senedi taşıyan kişi, o senedin alacaklısı, hak sahibi sayılır. Elde dolaşması en kolay kıymetli evraktır. Hak devri için senet zilyetliği devri yeterlidir.

Her senet hamile yazılamaz. Örneğin; makbuz senedi, varant ve bedellerinin tamamı ödenmeyen hisse senetleri ile kambiyo senetlerinden bono, poliçe. Bununla birlikte çek, tahvil, intifa senetleri, ipotekli borç ve irat senedi ile rehinli tahvilatın hamile yazılabileceği Türk Ticaret Kanunu'nda açıkça yer almaktadır.

2.2. Kambiyo Senetleri

Kambiyo senetleri, Türk Ticaret Kanunu'nda ayrıntılı olarak düzenlenen kıymetli bir evrak türüdür. Kambiyo senetleri poliçe, bono ve çekten oluşmaktadır (Şekil 6.2).

Şekil 6.2: Kambiyo Senetleri

Kambiyo Senetlerinin Ortak Özellikleri:

- Kanunen emre yazılı senetlerdendir.
- Para alacağı içermektedirler.
- Sıkı şekil şartlarına bağlıdırlar.
- İmzaların bağımsızlığı ilkesi geçerlidir. Bu ilke borçlulardan birisinin imzasının herhangi bir nedenden dolayı (sahte imza, hayalî şahıs vs.) bağlayıcı olmamasının, diğer borçluların sorumluluğunu etkilememesidir.
- Senette yer alan alacaklar kendine özgü yöntemle tahsil edilir.

- Müteselsil sorumluluk ilkesine tabidir.
- Fiil ehliyetine sahip kişiler tarafından düzenlenebilir.
- Soyutluk ilkesi geçerlidir. Senetlerde temel ilişki (temel borç ilişkisi/alt ilişki) belirtilemez.
- Özellikli şekil şartlarına tabi ilkesi geçerlidir. Bir senedin kambiyo senedi olarak nitelendirilebilmesi için kanunda belirtilen şekil şartlarını taşıması gerekir.
- Hak, senetten ayrı iddia edilemez.

Kambiyo Senetlerinde İmza: Kambiyo senetlerinde borçlunun el yazısı imzasının bulunması zorunludur. Diğer yöntemlerle (elektronik, damga, parmak basma vs.) atılan imzalar geçersizdir. İmza atılırken imzayı atacak kimsenin iradesinin özgür olması gerekir. İmza atılırken yanılma, korkutma, aldatma gibi hâllerin olması, bireyin özgür iradesine engel durumlardır.

2.2.1. Poliçe: Poliçede keşideci, senedi düzenleyendir ve senedin ilk borçlusudur. Senette alacaklı olarak gösterilen ise lehtardır. Lehtar, poliçeyi başka kişilere ciro ile devrederek poliçenin tedavül etmesini sağlayabilir. Senedi devralan kişi, senedin yeni hamili olur. Senedi ciro ile devreden her kişi ise **ciranta** sıfatını kazanır.

Poliçe üçlü bir hukuki ilişki (keşideci-lehtar-muhatap) içerir. Poliçe, keşideci tarafından muhataba keşide edilir (çekilir/yöneltilir) ve lehtara teslim edilir. Keşideci ile muhatap arasındaki ilişkiye **karşılık ilişkisi,** keşideci ile lehtar arasındaki ilişkiye **bedel ilişkisi,** muhatap ile lehtar arasındaki ilişkiye ise **havale ilişkisi** denir. Buradaki havale ilişkisinin konusu; nakit veya kıymetli evrak veya başka misli şeyleri verme konusunda yetkilendirmedir. (TBK 555. Madde vd.) Yetkiyi verene **havale eden,** ifayı/ödemeyi yerine getirme konusunda yetki alana **havale ödeyicisi,** ifayı ve ödemeyi isteyene de **havale alıcısı** denir.

Muhatap, ibraz edilen poliçeyi kabul ettiği zaman, senedin asıl borçlusu olur. Muhatap poliçeyi kabul etmediği sürece kambiyo ilişkisine girmez.

Poliçenin Şekil Şartları: Bononun, kanunda belirtilen zorunlu şekil şartlarını taşıması gerekir. Şekil şartları aşağıdaki poliçe örneği üzerinde gösterilmiştir:

Poliçede bulunması gereken şekil şartları şunlardır (TTK 671. Madde):

1. *Senet metninde "poliçe" kelimesi ve eğer senet Türkçeden başka bir dilde yazılmışsa o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelime*
2. *Kime ve kimin emrine ödenecek ise onun adı (lehtar)*
3. *Vade*
4. *Belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havale*
5. *Ödeyecek olan kişinin, muhatabın adı*
6. *Düzenlenme tarihi*
7. *Düzenleyenin imzası*
8. *Düzenlenme yeri*
9. *Ödeme yeri*

Sinop (8), 28.02.2020 (6)

Sayın Muhatap,
İşbu poliçe (1) mukabilinde Yiğit …… (2) 19.07.2020 (3) tarihinde Samsun'da (9) yalnız 50.000 ₺ (ellibin₺) ödeyiniz. (4)

(İmza) (7)

Muhatap: Eyüp ……. (5)

Kerim ……

Poliçe Örneği

Poliçenin Şekil Şartlarındaki Eksiklikler ve Hükümleri: Poliçedeki şekil şartlarındaki bazı eksiklikler, kesin bir şekilde, senedin poliçe olarak hüküm ifade etmesine engel olur. Bunlar; poliçe kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız şartsız ödeme emri, muhatap, lehtar, keşide tarihi ve keşidecinin imzasıdır.

Poliçedeki bazı şekil şartlarının eksikliği hâlinde ise, kanundaki yedek hukuk kuralı devreye girer ve anılan şekil şartı kanun gereği tamamlanır. Tamamlanabilir zorunlu şekil şartları üç tanedir. Bunlar; vade, ödeme yeri ve düzenlenme yeridir. Poliçeye, genelde bir vade yazılır. Bununla birlikte, vadenin yazılmaması hâlinde poliçe görüldüğünde vadeli sayılır ve görüldüğünde ödenir. Ödeme yerinin yazılmamış olması hâlinde, muhatabın adının veya unvanının yanında belirtilen bir yer ismi var ise, sözü edilen yer, ödeme yeri kabul edilir. Ödeme yeri olarak kabul edilecek hiçbir yer yoksa poliçe batıldır. Keşide yeri gösterilmeyen poliçe, keşidecinin adının ve soyadının (imzasının) yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır. Burada da bir yer belirtilmemişse, senet hükümsüzdür.

2.2.2. Bono: Bono için kanunda, emre yazılı senet terimi de kullanılmaktadır. Bono, borçlunun nakit para vermek yerine alacaklıya belirli bir süre sonra para borcunu ödeme vaadidir.

Bono, "keşideci" ve "lehtar" olmak üzere ikili hukuk ilişkisi içerir. "Düzenleyen", bono borcunu ödeyecek kişi; "lehtar" ise bono bedelini tahsil edecek kişidir. Bononun önemli özelliklerinden biri, hukuki niteliği itibariyle ödeme vaadi içermesidir. Bu özelliği, poliçe ile arasındaki temel farklılıklardan biridir. Poliçe, havale niteliğindedir.

Bono, poliçede olduğu gibi belirli bir kişinin üzerine düzenlenemez. Bonoda muhatap yoktur. Bonoyu düzenleyen, senetten dolayı asıl borçlu sıfatıyla sorumlu olur. *Bonoyu düzenleyen kişi, tıpkı bir poliçeyi kabul eden gibi sorumludur* (TTK 779/1. Madde).

Bono, bir kambiyo senedidir. Kanunen emre yazılıdır. Ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile devredilir. Nama yazılı olarak da düzenlenebilir. Ancak hamile yazılı olarak düzenlenemez. Türk Ticaret Kanunu'nda poliçe geniş olarak düzenlendiği hâlde, bono ile ilgili kapsamlı

düzenleme mevcut değildir. Bundan dolayı bononun niteliğine aykırı düşmemek kaydıyla TTK'nin 778. maddesinde belirtilen poliçe hükümleri, bono hakkında da uygulanır.

Bononun Şekil Şartları: Bononun, kanunda belirtilen zorunlu şekil şartlarını taşıması gerekir. Şekil şartları aşağıdaki bono örneği üzerinde gösterilmiştir.

Bonoda bulunması gereken şekil şartları şunlardır (TTK 776. Madde):

1. *Senet metninde "bono" veya "emre yazılı senet" kelimesi ve senet Türkçeden başka bir dilde yazılmışsa o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelime*
2. *Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadi*
3. *Kime ve kimin emrine ödenecek ise onun adı (lehtar)*
4. *Düzenlenme tarihi*
5. *Düzenleyenin imzası*
6. *Düzenlenme yeri*
7. *Ödeme yeri*
8. *Vade*

Sinop (6), 28.02.2020 (4)

İşbu bono (1) mukabilinde Yiğit …… (3) veya emrine, 19.07.2020 (8) tarihinde Samsun'da (7) yalnız 50.000 ₺ (ellibin₺) ödeyeceğim. (2)

Kerim …… (İmza) (5)

Bono Örneği

Bononun Şekil Şartlarındaki Eksiklikler ve Hükümleri: Bononun şekil şartlarındaki bazı eksiklikler, kesin bir şekilde, senedin bono olarak hüküm ifade etmesine engel olur. Bunlar, bono veya emre yazılı kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız şartsız ödemek vaadi, lehtar, düzenlenme tarihi ve düzenleyenin imzasıdır.

Bonodaki bazı şekil şartlarının eksikliği hâlinde ise, kanundaki yedek hukuk kuralı devreye girer ve anılan şekil şartı kanun gereği tamamlanır. Tamamlanabilir zorunlu şekil şartları üç tanedir. Bunlar; vade, ödeme yeri ve düzenlenme yeridir. Bonoya, genelde bir vade yazılır. Bununla birlikte, vadenin yazılmaması hâlinde poliçe görüldüğünde vadeli sayılır ve görüldüğünde ödenir. Ödeme yerinin yazılmamış olması hâlinde, senedin düzenlendiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda düzenleyenin yerleşim yeri sayılır. Düzenlendiği yer de yoksa düzenleyenin adının veya unvanının yanında belirtilen yer, düzenlenme yeri kabul edilir. Ödeme yeri olarak kabul edilecek hiçbir yer yoksa poliçe batıldır.

2.2.3. Çek: Çek, TTK'nin 780. maddesinde düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu'na göre banka aracılığı ile kayıtsız şartsız belirli bir tutarın ödenmesi için havale içeren kam-

biyo senedidir. 5941 sayılı Çek Kanunu'nun amacı; çek defterlerinin içeriklerini, çek düzenlenmesini, kullanımını, çek hamillerinin korunmalarına ilişkin esasları ve çekin karşılıksız çıkması hâlinde ilgililer hakkında uygulanacak yaptırımları belirlemektir.

Çekte; düzenleyen, lehtar ve muhatap arasında üçlü bir ilişki mevcuttur. Poliçe gibi havale niteliği taşımaktadır. Yine poliçede olduğu gibi muhatap bulunmaktadır. Ancak buradaki muhatap daima bankadır.

Çek düzenleyen kişi, muhataba, çekte belirtilen belirli bir meblağı çekin yetkili hamiline ödemesini emreder. Bu talimat, muhataba çekin karşılığını ödeme yetkisinin verilmesini içerir. Yetkili hamil ise çekin karşılığını tahsil etme yetkisi kazanır.

Çekin Şekil Şartları: Çekin, Türk Ticaret Kanunu'nda zorunlu şekil şartlarını taşıması gerekir.

Çekte bulunması gereken şekil şartları şunlardır (TTK 780. Madde):

1. *Senet metninde "çek" ve senet Türkçeden başka bir dilde yazılmışsa o dilde çek karşılığı olarak kullanılan kelime*
2. *Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale*
3. *Bankanın ticaret unvanı*
4. *Düzenlenme tarihi*
5. *Düzenleyenin imzası*
6. *Banka tarafından verilen seri numarası*
7. *Karekod*
8. *Düzenlenme yeri*
9. *Ödeme yeri*

Çekin Şekil Şartlarındaki Eksiklikler ve Hükümleri: Çekin şekil şartlarındaki bazı eksiklikler, çekin hüküm taşımasına engel olur. Bunlar; çek kelimesi, belirli bir bedelin ödenmesi için havale, muhatabın ticaret unvanı, düzenlenme tarihi, düzenleyenin imzası, banka tarafından verilen seri numarası ve karekoddur. Bankaların verdiği çek yapraklarının karekod içermesi 31.12.2016 tarihinden itibaren zorunlu hâle getirilmiştir (Görsel 6.1).

Görsel 6.1: Karekodlu Çek Örneği

Çekte bulunması gereken bazı şekil şartlarının eksikliği hâlinde ise, kanundaki yedek hukuk kuralı devreye girer ve anılan şekil şartı kanun gereği tamamlanır. Tamamlanabilir zorunlu iki şekil şartı vardır. Bunlar; ödeme yeri ve düzenlenme yeridir. Ödeme yerinin yazılmamış olması hâlinde, çeki düzenleyenin adının veya ticaret unvanının yanında belirtilen yer, ödeme yeri kabul edilir. Eğer çekte muhatabın ticaret unvanının yanında birden fazla yer varsa, çek ilk gösterildiği yerde ödenir. Bu durumlardan herhangi biri mevcut değil ve başka da bir kayıt yoksa muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir. Çekte düzenlenme yeri gösterilmemişse çek, düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır.

5941 sayılı Çek Kanunu'nda, TTK'de belirtilen unsurlar dışında, çek defterinin her bir yaprağında yer alması gereken hususlar gösterilmiştir. Ancak bu eksiklikler çekin geçerliliğini etkilemez. Çekin geçerli olması için TTK'de yer alan zorunlu şekil unsurlarını bulundurması yeterlidir.

Çek Kanunu'nun 2/7. maddesine göre, çek defterinin her bir yaprağında yazılı olarak yer alması gereken hususlar:

- *Çek hesabının numarası*
- *Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı*
- *Çek sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin unvanı*
- *Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası*
- *Çekin basıldığı tarih*
- *Çek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tüzel kişi ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Numarası (MERSİS)*
- *Çek hesabı sahibi ile düzenleyen farklı kişiler ise düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası*

Bilgi Kutusu

MERSİS
MERKEZİ SİCİL KAYIT SİSTEMİ

Merkezi Sicil Kayıt Sistemi için T.C. Ticaret Bakanlığının https://mersis.gtb.gov.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

5941 sayılı Çek Kanunu üç türlü çek ayrımı yapmıştır. (Çek Kanunu 2/6. Madde) Bunlar:

- Tacir çeki
- Tacir olmayan çeki
- Hamiline düzenlenecek çek

Kanun'a göre tacir olmayan kişiye tacir çeki verilemez. Tacirler de tacir çeklerini ticari işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerinde kullanabilirler. Yine Kanun'a göre hamiline çek defteri yaprağı kullanılmadan hamiline çek düzenlenemez. Düzenlenmişse çek geçersiz

olmaz, ancak düzenleyen kişiye cezai yaptırım uygulanır. Hamiline çek defterleri diğer çek defterlerinden ayırt edilebilecek şekilde her sayfada matbu olarak **hamiline** ibaresi yer alacak şekilde basılır (Görsel 6.2).

Görsel 6.2: Çek Defteri

Poliçe	Bono	Çek
Vade vardır.	Vade vardır.	Vade yoktur. Düzenleme tarihinde ödenir.
Kredi aracıdır.	Kredi aracıdır.	Ödeme aracıdır.
Nitelikli havaledir.	Soyut borç ikrarıdır. Ödeme vaadi içerir.	Nitelikli havaledir.
Düzenleyen, lehtar ve muhatap arasında olmak üzere üçlü hukuki ilişki vardır.	Düzenleyen ve lehtar olmak üzere ikili hukuki ilişki vardır.	Düzenleyen, lehtar ve muhatap arasında olmak üzere üçlü hukuki ilişki vardır.
Muhatap herhangi bir gerçek veya tüzel kişi olabilir.	Muhatap yoktur.	Muhatap yalnızca bir banka olabilir.
Poliçeyi kabul eden asıl borçlu konumundadır. Düzenleyen başvuru borçluları arasında yer alır.	Düzenleyen asıl borçlu konumundadır.	Asıl borçlu yoktur. Düzenleyen başvuru borçlusudur.
Kabul şartı vardır.	Kabul şartı yoktur.	Kabul yasağı vardır.
Lehtar mutlak zorunlu unsur olduğundan hamiline düzenlenemez.	Lehtar mutlak zorunlu unsur olduğundan hamiline düzenlenemez.	Lehtar ihtiyari unsur olduğundan hamiline düzenlenebilir.
"Ödeyiniz" kelimesiyle biter.	"Ödeyeceğim" kelimesiyle biter.	"Ödeyiniz" kelimesiyle biter.

Tablo 6.1: Poliçe, Çek ve Bono'nun Karşılaştırılması

2.3. Malları Temsil Eden Senetler

Malları temsil eden senetler, bir kişi veya kuruma muhafaza edilmek ya da taşınmak üzere tevdi olunan mala ilişkin ayni bir hakkı temsil eden, dolayısıyla senet aracılığı ile malın mülkiyetinin devri, mal üzerinde rehin hakkı kurulması veya malın tevdi olunan yerden geri alınabilmesine imkân sağlayan, cirosu kabil kıymetli evraktır. Emtia senetleri olarak da bilinmektedir. Bu senetlerin bazıları makbuz senedi, varant ve konşimentodur.

2.3.1. Makbuz Senedi ve Varant: Makbuz senedi ve varant düzenleme konusunda umumi mağazalar yetkilidir. *Makbuz senedi ve varant verme karşılığında serbest veya gümrüklenmemiş mal ve hububatı, saklama sözleşmesi uyarınca kabul etmek ve tevdi edenlere de bu senetlerle tevdi olunan mal ve hububatı satabilmek veya rehnedebilmek imkânı vermek amacıyla kurulan mağazalara umumi mağaza denir* (TTK 832/1. Madde).

Makbuz senedi ve varant umumi mağazaya tevdi edilen malları (emtiayı) veya hububatı temsil eden kıymetli evraktır. Bunlardan makbuz senedi, tevdi edilen malların mülkiyet hakkını temsil eder. Buna karşılık varant, tevdi edilen mallar üzerindeki rehin hakkını gösterir. Her ikisi de kanunen emre yazılı senetlerdendir.

Emtiayı temsil eden bu senetlerin (makbuz senedi ve varant) teslim edilmesi, emtianın teslimi gibi sonuç doğurur. Ancak bu kural, istisnasız değildir. Örneğin, makbuz senedini iyi niyetle teslim alan kimse ile emtiayı (malı/malları) iyi niyetle teslim alan kimse arasında uyuşmazlık çıkarsa, emtiayı teslim alan tercih olunur.

Her iki senet de belli şekil şartlarına bağlıdır. Bu şartlar, aynı zamanda makbuz senedi ve varantın kıymetli evrak olma niteliğini de belirler. Nitekim tevdi edilmiş emtia karşılığında ve bir umumi mağaza tarafından verilmiş olsa dahi *kanunun aradığı şekil şartlarına uymayan senetler, kıymetli evrak değildir; bunlar sadece teslim alma makbuzu veya ispat belgeleri hükmündedir* (TTK 833/2. Madde).

2.3.2. Konşimento: *Konşimento, bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir* (TTK1228/1. Madde). **Konşimento,** en basit tanımı ile deniz yolu taşımalarında kullanılan bir taşıma belgesi olarak tanımlanabilir. Ancak diğer taşıma yolları (kara, hava ve demir) için de aynı amacı yerine getirmek üzere bu adla kullanılır.

Konşimento, malın alıcısına genellikle önceden gönderilir, alıcının mal üzerindeki mülkiyet hakkını gösterir. Alıcı, bu belge olmaksızın malları teslim alamaz.

Konşimento; nama, emre ve hamile olmak üzere üç şekilde düzenlenebilir. Farklı bir karar alınmadıkça yükletenin istemi üzerine konşimento, gönderilenin emrine veya sadece emre olarak düzenlenir. Konşimento, gönderilen sıfatıyla taşıyanın veya kaptanın namına da yazılı olabilir.

Konşimentonun bütün nüshaları aynı metni içermeli ve her birinde kaç nüsha hâlinde düzenlendiği gösterilmelidir. Yükleten, istem üzerine, konşimentonun kendisi tarafından imzalanmış olan bir kopyasını taşıyana vermek zorundadır.

2.4. Taşıma Senedi

TTK'nin 850 ila 930. maddeleri taşıma ile ilgili hukuki düzenlemeleri içermektedir. Taşıma senedi, taraflardan birinin istemi üzerine düzenlenir. Senet üç özgün nüsha olarak hazırlanır ve gönderen tarafından imzalanır. Gönderen, taşıyıcının (Görsel 6.3) da taşıma senedini imzalamasını isteyebilir. El yazısı ile imzalanmış taşıma senetlerinin suretlerindeki imza, damga veya mühür şeklinde ya da basılı olabilir. Bir nüsha gönderene aittir, diğeri eşyaya eşlik eder, üçüncüsü taşıyıcıda kalır.

Görsel 6.3: Malların Taşınması

Taşıma senedi düzenlenmemiş olsa bile, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradeleri ile taşıma sözleşmesi kurulur. Eşyanın taşıyıcıya teslimi, taşıma sözleşmesinin oluşması için yeterlidir.

ETKİNLİK

Çevrenizdeki kişilerden kullandıkları kıymetli evrakların fotokopilerini toplayınız ve sınıf panosunda sergileyiniz.

6. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Kambiyo senetlerinde borçlunun el yazısı imzasının bulunması zorunludur.
2. ( ) Poliçe için kanunda, "emre yazılı senet" terimi de kullanılmaktadır.
3. ( ) Çekte; düzenleyen, lehtar ve muhatap arasında olmak üzere üçlü hukuki ilişki vardır.
4. ( ) Çek Kanunu'nun 2/7. maddesine göre, çek defterinin her bir yaprağında yazılı olarak yer alması gereken hususlardan birinin eksikliği hâlinde çek geçersiz olur.
5. ( ) Kıymetli evrakı ciro eden kişi, "ciranta" sıfatını alır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Bir kimsenin kendisi aleyhine düzenlediği ve bir irade açıklaması içeren yazılı belgeye ……... denir.
7. Senedi ciro ile devreden her kişi ……..…….. sıfatını kazanır.
8. Bankaların verdiği çek yapraklarının …….. içermesi 31.12.2016 tarihinden itibaren zorunlu hâle getirilmiştir.
9. Çekte; düzenleyen, lehtar ve …….. arasında üçlü bir ilişki mevcuttur.
10. …….. en basit tanımı ile deniz yolu taşımalarında kullanılan bir taşıma belgesidir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. İçerdiği hak, senetten ayrı ileri sürülemeyen ve başkalarına devredilemeyen senet türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Adi senet
B) Kıymetli evrak
C) Nüfus cüzdanı
D) Noter ihbarnamesi
E) Protesto evrakı

12. Kıymetli evrak sınıflandırma çeşitlerinden en yaygın kullanılanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) İçerdiği hakkın türü açısından
B) İçerdiği hakkın senetten önce doğup doğmamasına göre
C) Temel ilişki ile ilgili olup olmamasına göre
D) Devir şekli açısından
E) Kamu güvenine sahip olup olmamaları açısından

13. Aşağıdakilerden hangisi, kıymetli evrakların ortak özelliklerinden biri değildir?

A) Kanunen emre yazılı senetlerdendir.
B) Şekil şartlarına sıkı bağlıdırlar.
C) Borç alacağı içermektedirler.
D) İmzaların bağımsızlığı ilkesi geçerlidir.
E) Senette yer alan alacaklar kendine özgü yöntemle tahsil edilebilir.

14. Aşağıdakilerden hangisi, bononun şekil şartlarından biri değildir?

A) Ödeyecek kişinin, "muhatabın" ticaret unvanı
B) Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadi
C) Kime ve kimin emrine ödenecek ise onun adı
D) Düzenlenme tarihi
E) Düzenleyenin imzası

15. Aşağıdakilerden hangisi, Çek Kanunu'nun 2/7. maddesine göre, çek defterinin her bir yaprağında yazılı olarak yer alması gereken hususlardan değildir?

A) Çek hesabının numarası
B) Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı
C) Çek sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı
D) Çek hesabı sahibi gerçek kişinin vergi kimlik numarası
E) Çekin vade tarihi

16. Aşağıdaki kıymetli evraklardan hangisi, ıslak imza ile düzenlenmek zorundadır?

A) İhbarname
B) Kambiyo senetleri
C) Makbuz senedi
D) Ödeme makbuzu
E) Varant

17. Aşağıdakilerden hangisi, kıymetli evrakın unsurlarından birisidir?

A) Devredilemezlik
B) Devredilebilir hak
C) Kamu hakkı
D) Lehtar
E) Muhatap

18. Nama yazılı kıymetli evrakın devir yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ciro ve zilyetliğin teslimi
B) Devir beyanı ve zilyetliğin teslimi
C) Sadece zilyetliğin teslimi
D) Sadece devir beyanı
E) Sadece ciro

19. Aşağıdakilerden hangisi, taşıma senedinde bulunan unsurlardan biri değildir?

A) Düzenlenme yeri
B) Düzenlenme tarihi
C) Eşyanın teslim alınacağı yer
D) Gönderenin adı, soyadı
E) Gönderilen malın resmi

20. I. Varant
II. Makbuz Senedi
III. Konşimento

Yukarıdaki kıymetli evraklardan hangileri malı temsil etmektedir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) I, II ve III

7. ÖĞRENME BİRİMİ

SİGORTA HUKUKU

KONULAR

1. **SİGORTA KAVRAMI**
2. **SİGORTA ÇEŞİTLERİ**

Bu öğrenme biriminde;

- Sigorta kavramını,
- Sigortanın hukuki tanımını,
- Sigortanın önemini,
- Sigorta çeşitlerini,
- Kamusal Sigorta ve Özel Sigorta arasındaki farkları

öğreneceksiniz.

1. SİGORTA KAVRAMI

Hazırlanıyorum

Bir sigorta acentesine giderek sigorta faaliyetlerinde hangi tarafların olduğunu öğrenebilirsiniz.

Kavramlar: Sigorta, Sigorta Hukuku

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre **sigorta,** bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesidir. **Prim,** zaman içerisinde gerçekleşme olasılığı olan risklere ilişkin sigortacının vermiş olduğu güvenceye karşılık sigortalı veya sigorta ettiren tarafından para olarak ödenen bedeldir. Sigorta sözleşmesinin en önemli unsurudur. Diğer tüm şartlar yerine getirilmiş olsa bile primin ödenmemesi, sözleşmenin yürürlüğe girmesini engeller.

Sigorta Hukuku, Ticaret Hukuku kapsamında bulunan özel bir hukuk koludur ve sigortacılık faaliyetleri bulunan işletmelerin çalışmalarını düzenleyip inceleyen hukuk kurallarıdır. Sigorta Hukuku'nun amacı, ülkemizde sigortacılığın geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık faaliyetlerinin güvenli ve istikrarlı bir ortamda çalışmasını temin etmektir. Sigortanın temel amacı ise zararı ekonomik açıdan önemsiz bir duruma getirmektir. Kişiler tek başına karşılayamayacakları zararları bir organizasyon aracılığıyla aralarında paylaşabilirler. Bu organizasyon; "sigorta şirketi", "sigorta ettiren" ve bir "sigorta sözleşmesi"nden oluşur (Görsel 7.1).

Bilgi Kutusu

Sigorta Sözleşmesi

Sigortalının haklarını ihlal eden tehlikenin gerçekleşmesi hâlinde, tazminat vermeyi veya sigortalının hayatında meydana gelen belli olaylar üzerinde ödemede bulunmayı taahhüt eder. Sözleşme ile taraflar, karşılıklı olarak yükümlülük altına girer.

Görsel 7.1: Sözleşme

İnsanlar, hayatları boyunca canlarını ve mallarını tehdit eden bazı tehlikelere maruz kalabilirler. Örneğin; kişinin evinin yanması, aracıyla kaza yapması, iş yerinde bulunan mallarının çalınması gibi. Buna benzer tehlikelerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli değildir. Tehlikelerin gerçekleşmesi durumunda ise ekonomik bir ihtiyaç ortaya çıkar.

İnsanlar tehlikelerin ekonomik sonuçlarından korunmak amacıyla önceden önlem alma ihtiyacı duyarlar. Ancak bireysel olarak alınan önlemler, tehlikenin sonucundan ekonomik olarak korunmak için yeterli değildir. **Sigorta sistemi,** zarara maruz kalan kişilerin önceden ödeyecekleri prim karşılığında zararlarının karşılanmasını sağlar. Kişiler tehlikelere karşı kendilerini güvende hissetmek ve maddi-manevi zararlarını karşılamak için sigorta sistemine ihtiyaç duyarlar. Sigorta sistemi, iş yaşamında güvenli ve verimli çalışma ortamı oluşturarak ülke ekonomisine önemli katkı sağlar. Örneğin, çiftçiler ürünlerini sel, hastalık, kuraklık vb. tehlikelere karşı sigorta yaptırarak kazançlarını güvence altına alırlar.

Bilgi Kutusu

Dünyada sigortacılığa benzer ilk uygulamalara günümüzden yaklaşık 4.000 yıl önce Babiller'de rastlanmaktadır. Zamanın ticaret merkezi durumundaki Babil'de, kervan tüccarlarına borç veren sermaye sahipleri, kervanların soyulması veya fidye ödeme durumuyla karşılaşmaları hâlinde tüccarların borçlarını silmekte, buna karşılık borcu tüccarlardan geri aldıkları zaman, taşıdıkları riskin karşılığı olarak ana borç miktarı üzerinden bir miktar para almaktaydılar. Bu olay daha sonra Kral Hammurabi tarafından yasallaştırıldı. Hammurabi Kanunları'nın en büyük özelliği, haydutların saldırısına uğrayan kervanların zararlarının bütün diğer kervanlar arasında paylaşılmasını öngörmesiydi. Bu, tehlike paylaşımının kara taşımacılığındaki ilk örneğidir.

Sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişi olabileceği gibi bazı durumlarda sigorta ettiren, kendisi dışındaki üçüncü kişinin menfaatlerini de sigorta ettirebilir. Ancak, sigortalanan şey ile sigorta ettiren arasında para ile ölçülebilir ve yasalara uygun bir menfaat ilişkisi olmalıdır. Örneğin, kendisine ait olmayan bir aracı kazaya karşı sigorta ettirmek isteyen birinin bu talebi sigorta şirketi tarafından kabul edilmez. Sigortanın yapılabilmesi için kişiyle şey arasında hukuka aykırı olmayan, yasal bir menfaat ilişkisi olması gerekir.

Sigorta Sözleşmesinde Taraflar

Sigortalı: Sigorta sözleşmesi ile hakları güvence altına alınan kişidir.

Sigortacı: Belirli bir prim karşılığında, sigortalıya ya da sigortadan yararlanacağı belirtilmiş olan kimseye, herhangi bir zarara uğrama durumunda bir para ya da aylık ödemeyi üstlenen kimse ya da kuruluştur.

Sigorta ettiren: Sigortacı ile sigorta sözleşmesini yapan ve bu sözleşme dâhilinde kararlaştırılan primi ödeme yükümlülüğü altına giren kişidir.

Sigorta aracıları, sigorta şirketi ile sigortalı olacak kişi arasında yer alan ve bilgilendirme yapıp satışı sağlayan kişi veya kurumlardır. Acente, sigortacı ve sigorta yaptıran arasında aracı olarak örnek gösterilebilir. Acenteler, sigorta şirketi adına faaliyet gösteren ve adına çalıştığı şirketi temsil eden gerçek veya tüzel kişi olarak kurulmuşlardır.

Bilgi Kutusu

Türk Ticaret Kanunu

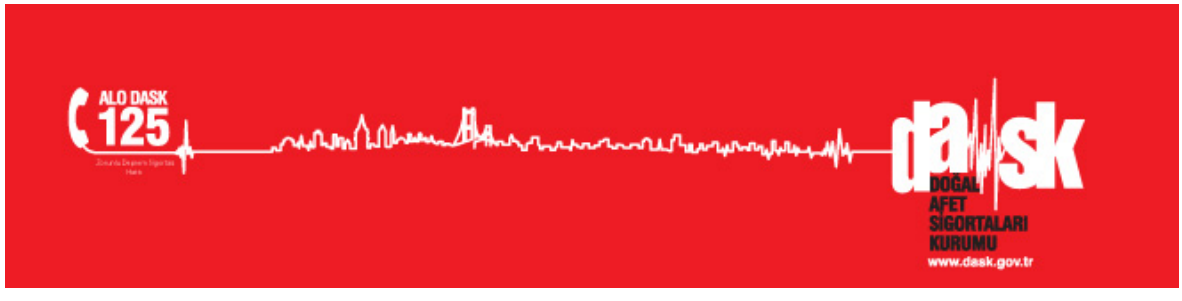
Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.

Sigorta Hukuku, sigorta ilişkisini ve sigortacılıkla uğraşan kuruluşların çalışmalarını düzenleyen ve inceleyen hukuk dalıdır. Özel Sigorta Hukuku ve Kamusal Sigorta Hukuku olmak üzere iki dala ayrılır (Şekil 7.1).

Şekil 7.1: Sigorta Hukukunun Bölümleri

- **Özel Sigorta;** kişilerin kendilerini veya başka birini tehlikelere karşı güvence altına alması için hukuki sözleşme ile meydana getirdikleri bir risk güvencesidir. Örneğin, iş yeri sahibinin iş yerini yangın ve hırsızlığa karşı sigorta ettirmek amacıyla herhangi bir sigorta şirketine başvurup sigorta sözleşmesi yaptırması, Özel Sigorta kapsamındadır. Özel Sigorta yaptırmak zorunlu değildir. Taraflar, sözleşmenin içeriğini, kanuna aykırı olmamak üzere istedikleri gibi belirleyebilirler.
- **Kamusal Sigorta;** işçi, memur, emekli gibi belirli bir topluluğun sosyal güvenliklerini sağlamak amacıyla, kanunla kurulan kamu kuruluşları aracılığıyla topluma sunulan zorunlu sigortalardır. Örneğin, işçilerin iş kazalarına karşı sigorta edilmesi bu türden bir sigortadır. Kamusal Sigorta kurum ve kuruluşlarına Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) örnek gösterilebilir (Görsel 7.2). Kamusal Sigorta şartları kanunda düzenlenmiş olup tarafların anlaşması ile değiştirilemez. Uygulaması zorunludur.

Görsel 7.2: Doğal Afet Sigortaları Kurumu

Bilgi Kutusu

Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı fiilinden doğabilecek zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamaz. Bu tür sigortalar kanunen geçerli olmayan sigortalardır.

Özel Sigortalar ile Kamusal Sigortalar arasındaki fark şudur: Özel Sigortacılık faaliyeti, özel sektöre ait bağımsız sigorta şirketleri tarafından yapılır; Kamusal Sigortacılık ise kanunla kurulmuş kurumlar tarafından yapılır.

Genel olarak Özel Sigorta, kişilerin talep ve istekleri doğrultusunda kendilerini bazı tehlikelere karşı korumak için yaptırmış oldukları sigortalardır. Kamusal Sigorta ise bir topluluğu korumak amacıyla yapılması zorunlu olan sigortalardır.

Dünyada sigortacılık işlemlerinin hızlı bir şekilde artmasıyla birlikte, sigorta konusunda taraflar arasında da birçok uyuşmazlık durumu ortaya çıkmıştır. Yaşanan ve yaşanabilecek tüm uyuşmazlıkların ortadan kalkması amacıyla Sigorta Hukuku'na ihtiyaç duyulmuştur. Böylece doğan ya da doğabilecek birçok sorunun çözümü için Sigorta Hukuku düzenlemeleri yapılmıştır. Yaşanmış ve yaşanabilecek sıkıntıların Sigorta Hukuku kapsamı çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ya da taraflar arasında nasıl bir yol izlenmesi gerektiği Sigorta Hukuku aracılığıyla yasal olarak belirlenmiştir.

Sigorta sözleşmesinin en önemli özelliği, iki tarafa da sorumluluk yüklemesidir. Sigortacı, sigorta primi karşılığında sigorta güvencesi sağlamayı kabul eder. Sigorta ettiren ise sigorta güvencesi karşılığında primi ödemeyi kabul eder.

Ülkemizde yapılması zorunlu olan sigorta sözleşmelerine Trafik Sigortası örnek gösterilebilir. **Trafik Sigortası,** trafikte oluşabilecek bir kaza durumunda, üçüncü şahıslara verilen zararları güvence altına alır (Görsel 7.3). Kaza sonrasında araçları, araçların sahiplerini hasar ve yaşanabilecek olumsuz sonuçlara karşı Trafik Sigortası güvence altına alır. **Zorunlu Deprem Sigortası** ise deprem gibi doğal afet sonucu ortaya çıkabilecek maddi hasarlarda, zararı karşılamak için oluşturulmuş zorunlu sigorta türüdür. Deprem sonrası binada oluşan ve temelden detaya kadar deprem sebepli

Görsel 7.3: Araç Kazası (Temsilî)

hasarların karşılanmasını sağlar. Kasko, Özel Sağlık Sigortası, Konut Sigortası, Ferdî Kaza Sigortası, Hayat Sigortası gibi sigortalar isteğe bağlı sigortalardır. Örneğin; kara taşıtları sigortası (kasko sigortası), sigortalıyı karşılaşabileceği risklere karşı güvence altına alan sigorta çeşididir. Söz konusu riskler genel olarak; trafik kazaları, yanma, çalınma veya çalınmaya teşebbüs edilme olabilir.

Kasko, bu risklere karşı sigortalıyı mali anlamda güvence altına alır. Kasko sigortasının konusu, karşı araçtaki hasar değil, sigortalı araçtaki hasarla ilgilidir. Kasko sigortası, oluşan hasarı sigorta senedinde yer alan maddelere göre kısmen veya tamamen karşılar. Kasko sigortalı bir araç kazaya sebep olduğunda araçların hasar giderleri, varsa yaralıların hastane masrafları sözleşme kapsamında sigorta tarafından karşılanır. Özel sağlık sigortaları, sigortalılarına diledikleri doktor veya sağlık kurumunda tedavi olma olanağı sağlar. Sigorta şirketi, sigorta sözleşmesinin kapsamına göre sigortalının geçirdiği herhangi bir hastalık ya da bir kaza sonucunda ortaya çıkan ayakta tedavi veya yatarak tedavilerine ait masrafları karşılamayı taahhüt eder.

Sigortanın önemi, doğal afetler düşünüldüğünde daha da artmaktadır. Özellikle ülkemiz doğal afetlerle sıkça karşılaştığından, bu konuda değerli varlıkları sigortalatmak oldukça önemlidir. Deprem, sel ve diğer doğa olaylarına karşı gerekli sigortaları yaptırmak, ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan bu olaylara her an hazırlıklı olmayı sağlar. Örneğin, bir kişinin borçlanarak aldığı ev henüz borcu ödenmeden herhangi bir afetten dolayı zarar görür veya yıkılırsa, evin sigortasız olması hâlinde şahıs zor durumda kalır (Görsel 7.4). Devlet, yapı sahiplerinin zorunlu sigorta yapmalarını sağlayarak deprem vb. afetlerde zor duruma düşmelerini önler. Bu sisteme DASK (Doğal Afet Sigortaları Kurumu) denir.

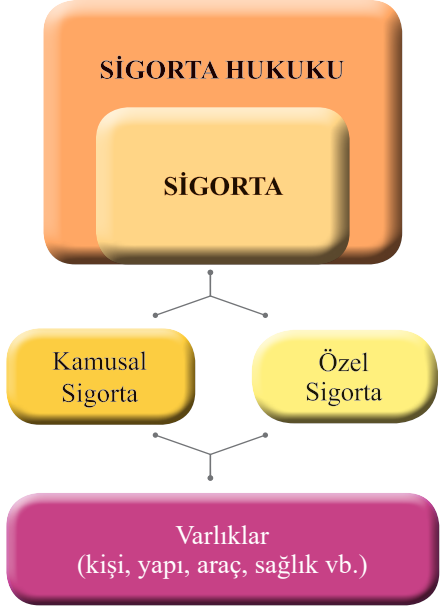

Görsel 7.4: 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi

Bilgi Kutusu

1. 1893 yılında sigorta faaliyetlerine başlayan "Osmanlı Umum Sigorta Şirketi" ilk yerli sigorta şirketidir.
2. 1939 yılında sigorta şirketleri Ticaret Bakanlığına bağlanmıştır.
3. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 14 Haziran 2007 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

ETKİNLİK

Yandaki kavram haritasında verilen bilgileri yorumlayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. SİGORTA ÇEŞİTLERİ

Hazırlanıyorum

İnsanlar; yangın, deprem, sel gibi doğal afetler sonucunda uğrayacakları maddi zararlara karşı ne tür önlemler alabilirler?

Kavramlar: Kamusal Sigorta, Özel Sigorta

Ülkemizde uygulanan farklı sigorta çeşitleri bulunmaktadır. Sigorta türleri genel olarak "Özel Sigorta" ve "Kamusal Sigorta" olarak ikiye ayrılır. Özel Sigortalar kişilerin isteklerine bağlıyken Kamusal Sigortalar zorunludur. Kamusal Sigortaların ve Özel Sigortaların da çeşitleri vardır.

Bu sigorta türleri de kendi içinde mal sigortaları, can sigortaları ve sorumluluk sigortaları olarak üç dala ayrılır (Şekil 7.2).

Şekil 7.2: Sigorta Çeşitleri

2.1. Mal Sigortaları

Kişilerin taşınır ve taşınmaz mallarına yönelik rizikoların (risklerin) güvence altına alınması amacıyla yapılan sigortalara **Mal Sigortaları** denir. Ekonomik değeri olan her şey sigorta sözleşmesinin konusu olabilir.

Yangın Sigortası: Yangın Sigortası, özel veya ticari amaçla kullanılan her türden bina ve yapıyı, kendiliğinden meydana gelen yangın, yıldırım, infilak ile bunlardan kaynaklanan buhar, hararet, duman gibi tehlikelerin neden olduğu fiziki hasarlara karşı teminat altına alan sigortadır. Taşınır ve taşınmaz mallar ile bunların içindeki eşya ve maddi değeri olan varlıklar yangın sigortasının konusunu oluşturur. Yangını söndürmek ve hasarı azaltmak amacıyla su veya başka bir kimyevi madde ile yapılan müdahalelerin sonucunda ortaya çıkan fiziki hasarlar da bu sigortanın kapsamına dâhildir (Görsel 7.5). Örneğin, bir iş yerinde çıkan yangının elektrik kontağından kaynaklandığı resmî kurumlarca tespit edilmişse yangın sonrasında bina ve içerisindeki maddi değer taşıyan eşyaların zararı sigorta sözleşmesi kapsamındadır ve sigorta şirketi tarafından karşılanır.

Görsel 7.5: Yangından Zarar Görmüş Fabrika

Nakliyat Sigortası: Herhangi bir yükün, onu taşımaya uygun kara yolu, hava yolu, deniz yolu ve demir yolu nakil vasıtalarıyla bir yerden bir yere taşınması aşamasında uğrayabileceği hasar ve kayıpların sözleşmeyle güvence altına alındığı sigorta türüdür. Endüstri işletmeleri, ithalatçılar, ihracatçılar, nakliye işletmeleri, bankalar ve eşya gönderen gerçek kişiler Nakliyat Sigortası yaptırabilir. Örneğin, bir yerden başka bir yere taşınan kişinin eşyalarının taşınırken kaybolması durumunda kişinin maddi zararı sigorta kapsamında giderilir ve sigorta şirketi tarafından karşılanır.

Mühendislik Sigortası: Makine kırılmaları, elektronik cihazların bozulması, montaj sırasında oluşan hasarlar ve inşaat alanında oluşabilecek aksaklıkları güvence altına alan sigorta türüdür. Örneğin, inşaat alanında çalışma esnasında kum karma makinesinin bilinmeyen bir nedenle bozulması durumunda meydana gelebilecek zarar ve ziyan Mühendislik Sigortası kapsamında sigorta şirketi tarafından teminat altına alınır.

Tarım Sigortası: Çiftçinin, üreticinin desteklenmesi, doğal afet ya da iklimsel koşullardan görülecek zararın önlenmesi ve en aza indirilmesini sağlayan devlet destekli sigortadır. Tarım Sigortası ile çiftçiler tarafından yetiştirilen bitkisel ürünlerin, meyve ağaçlarının, çay bitkilerinin, asmaların, süs bitkisi fidanlarının, bağ ve meyve bahçelerinin maddi zararları sigorta bedeli ile teminat altına alınır. Örneğin, dolu yağışı sırasında dolu tanelerinin vuruşlarına maruz kalan yeşermiş, filizlenmiş veya hasat durumuna gelmiş olan tarla ve ağaç ürünlerinin zarar görmesi ve ürün miktarında azalma olması hâlinde çiftçinin zararı Tarım Sigortası kapsamında sigorta şirketi tarafından karşılanır. (Görsel 7.6).

Bilgi Kutusu

Görsel 7.6: Su Verilen Yeşil Filiz

Tarım Sigortasının üreticilere sunduğu hizmetlerin bazıları aşağıdaki gibidir:

1. Bitkisel Ürün Sigortası
2. Sera Sigortası
3. Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası
4. Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası
5. Kümes Hayvanları Hayat Sigortası
6. Su Ürünleri Hayat Sigortası
7. Arıcılık (Arılı Kovan) Sigortası

Zorunlu Deprem Sigortası: Depremin neden olduğu maddi zararlar ile deprem sonucu meydana gelen yangın, infilak, tsunami (dev dalga) veya yer kaymasının sigortalı binalarda neden olacağı hasarların Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) tarafından teminat altına alındığı sigortaya **Zorunlu Deprem Sigortası** denir. Yapı temelleri, ana duvarlar, ortak duvarlar, bahçe duvarları, istinat duvarları, tavan ve tabanlar, merdivenler, asansörler, sahanlıklar, koridorlar, çatılar, bacalar gibi yapıların zarar görmesidir. Örneğin, deprem sonrasında konutunda hasar tespit edilen kişinin zararı Zorunlu Deprem Sigortası kapsamında sigorta şirketi tarafından karşılanır.

Hukuksal Koruma Sigortası: Kişilerin hak ve sorumluluklarla alakalı olan hukuksal uyuşmazlıklarının, yargılama usulleri çerçevesinde giderilmesinde menfaatlerini korumak için yapılan ve haklarını teminat altına alan sigorta türüdür. Örneğin, hakkında dava açılmış bir kişinin mahkeme masrafları ve avukat ücreti sözleşme kapsamında sigorta şirketi tarafından karşılanır.

2.2. Can Sigortaları

İnsan hayatı ile ilgili olaylar, tehlikeler, kişinin ölümü, kazaya uğraması, hastalanması, bir uzvunun sakatlanması nedeniyle meslekte çalışamaz hâle gelmesi, yaşlanması gibi olayları kapsayan sigorta türüdür.

Hayat Sigortaları: Sigorta şirketinin belli bir prim karşılığında sigortalının sözleşmede belirtilen hâllerde yaşam kaybı, kritik hastalık, işsizlik, tam ve kalıcı sakatlık gibi durumlarda sigortalı kişilere sigorta bedelini ödediği sigorta türüdür. Kişilerin beklenmedik bir olayla karşılaşması durumunda, kendisini veya sigorta yaptırdığı kişiyi güvence altına alır ve aynı zamanda birikim yapmasını da sağlar. Örneğin, sigortalı kişinin yaşamını kaybetmesi durumunda sözleşmede belirlenen tazminat tutarının mirasçılarına ya da vefatından önce belirlediği kişilere sigorta şirketi tarafından ödenmesini sağlayan sigortadır.

Emeklilik Sigortası: Kamu sosyal güvenlik sistemlerine tamamlayıcı olarak oluşturulan ve kişilerin emeklilik döneminde ek bir gelir imkânı elde etmek amacıyla katılım sağladığı sigorta türüdür. Devlet tarafından bireysel emeklilik katılımcılarına destek amaçlı %25 oranında devlet katkısı uygulanmaktadır. Örneğin, kişi kendi adına aylık ödemesi 200 ₺ olan Bireysel Emeklilik Sigortası (BES) yaptırmışsa 50 ₺ devlet katkısı kişinin aylık ödemesine eklenir.

Sağlık Sigortası: Kişilerin, tıbbi yardım, tedavi ve ilaç harcamalarına yönelik teminat veren sigorta türüdür. Örneğin, kişinin hastalanması ya da kaza sonucu zarar görmesi durumunda, istediği bir sağlık kuruluşunda yatarak veya ayakta yapılacak tedavi harcamaları, sözleşme dâhilinde sigorta şirketi tarafından karşılanır.

Ferdî Kaza Sigortası: Kişilerin başlarına gelebilecek olaylar nedeniyle uğrayabilecekleri bedensel zararları teminat altına alan sigorta türüdür. Bireysel olarak yaptırılması zorunlu değildir. Fakat kişinin seyahat acentesi varsa düzenlediği tur kapsamında seyahat eden yolcuları adına ferdî kaza sigortası yaptırması Türkiye Sigorta Birliği tarafından zorunlu hâle getirilmiştir. Örneğin, tur acentesinin düzenlediği bir gezide tura katılan yolcuların seyahat esnasında kaza geçirmeleri durumunda tüm zarar tur acentesinin Ferdî Kaza Sigortası yaptırdığı sigorta şirketi tarafından karşılanır.

2.3. Sorumluluk Sigortaları

Risk içeren olaylarda sigorta ettirenin sorumluluğunu konu alan sigorta türüne **Sorumluluk Sigortası** denir. Sorumluluk Sigortasında sigortalının zarar görmesi durumunda yapılan sözleşme kapsamında zararın giderilmesi amaçlanır. Sorumluluk Sigortalarının bazıları zorunludur. Örneğin, Zorunlu Trafik Sigortası her araç sahibi tarafından yaptırılması zorunlu olan bir sigorta türüdür. Bu sigorta ile karşı tarafa verilen maddi ve bedenî zararlar sigorta şirketi tarafından karşılanır (Görsel 7.7).

Görsel 7.7: Trafik Kazasında Zarar Gören Kişi ve Araç

İşveren Sorumluluk Sigortası: Bir iş yerinde işverene hizmet sözleşmesi ile bağlı ve Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'na tabi çalışanları konu alan sigorta türüdür. Çalışanların yükümlülüklerini yerine getirmesi esnasında uğrayacağı zararlar için işverene düşen hukuki sorumluluğu teminat altına alır. Örneğin, inşaat şirketi olan bir işverenin çalıştırdığı işçilerden birinin iş kazası sonucu zarar görmesi durumunda sigorta şirketi sigorta sözleşmesi kapsamında tüm zararı karşılamak zorundadır. Dava açılması hâlinde mahkeme masrafları ile avukatlık ücretlerini sigorta şirketi ödemekle yükümlüdür.

Havacılık Sigortası: Havaalanı işleten kişi ve kuruluşlar, işleri ile ilgili faaliyetleri esnasında ortaya çıkan beklenmedik bir kaza ile karşılaştıklarında sorumluluk kendilerine aittir. Havacılık Sigortası, bu kişi ve kuruluşların çeşitli faaliyetleri sırasında ortaya çıkan ve üçüncü kişilerin göreceği bedensel veya maddi zararlara karşı sorumluluklarını güvence altına alan bir sigorta çeşididir. Örneğin, hava yolu ile seyahat eden yolcunun zarar görmesinden hava yolu işletme sahibinin sigorta sözleşmesi yaptığı sigorta şirketi sorumludur.

İşletme ve Ürün Sorumluluk Sigortası: Meslek ve iş yeri sahipleri, işleri ile ilgili faaliyetlerini yaparlarken, beklenmedik bir kaza ile karşılaşılan durumlarda üçüncü kişilerin mallarına hatta canlarına bir zarar gelmesi hâlinde, bundan sorumludurlar. Sorumluluk Sigortaları bu şekilde ortaya çıkan zararları güvence altına alan bir sigorta çeşididir. Örneğin, İşletme ve Ürün Sorumluluk Sigortası yaptıran bir kargo şirketi, müşterilere ait kolileri taşıyan nakil aracının kaza yapması durumunda kolilerde oluşan zararı sigorta şirketinden sözleşme kapsamında talep edebilir.

Bilgi Kutusu

İşletme ve Ürün Sorumluluk Sigortası ile sigortacı, sigortalıya, sözleşmede tanımlanan ürünlerin kusurundan kaynaklanan tazminat talepleri ve isteme ilişkin makul giderler için sözleşme ile kararlaştırılan şartlar ve limitler dâhilinde teminat sağlar.

Tüp Gaz ve Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası: Likit Petrol Gazı (LPG) ile ilgili firmaların, doldurdukları veya doldurttukları tüplerin, kullanılmak üzere tüketiciye ulaştırılması sırasında gaz kaçırması, yangın çıkarması sonucu (kusurları olsun veya olmasın) verecekleri bedenî ve maddi zararlara karşı sorumluluklarını içeren sigorta türüdür. Örneğin, tüp satan bir firmanın nakliye aracı, taşıma esnasında gaz kaçağı nedeni ile yanmış ve çevresine maddi zarar vermiştir. Bu olaydan doğan zarar Tüp Gaz ve Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası kapsamında sigorta şirketi tarafından karşılanır.

Asansör Kazalarında Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluk Sigortası: Sözleşmede gösterilen asansör veya asansörlerle ilgili olarak meydana gelebilecek kazalar sonucu üçüncü kişiler tarafından ileri sürülecek tazminat miktarlarını temin eden sigorta türüdür. Örneğin, kişinin oturduğu binada kullandığı asansörde meydana gelebilecek kazalarda ortaya çıkan yasal sorumluluk bina yönetimine aittir. Yönetim bu sorumluluğu sigorta sözleşmesi ile güvence altına alabilir.

Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası: Gerçek veya tüzel kişilerin, kendilerinin veya çalışanlarının üçüncü şahıslara verebilecekleri her türlü bedenî ve maddi zararları kapsayan sigorta türüdür. Üçüncü şahıslara verilen zararlardan doğan tazminat taleplerini güvence altına alır. Sigortalının kendisi, aile üyeleri ve sigortalıya bir hizmet sözleşmesi ile bağlı olan kişiler dışındaki herkes **üçüncü kişi** olarak tanımlanır. Örneğin, İstanbul Boğazı'ndan geçmekte olan bir yük gemisi, dümeninin kilitlenmesi sonucunda kıyıdaki tarihî yalıya zarar veriyor. Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası, bu gibi hâllerde sorumlu bulunan şirket veya şahsın yerine geçerek yalının sahibine zarar karşılığı olan parayı öder. Geminin sahibi sigortayı yaptırmamış olsa idi, aynı tazminatı üçüncü şahsa kendi ödemek zorunda kalacaktı.

Kara Yolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası: Motorlu aracın işletilmesi sırasında üçüncü şahısların bedenî veya maddi zarara uğramasına sebebiyet vermesi gibi durumlar Kara Yolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası kapsamındadır. 2918 sayılı Kara Yolları Trafik Kanunu'na göre aracın işletenine düşen sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar teminat altına alır. Örneğin, bir şahıs trafikte aracı ile karşı şeride geçerek bir araca çarpıyor. Kazada kendisi vefat ederken karşı araçtaki kişinin sakat kalmasına sebep oluyor. Kendi kusuru olmadan kazaya karışan ve sakat kalan kişinin zararı Kara Yolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası kapsamında sigorta şirketi tarafından karşılanır.

1. ETKİNLİK

Sınıfınızın panosuna sigorta çeşitleri ile ilgili şema hazırlayınız.

2.4. Kamusal Sigortalar ve Özel Sigortalar Arasındaki Farklar

KAMUSAL SİGORTALAR	ÖZEL SİGORTALAR
1. Devlet kuruluşlarıdır.	1. Özel kuruluşlardır.
2. Sigorta zorunludur.	2. Katılım isteğe bağlıdır.
3. Sigorta süresi uzun sürelidir.	3. Sigorta süresi genelde 1 yıldır.
4. Çalışan-işveren-devlet desteklidir.	4. Sigortalı tarafından yatırılan prim desteklidir.
5. Toplumsal önem taşır.	5. Kişisel menfaat ilişkisi vardır.
6. Sigortalı olma ve prim ödemiş olma şartı vardır.	6. Karşılıklı anlaşma ile düzenlenir.
7. Kamu Hukuku'na tabidir.	7. Özel Sigorta Hukuku'na tabidir.
8. Kamu çıkarlarını gözetir.	8. Özel çıkarlar gözetilir.
9. Kâr amaçlı değildir.	9. Kâr amaçlı kuruluşlardır.

Şekil 7.3: Kamusal Sigortalar ve Özel Sigortalar Arasındaki Farklar

Kişilerin risk altında olan iş alanlarında yaşanacak herhangi bir olumsuzluk karşısında doğrudan uğradıkları zararın teminat altına alınması son derece önemlidir. Kamuyu oluşturan bireylerin güvence altına alınması, devlet destekli Kamusal Sigortalarla sağlanır (Şekil 7.3).

Tazminat hakkı kazanmak ve olumsuzlukların önüne geçebilmek için Kamusal Sigorta önemlidir. Özel Sigorta ise kişilerin isteği üzerine yapılır. Örneğin, Özel Sağlık Sigortası, sigortalanan kişinin hastalıklar ve kazalar sonucu oluşacak sağlık giderlerinin karşılanması için hazırlanmış kişiye özel sigorta türüdür. Daha önceden sigorta sözleşmesinde belirtilen olası risklere karşı sigortalıyı korur. Zorunlu değildir. Maden Çalışanları Zorunlu Ferdî Kaza Sigortası ise madencilik faaliyetlerinde bulunan gerçek ve tüzel kişilerin, personeli için yaptırmak zorunda olduğu sigorta türüdür. İşçi-işveren-devlet arasında yapılan bu sözleşme, kişilerin haklarını korumak amacı ile zorunludur.

Özel Sigorta hizmeti veren birimler özel kuruluşlardır. Kamusal Sigorta hizmeti veren birim ise devlet kuruluşlarıdır. Kamusal Sigortalar, insanların gelirlerine bakılmaksızın toplum huzurunu ve refahını bozan sosyal tehlikelerin verdiği zararlardan kurtarılma güvencesidir. Bu amaçla ülkemizde sosyal güvenlik hakkı, Anayasamızın 60. maddesindeki *Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.* hükmü ile açıkça ortaya konmuştur. Bu nedenle sosyal güvenliğin korunması amacıyla devlet tarafından Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kurulmuştur (Görsel 7.8).

SGK
SOSYAL GÜVENLİK KURUMU
Türkiye Cumhuriyeti
SOSYAL GÜVENLİK KURUMU

Görsel 7.8: Sosyal Güvenlik Kurumu Logosu

Sosyal güvenlik; mesleki veya sosyal risk yüzünden geliri veya kazancı kesintiye uğramış kimselerin, başkalarının yardımına ihtiyaç kalmaksızın geçinme ve yaşama ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemdir. Uluslararası Çalışma Örgütüne (ILO) göre ise "Toplumun kendi üyelerine birtakım kamusal tedbirlerle, hastalık, hamilelik, iş kazası, işsizlik, yaşlılık ve ölümden kaynaklanan tamamen veya esaslı bir şekilde kazanç kaybının neden olacağı ekonomik ve sosyal zorluklara karşı sağladığı koruma, tıbbi bakım tedariki ve çocuklu ailelerin desteklenmesidir."

Sosyal Güvenlik Kurumu; iş kazası ve meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortaları, malullük (hastalık, sakatlık), ölüm ve yaşlılık sigorta uygulamalarını kapsar. Örneğin, kamu görevlileri kapsamında çalışan kişilerden, çalışma gücünün en az %60'ını kaybedenler veya vazifelerini yapamayacak durumda olanlar malul sayılır. Malulen emekliliğe ayrılanlara her ay bu durumlarından ötürü maaş bağlanır.

Ülkemizde sigortacılık sektörü üzerinde denetleme ve düzenleme yapmaya yetkili kurum T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı Sigorta Denetleme Kurulu ve Sigortacılık Genel Müdürlüğüdür (Görsel 7.9).

T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI

Görsel 7.9: T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Logosu

Bilgi Kutusu

Kamusal sigortaların ve özel sigortaların temel amacı bireyleri, karşılaşacağı sosyal risklere karşı korumak ve bu risklerle karşılaştıkları zaman etkilerini en aza indirmektir.

2. ETKİNLİK

Öğrendiğiniz bilgilere göre sigortanın önemini, aşağıda verilen sigorta çeşitlerinin yanındaki boşluğa yazınız.

Örneğin; Sağlık Sigortası; kişilere, tıbbi yardım, tedavi ve ilaç harcamaları ile ilgili teminat veren sigorta türüdür.

Emeklilik Sigortası; .....

Kaza Sigortası; .....

Trafik Sigortası; .....

Deprem Sigortası; .....

Tarım Sigortası; .....

OKUMA METNİ

Bedeli Çanakkale'de Altın Olarak Tesviye Olunacaktır.

Çanakkale Savaşı'na İstanbul'da lise öğrencisiyken gönüllü olarak katılan on yedi yaşındaki Asteğmen Mehmet Muzaffer, komutanı tarafından İstanbul'dan araç lastiği getirmesi için görevlendirilir. Komutanı Asteğmen Muzaffer'e lastiklerin çok önemli olduğunu, ne pahasına olursa olsun bu görevi mutlaka başarmasını emreder.

Asteğmen evraklarla her kurumu dolaşır ama aldığı cevap hep aynıdır. "Biz askerin ayağına postal, sırtına kaput alacak parayı bulamıyoruz. Sen araç lastiğinden bahsediyorsun, para yok!" Gerçekten de devlet yıllarca savaşta olduğu için çok zor durumdadır. Muzaffer, vatan evlatları şehit olurken başarısız olarak cepheye dönmeyi kabullenemez ve Yahudi bir tüccarla anlaşır. Tüccara: "Paranın ödeme işlemleri akşamüstü bitecek. Yarın sabah ezanında geleceğim. Malları mutlaka hazır edin… Altın para vermiyorlar, kâğıt para verecekler." der. (Ticaret, altın ve gümüş ile yapılırken savaşın başlaması üzerine **"Harpten sonra, karşılığı altın olarak ödenecektir."** yazan **"evrak-ı nakdiye"** denilen kâğıt paralar çıkarılmaya başlanmıştır.)

Asteğmen Muzaffer sabah erkenden lastikleri teslim alır. Alaca karanlıkta aceleyle tüccara yüz altın lira değerindeki kâğıt parayı verir. Görevi yerine getirmenin gururuyla cepheye döner. Üç gün sonra tüccar, Osmanlı Bankasına gider; fakat paranın karşılığını alamaz. Çünkü elindeki para devletin bastığı gerçek para değildir. Muzaffer bütün gece çini mürekkebi ve boya ile gerçeğinden bir bakışta ayırt edilemeyecek derecede taklit bir para yapmıştır. Osmanlı Devleti'nin o dönemde bastığı paraların üzerinde "**Bedeli Dersaadet'te altın olarak ödenecektir.**" yazısı bulunurken Muzaffer "**Bedeli Çanakkale'de kan olarak ödenecektir.**" yazmıştır. Yahudi tüccar parayı mesele yapmaz; ancak olay bütün İstanbul'da duyulur. Devlet tarafından Yahudi tüccara bedeli ödenir.

Bu emsalsiz el yapımı para özenle İstanbul Polis Okulundaki Emniyet Müzesinde korunarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Mehmet Muzaffer, birliği ile gittiği Gazze'de İngiliz kuvvetlerine karşı savaşırken 1917'de şehit düşer. Şehit Muzaffer 50 liralık kâğıt parayı taklit etmiştir. Fakat bu kâğıt paraların en büyük kıymeti 50 liralıklardır. 100 lira olarak bu tipte hiçbir para basılmamıştır.

Devlet kâğıt paraların karşılığını daha sonra altın olarak ödeyeceğini sigorta etmiştir. Bir Asteğmen tarafından taklit olarak yapılan bu kâğıt paranın da karşılığı şehit kanı ve altın olarak ödenmiştir.

http://oygm.meb.gov.tr/kitap/kitap/16/files/basic-html/page38.html (Düzenlenmiştir)

7. ÖĞRENME BİRİMİ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki boşluğa cümle doğru ise "D" yanlış ise "Y" yazınız.

1. ( ) Hukuksal uyuşmazlıkların, yargılama usulleri çerçevesinde giderilmesinde kişilerin hukuksal menfaatlerini ve haklarını teminat altına alan sigorta türüne Can Sigortası denir.

2. ( ) Kişilerin, tıbbi yardım, tedavi ve ilaç harcamalarına yönelik teminat veren sigorta türüne Sağlık Sigortası denir.

3. ( ) Makine kırılmaları, montaj sırasında oluşan hasarlar ve inşaat alanında oluşabilecek aksaklıkları güvence altına alan sigorta türüne Yangın Sigortası denir.

4. ( ) Devlet, yapı sahiplerinin zorunlu sigorta yapmalarını sağlayarak deprem vb. afetlerde zor duruma düşmelerini önler. Bu sisteme DASK (Doğal Afet Sigortaları Kurumu) denir.

5. ( ) Nakliyat Sigortası, tarım ürünlerine sel, dolu gibi afetlerin verdiği zararları teminat altına alır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Deprem sonucu meydana gelen hasarların Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) tarafından teminat altına alındığı sigortaya …… …….. denir.

7. İşçi, memur, emekli gibi belirli bir topluluğun sosyal güvenliklerini sağlamak amacıyla kanunla kurulan zorunlu sigortalara ……... denir.

8. Özel kuruluş olarak faaliyet gösteren, katılımı isteğe bağlı ve kâr amacıyla yapılan sigorta türüne ...…….…….. denir.

9. Çiftçinin, üreticinin desteklenmesi için kurulan devlet destekli sigortalara ……....…… ……. denir.

10. ……....…….. Ticaret Hukuku kapsamında bulunan Özel Hukuk ve Kamu Hukuku dalıdır.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi, kamusal sigorta hizmeti veren birimdir?

A) Acente
B) Özel şirketler
C) Sosyal Güvenlik Kurumu
D) Noter
E) Hukuk bürosu

12. Aşağıdakilerden hangisi, gerçek veya tüzel kişilerin, kendilerinin veya çalışanlarının üçüncü şahıslara verebilecekleri her türlü bedenî ve maddi zararları kapsayan sigorta türünün adıdır?

A) Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası B) Mühendislik Sigortası
C) Yangın Sigortası D) Deprem Sigortası E) Nakliyat Sigortası

13. Ülkemizde sigortacılık sektörü üzerinde denetleme ve düzenleme yapmaya yetkili kurum aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sağlık Bakanlığı B) Hazine ve Maliye Bakanlığı C) Sigorta Denetleme Kurulu
D) Adalet Bakanlığı E) Kültür ve Turizm Bakanlığı

14. Aşağıdakilerden hangisi, motorlu aracın işletilmesi sırasında üçüncü şahısların bedenî veya maddi zarara uğramasına sebebiyet verilmesi gibi durumları kapsayan sigorta türüdür?

A) Kara Yolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk Sigortası
B) Tüp Gaz ve Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası
C) İşletme ve Ürün Sorumluluk Sigortası
D) Hukuksal Koruma Sigortası
E) Havacılık Sigortası

15. Aşağıdakilerden hangisi, kanunen geçerli <u>olmayan</u> sigortadır?

A) Trafik Sigortası B) Sağlık Sigortası C) Özel Sigorta
D) Kamusal Sigorta E) Kamu Düzenine ve Ahlaka Aykırı Sigorta

16. Aşağıdakilerden hangisi, şartları kanunda düzenlenmiş olup tarafların uygulaması zorunlu olan sigorta türüdür?

A) Özel Sağlık Sigortası
B) Özel Hayat Sigortası
C) Kamusal Sigorta
D) Özel Emeklilik Sigortası
E) Ferdî Kaza Sigortası

17. Aşağıdakilerden hangisi, kişilerin taşınır ve taşınmaz mallarına yönelik rizikoların (risklerin) güvence altına alınması amacıyla yapılan sigortadır?

A) Sağlık Sigortası B) Trafik Sigortası C) Emeklilik Sigortası
D) Mal Sigortası E) Can Sigortası

18. Belirli bir prim karşılığında sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici ve sürekli sakatlık ya da iş göremezlik hâlleri için güvence sağlayan sigorta türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) İşletme ve Ürün Sorumluluk Sigortası
B) Mühendislik Sigortası
C) Havacılık Sigortası
D) Tarım Sigortası
E) Kaza Sigortası

19. Aşağıdakilerden hangisi, sigortacının vermiş olduğu güvenceye karşılık sigortalı veya sigorta yaptıran tarafından para olarak ödenen bedeldir?

A) Alacak B) Çek C) Faiz D) Harç E) Prim

20. Aşağıdakilerden hangisi, çiftçilerin ürünlerini sel, hastalık, kuraklık vb. tehlikelere karşı güvence altına alan sigorta türüdür?

A) Can Sigortası B) Hayat Sigortası C) Mühendislik Sigortası
D) Tarım Sigortası E) Sağlık Sigortası

SÖZLÜK

A	
aciz vesikası	: Alacaklının alacağının tamamını alamaması durumunda, kalan miktar için kendisine icra dairesi tarafından verilen belge
ariyet	: Menkul ve muayyen bir malın karşılıksız olarak kullandırılmasının başka bir şahsa bırakılmasını ve kullanıldıktan sonra geri verilmesini tazammun eden akit
B	
bilanço	: Bir kuruluşun, belli bir tarihte, alacaklı ve borçlu bulunduğu değerleri gösteren özet muhasebe cetveli; işletmenin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını gösteren tablo
butlan	: Geçersizlik
C	
ciranta	: Ciro eden kişi
ciro	: Bir ticaret senedinin alacaklı tarafından arkasına gereken yazının yazılıp imza edilerek üçüncü bir kişiye devredilmesi
E	
edim	: Yerine getirilmesi gereken davranış
envanter	: Bir ticaret kuruluşunun para, mal ve diğer varlıklarıyla genel olarak borçlu ve alacaklı durumlarını, nicelikleri ve değerleriyle ayrıntılı olarak gösterme
F	
ferî haklar	: Doğumları, geçerlilikleri, varlıklarını sürdürmeleri alacak hakkına bağımlı olan haklardır.
fiil ehliyeti	: Bir kişinin kendi fiil ve işlemleriyle kendisini hak ve borç sahibi yapabilmesidir.
H	
hamil	: Elinde bulunduran, üzerinde taşıyan
himaye	: Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim
İ	
ibra	: Temizleme, aklama
ikrar	: Aleyhine hukuki neticeler husule getirebilen maddi veya hukuki bir vakıanın doğruluğunun tasdiki
itfa	: Söndürme; ödeme; bir borcu, ödeme takas, af gibi bir sebeple kapatma, sona erdirme
ivaz	: Karşılık; bedel; eder; karşı bedel; mukabil eda; fiyat
K	
karz	: Ödünç
konkordato	: İflas anlaşması
L	
lehtar	: Bono, poliçe ve çek gibi kıymetli evrakın karşılığı olan ödemeden yararlanacak olan ya da adına çek yazılan kişi

M	
muaccel borç	: Vadesi gelmiş borç
müteselsil	: Zincirleme; dayanışmalı; ardı ardına
müteselsil borçluluk	: Birden çok borçlunun, alacaklıya karşı, her biri borcun tamamından sorumlu olacak şekilde borçlu olması
müzakere	: Bir mesele hakkında karar vermeden evvel karar verecek kimseler arasında görüşlerin ortaya atılması
T	
taahhüt	: Bir şey yapmayı üstüne alma, üstlenme
tacir	: Ticaretle uğraşan kimse, tüccar
tahvil senedi	: Şirketlerin fon ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için kullandıkları borçlanma senedidir.
takas	: Vadesi gelmiş, aynı cinsten ve karşılıklı iki alacağın birbirine sayışılması.
teminat	: Güvence
temlik	: Bir hakkın başka kimseye geçmesi
tescil	: Resmî kütük veya defterlere bir konunun (hakkın) yazılması, kayıt düşülmesi
teselsül	: Birden çok kimsenin alacaklıya karşı aynı borcun tamamını yükümlenmelerine veya birden çok alacaklının tek bir borcu istemeye hakkı olduğunu gösteren durum
tevdi	: Verme, bırakma
V	
vasi	: Küçük veya kısıtlı kişilerin haklarını korumak üzere mahkeme tarafından atanan kanuni temsilci
vekâlet	: Vekillikte bulunma, birisini temsil etme
velayet	: Ana ve/veya babanın, reşit olmamış çocukları üzerindeki (kanundan doğan) eğitim ve terbiye hak ve yetkisi
veli	: Velayet hakkına sahip bulunan ana ve/veya baba
Z	
zilyetlik	: Bir şey üzerindeki fiilî hâkimiyet

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Bahtiyar, P. D. (2016). **Ticaret Hukuku**. Ankara: Anadolu Üniversitesi Adına Saray Matbaacılık.

Bilgili, F., & Demirkapı, E. (2013). **Şirketler Hukuku**. Bursa: Dora Yayıncılık.

Ertuğrul, H., & Turpçu, M. (2018). **Temel Hukuk**. Ankara: Nobel Akademik.

Göktepe, H., Okan, N., Demirayak, E. B., Yürük, A. T., & Akkaya, T. (2017). **İşletme Hukuku**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Muhasebe ve Finansman Alanı Ders Bilgi Formu

Öcal, P. D. (2015). **Medeni Hukuk**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Ögüz, T., Ergüne, M. S., & Erişgin, N. (2015). **Borçlar Hukuku**. Ankara: Saray Matbaacılık.

Kaynakça "APA 6.0" referans alınarak hazırlanmıştır.

GENEL AĞ SİTELERİ

Genel Ağ Linki	Erişim Tarihi
http://www.sozluk.adalet.gov.tr/	26.04.2020
https://edb.adalet.gov.tr/	27.04.2020
https://sozluk.gov.tr/	28.04.2020
www.mevzuat.gov.tr	29.04.2020
http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/56823/000170472002.pdf	06.06.2020
http://yoksis.bilkent.edu.tr/pdf/files/12449.pdf	06.06.2020
https://www.academia.edu/31557172/Borclar_hukuku	06.06.2020
http://app.csgb.gov.tr/bilgilendirme/oynatici/content/belirsiz_sureli_is_sozlesmesi.pdf	16.06.2020
https://www.osmaniyebarosu.org.tr/haberler/avukatlik-ucret-sozlesmesi	16.06.2020
http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5464/337703.pdf?sequence=1&isAllowed=ys	13.05.2020
https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/commonContent/MAbout	13.05.2020
http://static.dergipark.org.tr/articledownload/9421/6a5d/fcd9/JA74KK49PY/5e5381f093519_9fcfa4b0bbcd7fa7bd6561cf7cf8f30d.pdf?	19.05.2020
https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-nasil-kurulur-/vakif-nasil-kurulur	25.04.2020
http://static.dergipark.org.tr/article-download/327e/5fd4/b303/imp-JA35EJ33MK-0.pdf?	30.04.2020
https://www.tsb.org.tr/	25.05.2020
Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16859&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5	30.05.2020
6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf	10.05.2020
6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf	10.05.2020
4271 Sayılı Türk Medeni Kanunu https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf	01.05.2020

2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf	25.04.2020
https://www.tsb.org.tr/	25.05.2020
https://sozluk.gov.tr/	13.05.2020

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel No	Görsel Linki	Erişim Tarihi
1. ÖĞRENME BİRİMİ		
Görsel 1.1	: https://tr.123rf.com ID: 37122426	16.04.2020
Görsel 1.2	: https://tr.123rf.com ID: 37726235	20.04.2020
Görsel 1.3	: https://tr.123rf.com ID: 37541054	15.04.2020
Görsel 1.4	: https://tr.123rf.com ID: 107671829	20.04.2020
Görsel 1.5	: https://tr.123rf.com ID: 110370964	25.04.2020
Görsel 1.6	: Komisyon tarafından üretilmiştir.	
Görsel 1.7	: https://tr.123rf.com ID: 52866667	23.04.2020
Görsel 1.8	: https://agm.org.tr/2020/04/01/01-nisan-2020-tarihli-ve-31086-sayili-resmi-gazetede-yayimlanan-gumruk-yonetmeliginde-degisiklik-yapilmasina-dair-yonetmelik/	22.04.2020
Görsel 1.9	: http://www.imo.org.tr/50_yilda_50_eser/7.php	15.06. 2020
Görsel 1.10	: https://www.anayasa.gov.tr/media/6198/aym-kk-guncel.pdf	22.04.2020
Görsel 1.11	: http://iedb.meb.gov.tr/www/20192-sayili-2019-yili-temel-egitim-kurumlari-yapim-programi-genelgesi-yayimlanmistir/icerik/446	22.04.2020
Görsel 1.12	: http://www.istanbul.adalet.gov.tr/slayt/7.jpg	02.07.2020
2. ÖĞRENME BİRİMİ		
Görsel 2.1	: http://www.islahiye.adalet.gov.tr/manset/islahiyeadliyeslayt/adliyefotolar/islahiyeadliyesiasliyehukuk.JPG	24.06.2020
Görsel 2.2	: https://tr.123rf.com ID: 93698317	22.04.2020
Görsel 2.3	: https://wills.org.uk/protect-family-home/	22.04.2020
3. ÖĞRENME BİRİMİ		
Görsel 3.1	: https://tr.123rf.comID: 43489125	27.06.2020
Görsel 3.2	: https://tr.123rf.comID: 44219372	27.06.2020
Görsel 3.3	: https://tr.123rf.comID: 45838870	27.06.2020
Görsel 3.4	: https://tr.123rf.comID: 45838870	27.06.2020
4. ÖĞRENME BİRİMİ		

Görsel 4.1	: https://tr.123rf.com ID: 46734180	22.04.2020
Görsel 4.2	: https://tr.123rf.com ID: 52326000	22.04.2020
5. ÖĞRENME BİRİMİ		
Görsel 5.1	: https://www.shutterstock.com/tr ID: 1710904843	26.06.2020
Görsel 5.2	: https://tr.123rf.com ID: 70904978	26.06.2020
Görsel 5.3	: https://www.shutterstock.com ID: 413677120	22.04.2020
6. ÖĞRENME BİRİMİ		
Görsel 6.1	: https://tr.123rf.com ID:106159694	08.05.2020
Görsel 6.2	: https://tr.123rf.com ID:50692345	08.05.2020
Görsel 6.3	: http://www.kto.org.tr/d/magazine/367/367.pdf	08.05.2020
7. ÖĞRENME BİRİMİ		
Görsel 7.1	: https://www.shutterstock.com/tr ID: 209682439	22.06.2020
Görsel 7.2	: https://dask.gov.tr/img/kurumsal-kimlik-ve-logolar/alodask2.jpg	22.06.2020
Görsel 7.3	: https://tr.123rf.com ID: 46607590	11.05.2020
Görsel 7.4	: https://tr.123rf.com ID:18321626	15.05.2020
Görsel 7.5	: https://www.shutterstock.com/tr ID: 1385271701	21.06.2020
Görsel 7.6	: https://it.123rf.com ID: 144451529	18.05.2020
Görsel 7.7	: https://www.shutterstock.com/tr ID: 213578500	22.06.2020
Görsel 7.8	: http://www.sgk.gov.tr/	20.05.2020
Görsel 7.9	: https://www.hmb.gov.tr/kurumsal-kimlik	22.05.2020

KİTAP KAPAĞI VE ÖĞRENME BİRİMİ KAPAKLARI GÖRSEL KAYNAKÇASI

Öğrenme birimi	Görsel Adresi	Erişim Tarihi
1.	: https://www.pngwing.com/en/free-png-nwfgg	15.04.2020
2.	: https://tr.123rf.com ID: 114699220	22.04.2020
3.	: https://tr.123rf.com ID: 92129911	22.04.2020
4.	: https://tr.123rf.com ID: 47154940	22.04.2020
5.	: https://tr.123rf.com ID: 32613407	22.04.2020
6.	: https://tr.123rf.com ID: 44315690	08.05.2020
7.	: https://tr.123rf.com ID: 32857944	08.05.2020
Kitap Kapağı	: http://hukuk.nku.edu.tr/	15.06.2020
Bilgi Notu İkonu	: https://www.pngindir.com/png-o0fbwq/	

CEVAP ANAHTARI

1. ÖĞRENME BİRİMİ

HUKUKA GİRİŞ

1. Y	5. D	9. Doktrin	13. B	17. D
2. D	6. TBMM	10. Vergi Hukuku	14. E	18. D
3. D	7. Ahlak	11. A	15. E	19. C
4. Y	8. Ticaret Hukuku	12. D	16. A	20. C

2. ÖĞRENME BİRİMİ

KİŞİ, HUKUKİ EHLİYET VE MÜLKİYET KAVRAMLARI

1. Y	5. D	9. Malik	13. B	17. D
2. D	6. Ölüm	10. Kamu yararı	14. A	18. E
3. D	7. Ergin	11. D	15. B	19. D
4. D	8. Tescil	12. C	16. D	20. B

3. ÖĞRENME BİRİMİ

BORÇLAR HUKUKU

1. Y	5. Y	9. Makbuz	13. C	17. C
2. Y	6. Alacaklı	10. On	14. B	18. E
3. D	7. Sözleşme	11. C	15. A	19. D
4. D	8. İfa	12. B	16. A	20. E

4. ÖĞRENME BİRİMİ

SÖZLEŞME ÇEŞİTLERİ

1. D	5. Y	9. Kullandırma	13. B	17. A
2. D	6. Borç ilişkisi	10. İş görme borcu	14. D	18. B
3. D	7. Sözleşme	11. E	15. C	19. E
4. Y	8. Mülkiyeti devir	12. A	16. C	20. C

5. ÖĞRENME BİRİMİ

TİCARET HUKUKU

1. D	5. Y	9. şahıs	13. D	17. E
2. D	6. ticari	10. adi	14. E	18. A
3. D	7. Müteselsil	11. A	15. B	19. C
4. Y	8. Envanter	12. A	16. E	20. E

6. ÖĞRENME BİRİMİ

KIYMETLİ EVRAK HUKUKU

1. D	5. D	9. Muhatap	13. C	17. B
2. Y	6. Senet	10. Konşimento	14. A	18. B
3. D	7. Ciranta	11. B	15. E	19. E
4. Y	8. Karekod	12. D	16. B	20. E

7. ÖĞRENME BİRİMİ

SİGORTA HUKUKU

1. Y	5. Y	9. Tarım Sigortası	13. C	17. D
2. D	6. Deprem Sigortası	10. Sigorta Hukuku	14. A	18. E
3. Y	7. Kamusal Sigorta	11. C	15. E	19. E
4. D	8. Özel Sigorta	12. A	16. C	20. D